

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra politologie a evropských studií

Téma:

Dopady vstupu ČR do EU v oblasti ekonomické

Bc. Petra Voborníková

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. Daniel Marek Ph.D., M.A.

OLOMOUC 2016

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 27. 4. 2016

Bc. Petra Voborníková

Poděkování

Ráda bych poděkovala Doc. Danielu Markovi Ph.D., M.A. za vedení práce, veškeré cenné připomínky, rady a pomoc při tvorbě diplomové práce. Velké díky patří i otci za jeho podporu.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá změnami v ekonomické oblasti České republiky, ke kterým došlo ve spojitosti se vstupem do Evropské unie. Práce se věnuje vlivu evropeizace na makroekonomické ukazatele a vybrané hospodářské politiky. V rámci makroekonomických ukazatelů se věnuje HDP, inflaci a nezaměstnanosti. Samostatně se poté zabývá obchodem, zahraničními investicemi, migrací pracovních sil a Hospodářskou a měnovou unií. Primárním cílem předkládané práce je za pomoci aplikace teorie evropeizace celkově vyhodnotit ekonomické dopady přijetí legislativy EU a shrnout v rámci hospodářských odvětví pozitivní a negativní dopady přistoupení. Práce využívá jednopřípadovou interpretativní studii, která přináší možnost poukázat na změnu počátečních podmínek. Díky tomu diplomová práce poskytuje detailní analýzu vlivu evropeizace na českou ekonomiku a přináší tak komplexní pohled na ekonomické dopady spojené se vstupem do Unie.

ABSTRACT

This thesis deals with changes in the economic area of the Czech republic, which took place in connection with the accession to the European Union. The paper is focused on the influence of Europeanization on macroeconomic indicators and selected economic policy. In the area of macroeconomic indicators is thesis pointed on gross domestic product, inflation and unemployment. Then the paper is separately directed to the trade, foreign investments, labour migration and the Economic and Monetary Union. The primary aim of the work is, with the help of application of the theory of Europeanization, evaluate the overall economic impact of the adoption of EU legislation and summarize positive and negative effects of accession within economic area. This thesis uses single interpretative case study, which brings the oportunity to point out the change of former conditions. Thanks to this the thesis provides a detailed analysis of the influence of Europeanization on the Czech economy and deliveres a comprehensive view on the impact of accessing the Union.

SEZNAM POUZITÝCH ZKRATEK

ČNB	-	Česká národní banka
ČR	-	Česká republika
ČSÚ	-	Český statistický úřad
EK	-	Evropská komise
EMU	-	Evropská měnová unie
ERM II	-	Evropský mechanismus směnných kurzů II
EU	-	Evropská unie
HDP	-	Hrubý domácí produkt
HMU	-	Hospodářská a měnová unie
HS	-	Hospodářská soutěž
JVT	-	Jednotný vnitřní trh
VB	-	Velká Británie
WTO	-	Světová obchodní organizace
ZO	-	Zahraniční obchod

Obsah

Úvod.....	8
<i>Cíle práce, výzkumné otázky, hypotéza</i>	10
<i>Metodologie a struktura práce</i>	12
<i>Analýza literatury</i>	16
1 Teorie evropeizace	20
1.1 Bottom-up/uploading, top-down/downloading a crossloading.....	21
1.2 Roviny evropeizace	23
1.3 Definice evropeizace	25
1.4 Evropeizace hospodářské politiky.....	28
1.5 Evropeizace ekonomické oblasti České republiky.....	31
2 Vývoj vybraných makroekonomických ukazatelů ČR	33
2.1 Hrubý domácí produkt	33
2.2 Inflace.....	36
2.3 Nezaměstnanost.....	40
3 Změny v obchodní politice ČR s ohledem na vstup do EU.....	43
3.1 Česká republika jako budoucí člen společné obchodní politiky EU.....	44
3.1.1 Přijetí společného celního sazebníku a změny v celní politice ČR	47
3.1.2 Aplikace unijních ochranných opatření v České republice	49
3.2 Vývoj zahraničně obchodní politiky ČR s ohledem na vstup do EU.....	50
3.2.1 Bilance zahraničního obchodu ČR	51
3.2.2 Teritoriální struktura dovozu ČR uvnitř JVT	54
3.2.3 Teritoriální struktura vývozu ČR uvnitř JVT	56
3.3 Zahraniční obchod ČR v rámci Jednotného vnitřního trhu EU.....	58
3.3.1 Harmonizace pravidel ochrany hospodářské soutěže	60

4	Příliv přímých zahraničních investic do ČR	62
5	Otevření pracovního trhu ČR a migrace pracovních sil	65
6	Česká republika a harmonizace s HMU	68
6.1	Konvergenční kritéria a Česká republika	69
6.1.1	Kritérium udržitelnosti veřejných financí	69
6.1.2	Kritérium cenové stability	71
6.1.3	Kritérium stability kurzu měny a účasti v ERM II	71
6.1.4	Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb	72
6.2	Pozitivní a negativní dopady přistoupení k eurozóně	72
7	Závěr	75
8	Seznam literatury a pramenů	84

Úvod

Diplomová práce se věnuje aplikaci teorie evropeizace na ekonomickou oblast České republiky (ČR), která se vstupem do Evropské unie (EU) prošla mnohými změnami. Ekonomickou oblastí jsou v této práci myšleny ekonomický růst, nezaměstnanost, obchod, zahraniční investice, migrace pracovních sil a Hospodářská a měnová unie. Teorie evropeizace byla vybrána pro předkládanou diplomovou práci z důvodu významného ovlivnění země Evropskou unií. Tato teorie je dle mnoha autorů aplikovatelná i na nečlenské státy, je proto možné ji využít i v případě ČR, jež byla v části zkoumaného období kandidátskou zemí.

Před samotným vstupem do Evropské unie existovaly obavy z možných negativních dopadů na ekonomiku České republiky. Mezi tyto obavy patřilo například zvýšení nezaměstnanosti z důvodu přílivu nových pracovních sil ze zahraničí. Dalším možným problémem byl nárůst cenové hladiny z důvodu konvergence a přijetí společného celního sazebníku. Česká republika se také obávala vysokých nákladů vstupu. (Marek, Baun: 2011) Přibližně polovina obyvatel ČR se pak před vstupem do EU obávala poklesu životní úrovně. (Hospodářské noviny 2005) Nicméně i přes tyto obavy a vysoké počáteční náklady, bude na základě předkládané diplomové práce možné představit, že členství i tak přineslo České republice řadu ekonomických výhod.

O pozitivěch členství vypovídá například samotný příjem z rozpočtu EU. Za období 2004 až 2014 Česká republika odvedla do rozpočtu EU 387,3 miliard korun. Oproti tomu z rozpočtu EU získala 797,5 miliardy korun. To znamená dvakrát více, nežli odevzdala. (Nejvyšší kontrolní úřad 2015: 9) Jako velké pozitivum vstupu lze také předběžně představit připojení se k jednotnému vnitřnímu trhu (JVT). Od května 2004 je země jeho plným členem a užívá jeho výhod. Pokud by ČR byla postavena mimo tento trh, následky by byly velmi výrazné. Například v roce 2013 by byl hrubý domácí produkt (HDP) nižší o 2,5 %, což by znamenalo přibližně 100 miliard korun. (Chmelař et al 2014: 36) Vstupem do EU se ČR také stala členem celní unie a uplatňuje tak společnou obchodní politiku vůči třetím zemím. Tato politika vyžaduje přenesení kompetencí do rukou Společenství, čímž ČR ztratila suverenitu v utváření obchodní politiky za hranicemi EU. To lze na druhou stranu brát jako částečné negativum členství. Následující práce se tedy pokusí celkově zhodnotit pozitivní a negativní dopady vstupu do EU a výše uvedené obavy vyvrátí, či potvrdí.

Snahy o rozvíjení vztahů mezi Českou republikou a Evropskou unií lze pozorovat již od 80. let 20. století. Ke skutečnému navázání bilaterálních vztahů však došlo až po pádu komunistického režimu. V období, kdy tehdejší československá ekonomika procházela transformací od centrálně plánovaného k tržnímu hospodářství. Československo se již v tomto období zajímalo o členství ve Společenství. Přistoupení však bylo podmíněno splněním mnoha specifických podmínek.¹ V rámci transformace mělo dojít ke zformování nové institucionální struktury pro bezproblémovou funkčnost tržního mechanismu. Fungující tržní mechanismus byl však také podmínkou pro vstup do ES. V dosažení (nejenom) tohoto transformačního cíle tedy hrál hlavní roli přístupový proces, který na základě principu podmíněnosti určoval budoucí vývoj v České republice. (Hobza 2009: 241-242)

Předkládaná práce se celkově nevěnuje změnám, které proběhly v rámci transformace z ekonomiky centrálně plánované na tržní hospodářství. Nicméně tento proces, který byl významně ovlivněn Evropským společenstvím, byl pro Českou republiku velmi zásadní. Celkové ekonomické dopady vstupu, které diplomová práce předkládá, jsou tedy s tímto obdobím neodmyslitelně spjatý. Proto je časový úsek diplomové práce vymezen začátkem 90. let až současností. Na základě tohoto časového úseku bude možné dlouhodobě pozorovat proces evropeizace v ekonomické oblasti ČR.

Česká republika prošla pod vlivem Evropské unie množstvím zásadních změn. Ty měly bezpochyby dopad na běžný život obyvatel. Je otázkou, zda byl vstup do EU, i přes tolik podmíněných a nákladných změn opravdu přínosem? Najít odpověď na tuto otázku bylo jedním z důvodů, proč si autor toto téma vybral. Vypracovaná diplomová práce může být přínosem z důvodu celkového zhodnocení ekonomických dopadů vstupu České republiky do Evropské unie na základě komparace stavu před a po přistoupení. V souvislosti se současnou rostoucí skepsí některých obyvatel České republiky vůči Evropské unii, autor toto téma také shledává přínosným, neboť na základě předkládané diplomové práce bude možné demonstrovat, jakých výhod se České republice ze členství dostává.

¹Evropská rada na zasedání v Kodani v roce 1993 rozhodla, že asociované země střední a východní Evropy budou moci přistoupit do EU. Podmínkou bylo přijetí veškerých povinností spojených s členstvím. (Mzv.cz: 2010)

Cíle práce, výzkumné otázky, hypotéza

Primárním cílem této diplomové práce je za pomoci aplikace zvolené teorie celkově vyhodnotit ekonomické dopady přijetí legislativy EU a shrnout (v rámci ekonomiky ČR) pozitivní a negativní dopady přistoupení. Pro dosažení cíle byla zvolena teorie evropeizace, kterou autor považuje za adekvátní k popsání daného jevu. Zmiňovaná teorie totiž představuje základ pro analýzu vlivu EU na členské/kandidátské státy, respektive na Českou republiku.

Na základě diplomové práce bude možné sledovat změny, ke kterým v legislativě země v kontextu postupné evropeizace došlo. Evropská unie evropeizovala kandidátské státy skrze princip kondicionality, neboli podmíněnosti. V případě České republiky se jednalo o dosažení podmínek stanovených Kodaňskými kritérii, kdy odměnou za toto splnění, bylo přistoupení k EU. Dopady vstupu do EU nelze vysvětlit k určitému datu, ale je nutné zahrnout dlouhodobý vývoj ovlivňování ze strany Unie. Proto je evropeizace kandidátských zemí do práce okrajově zařazena. Mnoho změn, které měly vliv na dopady vstupu do EU, se odehrálo ve fázi intenzivních příprav na členství, tedy před rokem 2004. V případě České republiky jako kandidátské země mluvíme o jednosměrném procesu ovlivnění *top-down*. V tomto případě ČR pouze přijímala normy a požadavky ze strany EU.

Se vstupem do EU se tento proces změnil na obousměrný, neboť po přistoupení se členské státy podílí na vytváření zmiňovaných politik a norem. Nicméně možnost podílet se na tomto formování je v případě ČR stále poměrně nízká. Proto se ČR od jejího vstupu snaží o vytváření zájmových koalic s podobně smýšlejícími zeměmi. Zaměřuje se zejména na koalice s menšími či středně velkými státy. (Dančák 2006: 80)

Tanja Börzel a Thomas Risse teorii evropeizace členských zemí vysvětlují na základě míry nesouladu (*misfits*). Sledují nesoulad mezi hlavním evropským a národním směrem. Na základě jejich pojetí je možné pozorovat, jak se vnitrostátní politiky členských států adaptují na podmínky vycházející z úrovně Evropské unie. V určitých případech mají komunitární orgány velmi silnou pozici a mohou tak vytvářet právně závazná pravidla, která vyžadují jejich přísné dodržování.² Proces evropeizace je tedy

² Radaelli a Bulmer označují tento typ právně závazných pravidel jako hierarchický typ governance. (Bulmer, Radaelli 2004: 5)

v případě hospodářské oblasti země evidentní, neboť v případě celní unie, hospodářské soutěže, měnové politiky a společné obchodní politiky jsou pravomoci výlučně v rukou EU.

Díky teorii evropeizace bude možné na základě analýzy změn vybraných ekonomických ukazatelů a politik zkoumat a následně vysvětlit, jak byla česká ekonomika ovlivněna přijímáním legislativy EU a začleňováním do společných politik. Pro dosažení tohoto cíle jsou níže stanoveny výzkumné otázky a hypotéza. Na základě vypracovaného textu bude možné v závěru na výzkumné otázky odpovědět a stanovenou hypotézu ověřit. Níže uvedená hypotéza představuje kauzalitu mezi vlivem změn, které vyžaduje členství a zisky, ke kterým dochází v důsledku procesu evropeizace. Následně na základě této interakce je možné vyhodnotit, zda počáteční obavy spojené se vstupem byly oprávněné, či ne. Stanovená hypotéza zní:

Se vstupem do Evropské unie došlo k pozitivním ziskům pro českou ekonomiku, jež vyvrátily počáteční obavy spojené s členstvím.

Výše zmíněnými výzkumnými otázkami jsou:

- 1. Jakými změnami musela Česká republika v ekonomické oblasti projít kvůli členství v Evropské unii? Jak českou ekonomiku ovlivnilo přijetí legislativy EU?*
- 2. Byl vstup České republiky do Evropské unie pro zemi z ekonomického hlediska přínosem?*
- 3. Byly počáteční obavy spojené se vstupem do EU potvrzeny? Zvýšila se nezaměstnanost? Došlo k nárůstu cen a inflace? Snížila se životní úroveň obyvatel?*
- 4. Změnil se po vstupu do EU směr toku zahraničního obchodu? Zaměřila se ČR více na obchod v rámci členských států? Ovlivnilo přijetí společného celního sazebníku politiku ČR?*
- 5. Jaký dopad má na ČR členství v Hospodářské a měnové unii EU?*

Metodologie a struktura práce

Pro ověření stanovené hypotézy byla zvolena jednopřípadová studie, jež přináší možnost podrobného zkoumání kauzálního procesu, který se odehrává v rámci případu. To, že je jednopřípadová studie založená na teoretické vytíženosti, je jednou z jejích výhod. Další její výhodou je výsledek, který nám nejen zodpoví, jestli daná teorie platí, ale dozvíme se také proč. Obecná definice této studie se vyznačuje „*dostatečným ohraničením historické epizody*“ (Drulák 2008: 29). Diplomová práce splňuje tuto podmínku jednopřípadové studie, neboť je časově vymezená (viz Úvod) a zaměřuje se na specifickou oblast změn. Specifickou oblastí je v případě předkládané práce myšlena ekonomika České republiky, která byla se vstupem do EU nucena projít mnohými změnami.

Na základě jednopřípadové studie je s postupným zkoumáním možné poukázat na změnu počátečních podmínek. Diplomová práce tedy poskytuje detailní analýzu vlivu evropeizace na českou ekonomiku a přináší tak komplexní pohled na ekonomické dopady spojené se vstupem do Unie. Z hlediska typologie byla pro předkládanou diplomovou práci zvolena jako nejvhodnější disciplinovaná interpretativní studie, která podrobně vysvětluje daný jev za pomoci zvolené teorie. V případě předkládané diplomové práce je, jak již bylo řečeno, využito teorie evropeizace, jež je vodítkem pro práci s analytickou částí. (Drulák 2008: 29-32)

Práce je celkově dělena do dvou částí, nepočítaje úvod a závěr. Obě části jsou rozděleny do jednotlivých kapitol a podkapitol. První, teoretická část, se zaměřuje na koncept evropeizace. Cílem této kapitoly je objasnit definici a celkově vymezit tento pojem, což zabrání případným desinterpretacím. Vzhledem k tomu, že se jedná o neustálený koncept, budou zde představeny nejdůležitější souvislosti, definice a roviny tohoto, v dnešní době tak využívaného konceptu. V této části práce je využit deskriptivní přístup, jež na základě empirického rozboru, popisuje daný proces evropeizace.

V druhé části diplomové práce jsou v rámci jednopřípadové studie využity dvě podpůrné metody. V prvním oddílu této části je zvolena metoda komparace. Ta v případě makroekonomických ukazatelů (hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost) umožní na základě časové řady porovnat vývoj v období před vstupem

a po vstupu do Evropské unie. Pro srovnání tedy existují dva soubory a je proto možné využít komparativní metody. Na základě této komparace bude následně možné vyhodnotit, jaký dopad mělo přistoupení na zmiňované makroekonomické ukazatele a vývoj ekonomiky jako celku. V následujících oddílech byl zvolen empiricko-analytický přístup, jež umožní rozpracování tématu na dílčí části a jeho následnou analýzu. Na základě těchto přístupů bude poté možné v závěru ověřit stanovenou hypotézu a zodpovědět výzkumné otázky.

Začátek teoretické části se věnuje samotnému vývoji konceptu evropeizace. Ten se postupem času s vývojem evropského společenství formoval a částečně měnil. Tato část zahrnuje konec 80. let až současnost. Poté jsou zde představeny způsoby, jakými lze evropeizaci vnímat. Evropeizace je totiž stále nejednotnou teorií a prozatím nebyla vytvořena žádná ucelená definice. Následně jsou zde představeny roviny, ve kterých může evropeizace probíhat. Koncept zahrnuje velmi široké téma a mimo ekonomické sféry je možné také evropeizaci sledovat v mnoha dalších oblastech. Pro celkové představení pojmu bylo tedy do práce zařazeno několik vybraných rovin. Poté se text přesouvá k samotné definici tohoto pojmu. Zde je uvedeno několik definic, díky kterým je možné porovnat a zároveň demonstrovat nejednotnost tohoto pojmu. Předposlední kapitola vysvětluje obecně evropeizaci hospodářské politiky. Nakonec je v poslední kapitole této části práce představen proces evropeizace na konkrétním případě České republiky.

Následně se text zabývá samostatnými oblastmi české ekonomiky, ve kterých došlo pod vlivem evropeizace ke změnám. První část, k níž jsou vypracovány grafy, zobrazuje vývoj základních makroekonomických ukazatelů. Na základě těchto ukazatelů můžeme vyvodit závěr, zda se životní úroveň obyvatel v důsledku evropeizace skutečně snížila. Na těchto grafech je možné demonstrovat dlouhodobý vývoj vybraných ukazatelů s ohledem na vstup do EU. Autor se primárně snaží časově vymezit rokem 1991 až současností. Nicméně některé databáze bohužel neobsahují veškeré potřebné informace, proto budou výjimečně grafy přizpůsobeny zdrojům. V této části je využíváno především dat Českého statistického úřadu. Na základě těchto dat bylo následně možné vypracovat zmiňované grafy, které zřetelně zobrazují, zda členství mělo za následek pozitivní, či negativní změny. Vypracované grafy jsou primární pro první část analytického oddílu.

Na tuto část navazují samostatné kapitoly věnující se obchodní politice ČR, přímým zahraničním investicím, migraci pracovních sil a Hospodářské a měnové unii. V případě obchodu se práce věnuje nejprve společné obchodní politice EU. Konkrétně změnám, které si vstup do EU vyžádal v oblasti společného celního sazebníku a celní politice. S plnohodnotným členstvím v celní unii musela ČR v rámci procesu evropeizace převzít veškeré celní sazby. To mohlo v některých případech způsobit zhoršení přístupu zahraničních subjektů. Předkládaná práce proto analyzuje dopady členství v obchodní politice ČR, na základě čehož bude možné zhodnotit, zda tento krok obchodu přispěl či ne.

Součástí této podkapitoly jsou také obchodně ochranná opatření, jako nástroj společné obchodní politiky. Ochranná opatření byla vybrána z důvodu významných změn, kterých bylo dosaženo kvůli členství. Antidumpingové opatření zvoleno nebylo, neboť se pravidla EU téměř shodují s pravidly Světové obchodní organizace (WTO). Vzhledem k tomu, že ČR již členem WTO před vstupem do EU byla a tvořila svou antidumpingovou politiku v souladu s WTO, byla tato legislativa s unijní vesměs shodná. Nedošlo tak u antidumpingových opatření k takovým změnám, jako v případě ochranných opatření. (Fojtíková, Lebieczik 2008: 74-75)

Následující podkapitola se věnuje zahraničně obchodní politice ČR. Součástí této podkapitoly je vývoj bilance zahraničního obchodu a změna teritoriální struktury obchodu s EU. Teritoriální struktura obchodu byla do diplomové práce zařazena z důvodu možné změny toku zahraničního obchodu. S přistoupením se totiž České republice naskytla možnost neomezeného obchodu v rámci jednotného vnitřního trhu s nově přístupujícími zeměmi. Další podkapitola se věnuje změnám, které přineslo zapojení se do jednotného vnitřního trhu a ochraně hospodářské soutěže. Jednotný vnitřní trh je řazen mezi primární ekonomické úspěchy integrace a přinesl ČR velkou spoustu výhod, jež mají opět dopad na ekonomickou oblast země. Kdyby Česká republika nebyla součástí tohoto jednotného trhu, existovaly by překážky při snaze expandovat na trhy EU. To by českou ekonomiku negativně postihlo. Podkapitola tedy hodnotí připojení se k JVT a hodnotí změny v rámci ochrany hospodářské soutěže.

Další kapitola se samostatně věnuje zahraničním investicím. Ty v dnešní globalizované ekonomice hrají velkou roli. Tyto investice totiž mají schopnost zvyšovat produktivitu a exporty, vytvářet zaměstnanost, přenášet technologie a znalosti, atd.

Zahraniční investice také přispívají k dlouhodobému ekonomickému rozvoji. (Jahn 2008: 77) Vstup do EU byl pro Českou republiku v oblasti přímých zahraničních investic velkým přínosem. Účelem této kapitoly je zhodnotit, jak se změnil v důsledku evropeizace příliv zahraničních investic.

Volný pohyb osob v rámci společných hranic je součástí čtyř základních svobod jednotného vnitřního trhu EU. Součástí toho je také volný pohyb pracovníků. Odstranění vnitřních bariér přináší možnost získat pracovní pozici buď v jiné zemi, nebo naopak získat práci v České republice. To má opět dopady na ekonomickou oblast země, neboť například může být snížena nezaměstnanost odlivem nezaměstnaných do jiných zemí, nebo naopak může být v rychle rostoucích ekonomikách při nízké nezaměstnanosti obsazena pracovní místa migrujícími pracovníky, atd. Tato část se také bude věnovat přechodným opatřením. Vzhledem k tomu, že zvýšení nezaměstnanosti bylo jednou z obav předcházejících vstupu, poskytne tato kapitola odpovědi na otázku, zda s členstvím došlo v případě nezaměstnanosti k nějakým změnám či ne.

Poslední část se následně věnuje České republice a Hospodářské a měnové unii (HMU). Měnová unie je považována za extrémní případ evropeizace, protože připojení se k jedinečnému evropskému měnovému prostoru s jednotnou měnou vyžaduje po členských státech splnění konvergenčních kritérií stanovených Evropskou unií. Přijetím eura by Česká republika završila proces integrace do evropských měnových struktur. Tímto krokem by se pak mohla následně země podílet na formulaci společné kurzové a měnové politiky. (Castro-Conde, Boubeta 2009: 3)

Podle studie vlády ČR, by přijetí eura znamenalo dlouhodobé zvýšení hrubého domácího produktu (HDP) a to o 0,6 – 1,2 % v roce 2013, tj. přibližně 25 – 60 mld. korun. S tím, že by příspěvek do Evropského stabilizačního mechanismu neměl překročit 35 mld. korun. To znamená, že by tento příspěvek byl poloviční z navýšené hodnoty HDP. (Vláda ČR: 2014) Na základě této podkapitoly bude možné zhodnotit, do jaké míry byla Česká republika ovlivněna závazkem přijetí eura. V závěru práce jsou následně vyhodnoceny celkové závěry práce a bude zde odpovězeno na výzkumné otázky. V závěru bude také ověřena výše stanovená hypotéza.

Analýza literatury

Pro předkládanou diplomovou práci bylo vybráno několik klíčových autorů zabývajících se evropeizací. Tito autoři se celkově shodují, že koncept evropeizace nemá žádnou jednotnou definici. Většina z nich se proto snaží o formu upřesnění tohoto pojmu. Například Johan P. Olsen, jehož publikace *The Many Faces of Europeization* byla pro teoretickou část zásadní, se snaží vymezit určité hranice pro tento koncept. Je toho názoru, že problémem evropeizace je právě jeho široké rozpětí. Lze tedy poté mylně aplikovat tuto teorii na proces, jež ve skutečnosti evropeizací není. Na základě jeho pěti bodů vymezení konceptu pak práce uvádí, ve kterých bodech se případ České republiky schází s Olsenovými hranicemi.

Dalším, velmi důležitým autorem pro teoretickou část, byl Claudio M. Radaelli s článkem *Whiter Europeanization? Concept stretching and substantive change*. Tento autor se zasloužil o nejznámější definici evropeizace. Dle jeho vymezení lze aplikovat tuto teorii na země kandidátské i členské. Následující diplomová práce vychází právě z Radaelliho definice. Ta je sice stále velmi široce pojatá, nicméně její hranice stanovuje fakt, že hlavním aktérem v konceptu evropeizace je Evropská unie a ne celkově Evropa.

Pro teoretickou část byl také stěžejní článek Tanji Börzel a Thomase Risseho. Jejich publikace věnující se teorii evropeizace, je pro tuto diplomovou práci velkým přínosem. Autoři se věnují míře nesouladu. Ten byl v případě ČR zřejmý. Vzhledem k tomu, že Česká republika byla původně zemí s centrálně plánovanou ekonomikou, existoval mezi ČR a EU velký nesoulad. Díky přislíbenému členství se následně tento nesoulad začal intenzivně snižovat. Článek Tanji Börzel a Thomase Risseho doplňuje v diplomové práci publikace Doriany Jana *Dynamics of Eastern Europeanisation and the Impact of „Membership Credibility“ in EU Enlargement Rounds*, který se věnuje intenzitě snižování míry nesouladu. Jeho teorie je založená na faktu, že s příslibem členství se potenciální členská země snaží více přijímat podmínky a pravidla stanovená EU.

Ekonomickému směru evropeizace se věnuje Vivien A. Schmidt ve svém článku *Europeanization and the mechanics of economic policy adjustment*. Tato autorka se nejprve věnuje rozdělení pojmů evropská integrace a evropeizace. Tvrdí, že toto

rozdělení tvoří základ pro výzkum evropeizace. Poté vysvětluje, že proces evropeizace vyvinul odlišné stupně adaptačních tlaků na členské státy s rozdílným adaptačním mechanismem, jež závisí na důležitosti implementace rozhodnutí EU.³ Následně se zbytek článku věnuje této problematice. Díky této publikaci bylo možné vysvětlit mechanismy tlaků Evropské unie v oblasti hospodářské politiky.

V českém jazyce existuje pouze několik publikací, které se věnují tématu evropeizace. Jednou z nich je sborník *Evropeizace: Nové téma politologického výzkumu*. Jedná se o sborník českých autorů, kteří se snaží vysvětlit evropeizaci v několika rovinách. Skupina těchto autorů současně také souhlasí se zbylými zahraničními autory, že se jedná o nový koncept, který hledá své ustálení a jednotnou definici. Z českých publikací byl využit také sborník *Evropeizace zájmů. Politické strany a zájmové skupiny v České republice*. I v tomto případě se autoři snaží o konceptualizaci samotného pojmu. Zároveň je zde použito vícero rovin, ve kterých může být evropeizace použita. O přehledné rozřazení těchto rovin se v tomto sborníku zasloužili autoři Vít Hloušek a Markéta Pitrová. Ti ale zároveň upozorňují, že jejich výčet není zdaleka kompletní, neboť jak již bylo několikrát řečeno, koncept má velmi široký záběr. Využití konceptu evropeizace v různých kategoriích se ze zahraničních autorů věnuje například Kevin Featherstone ve své publikaci *In the Name of Europe*. Ten se mimo kategorií zabývá také kritikou Ladrechovi definice, o které míní, že je poněkud volnou a neurčitou.

Teoretická část je tedy převážně založena na anglických textech. Opakem je část analytická. Pro tu byly primárně, ne však pouze, použity zdroje české. Podstatné byly články vydané Českou národní bankou, případně vládou. Součástí druhé části jsou samozřejmě i české monografie. Pro analýzu samostatných politik byla v diplomové práci velmi důležitá publikace Lenky Fojtíkové a Mariana Lebiezika s názvem *Společné politiky Evropské unie*. Kniha detailně analyzuje společné evropské politiky z pohledu České republiky. V rámci společné obchodní politiky se zaměřuje na změny, kterých bylo dosaženo ve spojitosti se vstupem do EU. Součástí knihy je také vyhodnocení dosažených změn ve vybraných oblastech. Tato publikace tvořila v diplomové práci základ pro oddíl analyzující dopady vstupu v oblasti obchodu. Doplňující informace poté poskytla například monografie Petra Zahradníka s názvem

³ Schmidt je jednou z autorek, která koncept evropeizace aplikuje pouze na členské státy.

Vstup do Evropské unie – přínosy a náklady konvergence. I přesto, že se jedná o starší publikaci, kniha autorovi přinesla přehled o situaci v ekonomické oblasti České republiky před vstupem do EU. Na základě toho bylo následně možné vypočítat změny, k jakým pod vlivem evropeizace se vstupem došlo.

Celkovými změnami týkajícími se obchodní politiky se také zabývá například kniha s názvem *Česká republika a EU*, jejímiž autory jsou Božena Plchová, Josef Abrhám a Mojmír Helísek. Kniha se věnuje ekonomickým změnám, kterých bylo dosaženo se vstupem do Evropské unie. Publikace se primárně zaměřuje na obchod a Hospodářskou a měnovou unii. V obou oblastech byla kniha v diplomové práci doplňujícím zdrojem. Publikace sice široce pojímá mnoho oblastí společných politik, nicméně přináší pouze povrchový přehled nad danou problematikou než podrobnou analýzu. Další využitou publikací byla kniha Alexandra Hobzy s názvem *Evropská unie a hospodářské reformy*. Tato kniha byla primárně využita k analýze legislativních změn. Na základě těchto publikací bylo možné zanalyzovat, jakými důležitými změnami v rámci legislativy ČR pod vlivem evropeizace prošla a jak tyto změny postihly českou ekonomiku.

Zásadním zdrojem pro komparativní část diplomové práce byla primární databáze Českého statistického úřadu. Na základě údajů ČSÚ bylo možné vypracovat podrobné grafy, jež představují podstatnou část úvodního oddílu druhé kapitoly. V tomto oddílu hrály podstatnou roli také dokumenty České národní banky. Ty byly buď vypracované samotnou ČNB, nebo se jednalo o analýzy společně vypracované ve spolupráci s vládou či ministerstvem financí.

Sama vláda České republiky vydala několik dokumentů, které byly pro tuto diplomovou práci důležité. V roce 2014 k příležitosti desetiletého výročí vstupu do Evropské unie vydala článek *Ekonomické přínosy členství ČR v Evropské unii*. Ten byl přínosem pro analytickou část týkající se hrubého domácího produktu. Článek sice není nijak podrobný, ale obsahuje základní informace, které pomohly ke zhodnocení vlivu vstupu do EU na HDP. Stejně tak se článek zabývá jednotným trhem a jeho kladnými přínosy, které přináší České republice. Publikace tedy byla přínosem i pro kapitolu týkající se jednotného vnitřního trhu.

Pro vypracování diplomové práce byla také velice přínosná kniha Dana Marka a Michaela Bauna s názvem *Česká republika a Evropská unie*. Autoři se celkově věnují období od sametové revoluce až po české předsednictví. Díky širokému záběru kniha podává celkový přehled bilaterální spolupráce mezi Českou republikou a Evropskou unií. Samostatná kapitola se také věnuje ekonomickým dopadům vstupu, což autorovi přináší ucelený pohled na téma diplomové práce.

V rámci poslední kapitoly, týkající se především přijetí eura, byl zásadní dokument *Vyhodnocení plnění Maastrichtských konvergenčních kritérií a postupné ekonomické sladění ČR s eurozónou*, který byl vydán jako společný dokument ČNB a Ministerstva financí ČR. V tomto dokumentu jsou obsaženy výsledky, jakých bylo Českou republikou dosaženo při plnění Maastrichtských kritérií. Dalším primárním dokumentem byla *Strategie přistoupení České republiky k eurozóně*. Tento dokument je výsledkem spolupráce ČNB a vlády ČR a jsou zde velmi srozumitelně a všeobecně objasněna konvergenční kritéria. Na jejich základě poté bude vyhodnoceno, zda je Česká republika připravená na přijetí společné měny a jakých změn muselo být učiněno, pro to, aby se ČR nacházela v takové fázi, v jaké se v současnosti nachází. Následně zde budou zhodnoceny pozitivní či negativní dopady případného přijetí eura.

1 Teorie evropeizace

Pojem evropeizace je úzce spjat s evropskou integrací, je tedy nedílnou součástí ekonomických změn, které přináší členství v tomto společenství. Teorie evropeizace neovlivňuje pouze členské státy, ale její vliv dopadá také na země, které se o přistoupení snaží. Proto bude v následující práci možné porovnat, jak tento koncept ovlivnil českou ekonomiku před vstupem a jaké měl následně dopady na hospodářskou politiku země po přistoupení. Evropeizace je v současné době, soudě dle počtu článků používajících tento termín, moderním, ale sporným konceptem. Pojem evropeizace je stále zatím ve fázi formování vlastního významu a obsahu. I přesto, že je dnes na poli mezinárodních vztahů a evropských studií téměř běžně používán, jeho jednotná definice prozatím neexistuje. (Dančák, Fiala, Hloušek 2005: 12)

Johan P. Olsen se ve svém článku *The Many Faces of Europeanization* zabývá problematikou tohoto konceptu. Zaměřuje se především na široké rozpětí využití samotného termínu evropeizace. Tvrdí, že koncept slouží k vysvětlení takového množství procesů, že právě proto nebylo možné dosud vytvořit jednotnou definici a že jsou výklady teorie evropeizace přizpůsobovány článkům nebo knihám. (Olsen 2002: 921) Oproti tomu Claudio M. Radaelli ve svém článku *Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change* míní, že problémem není odlišné užití významu teorie evropeizace, ale potencionální riziko přináší nepochopení tohoto konceptu. I přesto však Radaelli s Olsenem souhlasí, že zásadním problémem konceptu je jeho široký záběr. (Radaelli 2000: 2)

Po dlouhou dobu vývoje Evropského společenství, respektive Evropské unie, badatelé v rámci evropské integrace usilovali především o vysvětlení rozvoje nadnárodní či mezivládní spolupráce. Zájmem jejich bádání byla také míra „výhodnosti“ připojení se k výše zmiňovanému společenství. To byl až do začátku 90. let hlavní směr výzkumu evropské integrace, jež začínal na úrovni států a pokračoval směrem nahoru, tedy k ES.⁴ Ke změně došlo přibližně v polovině 90. let, kdy se směr výzkumu otočil, a badatelé se začali zaměřovat na opačný proces. Tedy na to, jaké změny jsou v národních státech vyvolány integračními procesy. Právě upevňování a

⁴ Pohled od Evropského společenství k národním státům, tedy opačným směrem, nebyl v této části výzkumu stěžejní a byl využíván jen ojediněle. (Zemanová 2007: 29)

prohlubování integračního procesu v 90. a následujících letech vyvolalo tuto změnu pohledu. (Zemanová 2007: 29)

V současné době je evropeizace jednou z nejvyužívanějších teorií věnující se propojenosti a fungování mezi EU a jejími členskými státy. (Dančák, Fiala, Hloušek 2005: 20) O nárůstu obliby tohoto pojmu také vypovídá počet vydaných akademických článků, které se evropeizaci věnují. Výrazný nárůst těchto článků lze vidět až v posledních několika letech. První publikace, využívající tento koncept se objevily již v letech 1981-8, kdy za celé toto období byly vydány dohromady tři články věnující se evropeizaci. Za celá 80. léta byly publikovány přibližně čtyři procenta celkově vydaných článků. V devadesátých letech se jejich počet navýšil, ale nárůst nebyl tak rapidní jako na přelomu 20. a 21. století. Pro srovnání, v roce 1998 bylo vydáno sedm článků věnujících se evropeizaci, o rok později jich bylo vydáno již 20. Rok poté se tomuto konceptu věnovalo dokonce 24 článků. (Featherstone 2003: 5)

Tento vysoký nárůst využívání pojmu evropeizace je z velké části přiřazován zásadním změnám, kterými ES/EU prošlo na přelomu tisíciletí. Právě v této době evropská integrace vytvářela dramatické politické změny v členských státech. Vytvořila totiž širokou škálu pravidel, která byla daleko za hranicemi jakékoli jiné mezinárodní nebo regionální (nejenom) ekonomické spolupráce. Tato nová a výjimečná spolupráce vyžadovala ekonomické přizpůsobení se členských států. (Schmidt 2002: 894)

1.1 *Bottom-up/uploading, top-down/downloading a crossloading*

Proces evropeizace má dva základní přístupy. Prvním je přístup „*top-down*“, neboli evropeizace „shora“. V tomto případě je pouze ze strany Evropské unie vyvíjen tlak na členské/kandidátské státy. V reakci na tento tlak následně přichází změna na domácí úrovni.⁵ Kandidátské země nemají možnost podílet se na utváření politik EU, nemohou ji tedy nijak ovlivnit. Z toho vyplývá, že se v případě evropeizace kandidátských zemí z „*top-down*“ perspektivy jedná vyloženě o ovlivnění ze strany Unie. (Castro-Conde, Boubeta 2009: 2)

Zcela evidentní byla tato perspektiva evropeizace v případě východního rozšíření, kdy kandidátské země musely pod tlakem EU skrze kondicionalitu projít

⁵ Tento přístup je možné využít v kandidátských i členských zemích. (Castro-Conde, Boubeta 2009: 2)

mnohými změnami. Odměnou jim za splněné podmínky bylo členství. V tomto případě šlo o využití asymetrické moci EU k evropeizování politik kandidátských států. Hlavními mechanismy k transformaci těchto zemí byly finanční a technická podpora. (Bulmer, Radaelli 2004: 5)

Z hlediska členských států jsou země z perspektivy *top-down* evropeizovány na základě hierarchického vládnutí. To je uplatňováno v těch záležitostech, kde je na nadnárodní instituce přenesena značná část moci. Hierarchické vládnutí v členských státech přichází v poslední fázi vyjednávání, kdy Rada přijímá evropskou legislativu a je nutné ji aplikovat v členských státech. Na základě mechanismů, které vychází z unikátního supranacionálního charakteru EU, je následně zajištěno přijetí a řádná implementace dohod na úrovni členských států. (Bulmer, Radaelli 2004: 5-6)

Druhý přístup na evropskou integraci nahlíží „zdola“, tzv. přístup „*bottom-up*“. V tomto případě je evropeizace závislou proměnnou. Cílem tohoto přístupu je objasnit důvod pro vytváření nadnárodní struktury evropských institucí. Členské státy EU se zde na základě vyjednávání podílí na vytváření pravidel na evropské úrovni, čímž dochází k ovlivnění Unie ze strany těchto států.⁶ (Císař 2005: 55)

Tento typ vládnutí za pomoci vyjednávání autoři Bulmer a Radaelli připisují procesu evropeizace z jednoduchého důvodu. Argumentují, že evropské politiky z perspektivy *bottom-up* vychází z jediného procesu, a to právě z procesu vyjednávání. Středem tohoto procesu jsou členské státy, které se vyjednáváním⁷ podílejí na vytváření policy na evropské úrovni.⁸ (Bulmer, Radaelli 2004: 5) Tento přístup je v rámci evropeizace České republiky evidentní po vstupu do EU. Nicméně ovlivnění Unie ze strany ČR je i po jedenácti letech stále nepatrné, a proto předkládaná diplomová práce vychází převážně z perspektivy *top-down*.

Kerry E. Howell na toto téma dodává, že dnes je koncept evropeizace obsáhlejší a je možné ho chápat jak „shora“, což znamená od evropských institucí k členským státům (downloading), tak i „zdola“, tedy od členských států na úroveň EU (uploading).

⁶ Je nutné vzít v potaz, že u každého případu, kdy EU vydává rozhodnutí v rámci policy, se jedná o výsledek vyjednávání mezi supranacionálními institucemi a členskými státy. (Bulmer, Radaelli 2004: 4)

⁷ Vyjednáváním je myšleno buď samotné zastoupení státu, nebo se jedná o vyjednávání zástupce, na kterého byly přeneseny pravomoci – například Evropská komise. (Tamtéž)

⁸ Například otázky týkající se ekonomické oblasti (společná obchodní politika) vyžadují náročná vyjednávání. (Tamtéž: 6)

Howell zmiňuje také ještě jeden (sporný) proces, kterým se badatelé v současnosti zabývají. Jedná se o proces, při kterém se ovlivňují státy navzájem⁹ bez asistence Evropské unie. V tomto případně se jedná o horizontální evropeizaci (crossloading). Nicméně zde je otázkou, zda by se z důvodu absence EU mělo o evropeizaci jednat. (Howell 2004: 42)

1.2 Roviny evropeizace

Základem výzkumu evropeizace je určení oblastí, ve kterých může tento koncept existovat. Tím se zabývají například autoři Tanja Börzel a Thomas Risse. Ti představili přehlednou kategorizaci jednotlivých politik, kde je možné se s evropeizací setkat. Na základě jejich výzkumu došli k závěru, že procesy Evropské unie ovlivňují domácí politiky ve všech třech oblastech, kterými jsou policy, polity a politics.

V případě policy, jež je prioritní pro předkládanou práci, autoři Börzel a Risse uvádí, že v této sféře vzniká stále více a více oblastí, které jsou zasaženy bruselským „policy-making“. Evropská unie v rámci policy produkuje kolem 500 rozhodnutí ročně. Některé policy oblasti, jakými jsou například životní prostředí a zemědělství, jsou pokryty z 80 % rozhodnutími na evropské úrovni. (Börzel, Risse 2000: 3) Celkově se pravomoci EU v rámci policy mění napříč celou škálou politických oblastí. V ekonomické oblasti má EU výlučnou pravomoc například v rámci jednotného trhu a společné obchodní politiky. Oproti tomu velmi omezenou pravomoc EU v oblasti zaměstnanecké politiky. (Bulmer, Radaelli 2004: 4)

Vzhledem k tomu, že policy jsou stále více utvářeny na evropské úrovni, je velmi pravděpodobné, že to bude mít dopad na domácí procesy typu formování společenských zájmů, tedy politics. Někteří autoři tvrdí, že evropeizace v tomto případě přináší depolitizaci a politické uvolnění. Oproti tomu další badatelé jsou toho názoru, že evropská politika přináší rostoucí politizaci na vnitrostátní úrovni. V případě polity se dopad evropeizace zaměřuje na domácí instituce. Tedy zda a do jaké míry evropské procesy, politiky a instituce ovlivňují domácí systémy do čehož lze zahrnout mezivládní vztahy, národní byrokracii, administrativní struktury, atd. Dopad evropeizace na tyto tři oblasti je v členských státech nesporný. (Börzel, Risse 2000: 3-4)

⁹ Příkladem může být situace, kdy se stát inspirovat řešením jiného státu. (Howell 2004: 42)

Mnoho badatelů tvrdí, že z důvodu absence jednotného stabilního výkladu nelze použít evropeizaci jako organizovaný koncept. Nicméně dle Olsena by bylo předčasné tento koncept zamítnout a stanovuje hranice, které by měly pojem vymezovat. Tyto hranice zahrnují pět různých významů konceptu evropeizace. Za prvé se jedná o změnu vnějších hranic Evropy. V tomto případě jde o teritoriální změnu rozsahu systému vládnutí a prostoru, kdy se Evropa jako kontinent mění v jednotný politický prostor. V tomto směru evropeizace probíhá skrz rozšiřování EU. Za druhé se o evropeizaci jedná v případě budování institucí na evropské úrovni. To poskytuje určitý stupeň koordinace a koherence. Třetí vymezení se vztahuje na pronikání do národních a sub-národních systémů politického rozhodování, kde proces evropeizace zahrnuje přizpůsobení se regionálních a národních vlád unijním rozhodnutím. Čtvrtou oblastí je export forem politické organizace a vládnutí, jež jsou typické pro Evropu, za její hranice. Zde je evropeizace vnímána jako vztah evropských států k neevropským aktérům a institucím. V posledním vymezení je evropeizace brána jako politický projekt s cílem vytvořit jednotnou a politicky silnější Evropu, což zahrnuje všechny předchozí oblasti. (Olsen 2002)

Východní rozšíření, do něhož spadá i případ České republiky, lze brát za ukázkový proces evropeizace. S Olsenovým vymezením se setkává ve všech bodech. První vymezení, změna vnějších hranic, zcela jistě splněno. Druhé vymezení. V tomto případě se státy střední a východní Evropy snažily dosáhnout určitého stupně koordinace a koherence, což bylo nutnou podmínkou, pro to, aby se mohly státy stát členy EU. U členských zemí se následně jedná o soulad určitých politik s evropskými. To je současně spjato s třetím vymezením, jež vyžaduje přizpůsobení se regionálních a národních vlád unijním rozhodnutím, kdy kandidátské země například přistupovaly na téměř nevýhodné podmínky a tudíž se unijním rozhodnutím podvolovaly.¹⁰ V rámci čtvrtého vymezení se jedná o export forem politické organizace a vládnutí. S přistoupením došlo k převzetí legislativy EU, proto i zde byla Olsenova podmínka opět splněna. Poslední páté vymezení, s cílem vytvoření jednotné a politicky silnější Evropy, zahrnuje všechny předchozí oblasti a je tedy opět splněno.

¹⁰. Příkladem může být sedmileté přechodné období, které omezovalo pohyb pracovníků. Evropská unie byla v pozici silného vyjednavče, kandidátské země proto těmto evropským požadavkům vyhověly. (Grabbe 2006: 4-5)

Vít Hloušek a Markéta Pitrová uvádí několik rovin evropeizace a zároveň upozorňují, že se nejedná o jejich plný výčet. Do této práce bylo pro objasnění termínu evropeizace zařazeno pouze několik z nich. Například rovina legislativní. Tu autoři charakterizují jako proces přejímání právních norem EU (*acquis communautaire*), kde v rámci tohoto procesu dochází k přizpůsobování národních legislativ podmínkám EU (včetně právního prostředí).¹¹ Zároveň také dochází ke sjednocování právního rámce spousty zemí Evropy. (Hloušek, Pitrová 2009: 17) V případě ČR bylo přejímání *acquis* v určitých oblastech, především v těch týkajících se jednotného trhu, problematické. Například ve zprávě z roku 2003 bylo ČR vytknuto, že musí v legislativě dojít k takovým úpravám, aby se zamezilo preferování národních firem a byl zajištěn bezproblémový přístup firem z EU na český trh. Dalším problémem bylo například vzájemné uznávání kvalifikací, které se neshodovalo s evropským *acquis*. Pro dokončení této části zbývalo ještě v roce 2003 přijetí legislativy, jež by přeměnila obecný systém uznávání. (Bohdálek 2003)

Nejdůležitější a základní rovinou pro tuto práci je rovina ekonomická, jejíž charakteristickými rysy jsou ekonomické dopady, které jsou zapříčiněny potřebou harmonizace ekonomického prostředí a existencí jednotného trhu Evropské unie. (Hloušek, Pitrová 2009: 17) V tomto případě je proces evropeizace evidentní již od 90. let. V této oblasti byla harmonizace „během na dlouhou trať“, neboť součástí zmiňovaných kritérií bylo také fungující tržní hospodářství a schopnost odolat tlaku konkurence na vnitřním trhu EU. České republice činila problémy především podmínka vyrovnání se s konkurenčními tlaky v Unii, neboť v rámci pravidelných zpráv vypracovaných Komisí, bylo toto kritérium stále zmiňováno. Dokonce i v roce 2002, tedy dva roky před vstupem nebyla ČR ještě stoprocentně připravená čelit evropskému konkurenčnímu tlaku. (Hobza 2009: 263)

1.3 Definice evropeizace

I přesto, jak již bylo několikrát řečeno, že neexistuje žádná jednotná definice pojmu evropeizace, několik autorů se pokusilo definovat konkrétní význam tohoto konceptu. V roce 1994 R. Ladrech poskytl jednu z prvních definic. Evropeizaci viděl jako „proces měnící směr a podobu politik na stupeň, kdy se politiky a ekonomická

¹¹ V poslední části teoretického oddílu jsou blíže specifikovány legislativní změny v ekonomické oblasti způsobené procesem evropeizace.

dynamika ES stanou součástí organizační logiky a tvorby politik národních.“ (Ladrech 1994: 69) Radaelli rozebírá Ladrechovu definici a upozorňuje, že organizační logikou myslí adaptační proces organizací, které se změnily nebo změnou prochází. V této části Radaelli míní, že důraz kladený na organizace může vést k zanedbání jednotlivců a politických aktérů. (Radaelli 2000: 3)

Ladrechova definice s sebou dle Featherstona nese představu, že aktéři redefinují jejich zájmy a chování, aby dosáhli imperativů, norem a logiky členství EU. Nicméně i přesto míní, že definice sice zahrnuje jak „politics“, tak „policy-making“, ale stále zůstává poněkud volnou a neurčitou. (Featherstone 2003: 12) Oproti tomu však Börzel a Risse jednoduše na základě této definice stanovují, že se jedná o proces a mechanismus, kde evropské „institution-building“ může zapříčinit změnu na domácí úrovni, a tudíž se jednoznačně o evropeizaci jedná. (Börzel, Risse 2002: 3)

O nejznámější definici evropeizace se zasloužil Claudio M. Radaelli. Ten dosavadní definice považoval za nepřesné a příliš široké na to, aby bylo možné stanovit určité hranice tohoto pojmu. Sám je toho názoru, že je nutné již vytvořit jednotnou definici, jež by se neměnila, nicméně také ale uvádí, že prozatím nevíme dostatek o samotném procesu a jeho efektu. Z Radaelliho pohledu se tedy jedná „o proces (a) konstrukce, (b) difuze a (c) institucionalizace formálních a neformálních pravidel, procedur, politických paradigmat, stylů, způsobů jednání a sdílených postojů a hodnot. Ty jsou nejprve definovány a konsolidovány na úrovni rozhodnutí EU a dále inkorporovány do logiky domácího diskurzu, identity, politických struktur a veřejné politiky.“ (Radaelli 2000: 4)¹²

I přesto, že se opět jedná o široké pojetí konceptu, z definice jasně vyplývá, že EU hraje zásadní roli v celém procesu evropeizace a sám autor tvrdí, že definice zdůrazňuje důležitost změny v logice politického chování. Upozorňuje také, že se jeho definice nezaměřuje „pouze“ na organizace, jako tomu bylo v Ladrechově pojetí, ale zahrnuje oboje, jak organizace, tak jednotlivce. (Radaelli 2000: 4)

Tanja A. Börzel a Thomas Risse v článku *When Europe Hits Home: Europeanization and Domestic Change* uvádí, že k tomu, aby bylo možné mluvit o evropeizaci, musí existovat alespoň nějaký stupeň odlišnosti/nekompatibility

¹² Předkládaná diplomová práce vychází z Radaelliho definice, protože ekonomické dopady vstupu jsou výsledkem přenesení evropské legislativy na národní úroveň.

(misfit/incompatibility) mezi evropskou a domácí úrovní procesů, politik a institucí.¹³ (Börzel, Risse 2002: 1) Nicméně musí se jednat o rozumnou míru nesouladu. V případě naprosté odlišnosti mezi zemí a EU existuje možnost, že nebude možné zemi přizpůsobit podmínkám Unie. Oproti tomu, pokud neexistuje téměř žádný nesoulad, k procesu evropeizace opět nedochází, neboť v zemi nedojde k žádnému dopadu ovlivnění ze strany EU. (Bulmer, Radaelli 2004: 8)

Větší pravděpodobnost přistoupení je efektivním nástrojem k překonávání domácích překážek v evropeizačním procesu. Toto tvrzení autora Doriana Jana potvrzuje zintenzivnění snah plnění evropských podmínek s blížícím se datem přistoupení. To je evidentní na časových grafech, které se nachází v analytické části diplomové práce. V případě všech vybraných ukazatelů neprobíhají do roku 1998 téměř žádné změny. V roce 1998, kdy bylo České republice přislíbeno členství, EU začala vytvářet silnější tlaky na snižování nesouladu a země se začala intenzivněji plnit podmínky přijetí.¹⁴ V roce 2004 došlo k nejsilnější fázi evropeizace, neboť se dnem vstupu se ČR zavázala k plnému přijetí evropské legislativy. (Jano 2013: 63)

Druhou podmínkou je existence určitých usnadňujících faktorů (facilitating factors), které reagují na adaptační tlaky a závisí na nich, jak evropeizace ovlivní domácí prostředí.¹⁵ K možným změnám jsou také zapotřebí tzv. mediační faktory (mediating factors), mezi které patří například instituce nebo nepřítomnost velkého počtu neshod. (Börzel, Risse 2002: 1-2)

„Goodness of fit“¹⁶ neboli dobrá shoda mezi evropskou a domácí úrovní následně pak určuje stupeň tlaku na přizpůsobení se, který je generován evropeizací na členské/nečlenské státy. Podstatou tohoto konceptu je zlepšování kompatibility mezi subjekty skrze vydávání hlavních směrů a konkrétních doporučení pro členské/nečlenské země. Čím větší je nesoulad mezi subjekty, tím větší je následně vyvíjen adaptační tlak ze strany EU. (Börzel 2003: 5-6) V případě České republiky, jako dřívější socialistické země, se jednalo o zřetelný nesoulad s hlavním směrem, tedy se

¹⁴ Výsledky zintenzivnění snahy byly již evidentní v roce 2000.

¹⁵ Börzel a Risse uvádí čtyři zprostředkující faktory: existence vícečetných možností uplatnění veta (multiple veto points), formální instituce, politická kultura a zprostředkovatelé změny. (Börzel, Risse 2002: 1-2)

¹⁶ „Goodness of fit“ je relevantní, pokud lze využít modelového řešení na evropské úrovni, jež může být implementováno. (Featherstone 2003: 16)

směrem Evropské unie. I přes zintenzivnění snah v plnění podmínek byl pokrok v případě České republiky celkem malý.

Stupeň misfit mezi pravidly EU a národními politikami byl následující.¹⁷ Ekonomická oblast ČR se velmi výrazně odlišovala od zbylých zemí EU. I přes velké pokroky transformujících se zemí, byl nesoulad v roce 1999 stále velký. ČSR, které v roce 1991 dosáhlo největšího pokroku směrem k tržnímu hospodářství, v roce 1999 dosahovalo skóre pouze 1,75, což představuje velkou hodnotu nesouladu. (Kostadinova 2005: 14).

1.4 Evropeizace hospodářské politiky

Autor Dorian Jano ve své publikaci podává výborné vysvětlení odlišnosti procesu evropeizace v kandidátských a členských zemích. Potenciální kandidáti jsou v rámci tohoto procesu vystaveni stejnému tlaku při přijímání evropské legislativy stejně jako členské státy. Rozdílem jsou pouze okolnosti, za kterých je *acquis* přijímáno. Těmito rozdíly jsou asymetrické jednání v případě kandidátské země a nástroje užité Uníí k ovlivňování a monitorování procesu adaptace. Kandidátské státy musí nejenom přijmout a implementovat evropské *acquis*, ale podmínkou jsou také stabilní demokratické instituce a konkurenceschopné tržní hospodářství. Kandidátské státy také musí respektovat lidská a etnická práva.¹⁸ U kandidátské země je proces evropeizace mnohem širší a hlubší v celé škále možností procesu. Jakmile se kandidátské země stanou členskými, podstata a mechanismy evropeizace se přemění na evropeizaci členských zemí.^{19,20} (Jano 2013: 62-63)

Z předchozího textu je viditelné, že teorie evropeizace se stále rozvíjí a je uchopitelná z mnoha rovin. Evropeizace v kontextu hospodářské politiky je primárně

¹⁷ Rozsah měření nesouladu se pohybuje v rozmezí 1 - 4,33 (4+). Jednička značí žádnou nebo velmi malou změnu od centrálně plánované ekonomiky, zatímco 4,33 značí, že pozorovaná ekonomika se vůbec neliší od vyspělé průmyslové země. (Kostadinova 2005: 14)

¹⁸ České republice činila problémy především podmínka vyrovnání se s konkurenčními tlaky v Unii. V pravidelných zprávách vypracovaných Komisí, bylo toto kritérium zemi opakovaně vytýkáno. Dokonce v roce 2002, tedy pouhé dva roky před vstupem, nebyla ČR ještě stoprocentně připravená čelit evropskému konkurenčnímu tlaku. (Hobza 2009: 263)

¹⁹ Nicméně je nutné také zmínit, že i přesto, že je Česká republika členem více než deset let, nemá stále nijak velkou vyjednávací moc. Přístup k procesu evropeizace se s přistoupením teoreticky změnil z „top-down“ na „bottom-up“, nelze však hovořit stále hovořit o symetrickém vyjednávání v rámci Unie. (Dančák 2006: 80)

²⁰ Kostadinova k východnímu rozšíření dodává, že kandidátské země byly v případě východního rozšíření vystaveny podobnému tlaku jako členské státy skrze konvergenční kritéria. Dokonce se domnívá, že kandidátské země byly vystaveny většímu tlaku než členské. (Kostadinova 2005: 4)

založena na postupném přejímání evropských pravidel. Dle teorie evropeizace se tedy jedná o vztah mezi úrovní národní a evropskou. I přesto, že hospodářská politika tvoří podstatnou část Evropské unie, teorie evropeizace není ve spojitosti s touto politikou nijak zdokumentována. Téměř žádný z výzkumů teorie evropeizace se nevěnuje změnám na národní úrovni v hospodářské politice, ke kterým došlo z důvodu nutné harmonizace s evropskou legislativou. Proto je základem pro diplomovou práci všeobecná aplikace teorie evropeizace na domácí změny v oblasti policy.

Několik autorů se zabývá aplikací teorie evropeizace všeobecně na oblast policy. Domácí změnou v této oblasti se například zabývají autoři Tanja Börzel a Thomas Risse. Podstatou jejich aplikace teorie evropeizace na policy je nesoulad (*misfit*) a nutnost vytváření/dodržování společných pravidel a podmínek. To je v případě ekonomické oblasti hlavním hybatelem. Díky novým evropským regulacím, reformám a nařízením, je možné sledovat, do jaké míry byla ekonomická oblast České republiky členstvím v EU ovlivněna. Právě reformy spojené s členstvím mají primární dopad na celkový ekonomický výkon země. Následující diplomová práce tedy především zkoumá dopady změn, které byly iniciovány Evropskou unií.

Dalšími autory, kteří se věnují domácí změně na úrovni policy jsou Ian Bache a Adam Marshall. V procesu evropeizace vyzdvihují důležitost souladu mezi změnami na úrovni EU a stávajícími strukturami na domácí úrovni. Téměř žádný soulad vyžaduje silný adaptační tlak. Oproti tomu významný soulad vyžaduje slabší adaptační tlak.²¹ Dopad evropeizace na ekonomickou oblast tedy odpovídá adaptačnímu tlaku, který přichází z EU. (Bache, Marshall 2004: 2)

Adaptačnímu tlaku vycházejícímu z EU a mechanismům přijetí rozhodnutí na domácí úrovni v oblasti hospodářské politiky se jako jedna z velmi mála autorů věnuje Vivien A. Schmidt. Tato autorka, jejíž článek je pro předkládanou diplomovou práci klíčový, rozlišuje čtyři skupiny možných přizpůsobovacích/adaptačních tlaků (*adjustment pressures*). Dle vyvinutého stupně tlaku ze strany EU je poté stát nucen dodržet aplikaci nařízení.

Prvním stupněm jsou vysoce specifikovaná pravidla, která vyžadují vysokou úroveň jejich dodržování/implementace. V tomto případě má EU výlučnou pravomoc.

²¹ Existence adaptačního tlaku však nemusí vždy bezpodmínečně vést k domácí změně.

Takovým případem jsou v ekonomické oblasti Evropská měnová unie, společná obchodní politika, celní unie. Dalším stupněm jsou méně specifikovaná pravidla, která vyžadují nižší úroveň jejich dodržování/implementace. Rozhodování v těchto případech je založeno na sdílené pravomoci. Příkladem jsou třeba vnitřní trh EU, telekomunikace, letecká doprava, atd. Třetím stupněm jsou pravidla, která jsou pouze doporučením. V tomto případě je mechanismem mimesis, tedy napodobení pravidel stanovených Unií. Příkladem je třeba železniční doprava či nákladní silniční doprava. Čtvrtým stupněm nejsou žádná specifická pravidla, kdy mechanismem přizpůsobení se je regulatorní soutěž. Příkladem je princip tzv. vzájemného uznávání výrobků. (Schmidt 2002: 897-898)

Skupina autorů Dočkal, Fiala, Kaniok a Pitrová vysvětlují několik možných reakcí na evropeizační výzvu, do čehož lze zahrnout ekonomickou oblast ČR. Jedná se o absorpci (země přijme evropeizační výzvy, ale bez změn domácích politik), transformaci (země skutečně přijme výzvu evropeizace a adaptuje se na podmínky procesu), netečnost (neproběhnou žádné změny) a stažení se (země se odvrátí od evropeizace a výsledkem adaptačního tlaku jsou méně evropeizovaná řešení než na začátku). (Pitrová et al. 2006: 79) Dle tohoto rozdělení můžeme přiřadit adaptaci hospodářské politiky České republiky k transformaci. Česká republika totiž přijala výzvu evropeizace a plně se adaptovala na požadavky Unie.

Celkově lze evropeizaci ekonomické oblasti České republiky rozdělit na tři období. Na období mírného vlivu evropeizace, které trvalo do roku 2000. V této periodě proces evropeizace zemi sice ovlivňoval, ale změny v ekonomické oblasti jsou spíše přiřazovány transformaci hospodářství z centrálně plánovaného na tržní.²² Další období se vyznačuje léty 2000 až 2004. V této etapě je Česká republika silně motivována vstupem do EU a intenzivně plní veškeré podmínky spojené s členstvím. To potvrzuje tvrzení autora Dorian Jana, že vidina členství podněcuje státy k vynaložení většího úsilí k plnění podmínek stanovených Unií. Posledním obdobím je období po roce 2004, kdy se celkově mění mechanismus evropeizace z kandidátské země na zemi členskou. (Jano 2013: 66)

²² Transformace však byla vedena směrem k evropské unii, proto se o evropeizaci jednalo.

1.5 Evropeizace ekonomické oblasti České republiky

Dopady vstupu do EU nelze přiřadit k určitému datu. Přidružení země k Unii vyžadovalo dlouhodobý proces harmonizace a konvergence. Dopady vstupu České republiky do Evropské unie jsou tak v případě makroekonomických ukazatelů zobrazovány v časové řadě. Díky tomu je možné z dlouhodobého hlediska demonstrovat, jak a v jaké fázi proces evropeizace ovlivnil HDP, inflaci a nezaměstnanost České republiky.

Vývoj hrubého domácího produktu se výrazně zlepšil v období druhé fáze evropeizace, kdy země začala začleňovat evropskou legislativu do právního řádu. Tím se vstup do EU stal velmi diskutovaným tématem a zvýšil se zájem zahraničních investorů. (Spěváček 2004: 91) Evropeizace neměla na HDP přímý vliv. Nicméně skrze evropeizaci obchodní politiky a odstranění bariér došlo k výraznému nárůstu zahraničních investic.²³ To vedlo k růstu HDP. Stejně tak měla Evropská unie vliv na hrubý domácí produkt v podobě možnosti čerpání ze strukturálních fondů EU. (Chmelař et al 2014: 7)

Evropeizace ekonomické oblasti v roce 2004 je viditelná u zbylých dvou makroekonomických ukazatelů. Proces evropeizace v České republice vyžadoval harmonizaci nepřímých daní a zapojení se do jednotného celního režimu EU. Následující diplomová práce tedy představí, jaký dopad měly tyto dvě uvedené skutečnosti na inflaci. (ČNB 2005) V případě nezaměstnanosti Evropská unie vyžadovala změnu metodiky výpočtu, neboť došlo k možnosti přílivu nových pracovních sil ze zemí Evropského hospodářského prostoru a Švýcarska. Členství také vyžadovalo otevření českého pracovního trhu zaměstnancům zbylých členských zemí, což představovalo dopad na nezaměstnanost na českém trhu. Stejně tak bylo pod tlakem evropeizace nutné harmonizovat politiku pracovního práva, aby byl snížen nesoulad mezi evropskou a národní úrovní. (Ministerstvo práce a sociálních věcí 2004: 2)

Pro předkládanou diplomovou práci je stěžejní třetí období evropeizace, kdy se země zavázala k plnému přijetí evropského *acquis communautaire*. V ekonomické

²³ V roce 2005 byl zaznamenán rekordní nárůst objemu zahraničních investic, které přinesly 20 400 pracovních míst. (Hospodářské noviny 2014)

oblasti země se jednalo především o převzetí *acquis* týkající se vnitřního trhu.²⁴ Obchodní politika České republiky byla Evropskou unií zásadně ovlivněna až se samotným vstupem do EU.²⁵ Dne 1. 5. 2004 se země stala součástí společné obchodní politiky EU a musela tak přijmout nadnárodní pravidla, která jsou v rukou orgánů EU. Tímto krokem tedy země přenesla veškeré pravomoci týkající se obchodních otázek se třetími zeměmi na EU a přijala společný celní sazebník. V důsledku procesu evropeizace tedy ČR musela odstranit cla uvnitř jednotného vnitřního trhu a sjednotit celní sazebník vůči třetím zemím.

Jak již bylo výše zmíněno, na hrubý domácí produkt měla Evropská unie největší vliv v podobě zahraničních investic a kohezní politiky. Z hlediska legislativy došlo v souladu s evropskými pravidly k novele zákona o investičních pobídkách, která vešla v platnost v den přistoupení do EU. Pro snížení nesouladu mezi evropskou a národní úrovní bylo nutné novelizovat zákon týkající se investičních pobídek. Předkládaná diplomová práce se samostatně věnuje zahraničním investicím, a tak bude možné představit, jaký dopad měla evropeizace na tuto oblast. (Kafka 2005)

Vstup do EU měl také dopad na politiku hospodářské soutěže. Zde proces evropeizace vyžadoval vypracovat novelu zákona zabývajícího se ochranou hospodářské soutěže, která například ruší tzv. určovací řízení. Pro Českou republiku to v praxi znamenalo, že po vstupu do EU Úřad pro ochranu hospodářské soutěže již nepřebírá roli poradenských a advokátních kanceláří v případě porušení hospodářské soutěže. (Bednář 2003: 4) Díky těmto uvedeným změnám bude možné v závěru zhodnotit dopady vstupu České republiky do Evropské unie.

²⁴ Tato podmínka je ze strany Unie stanovena z důvodu zajištění funkčnosti rozšířeného trhu EU na základě společných pravidel. (Posudek Komise 1997: 30)

²⁵ K postupné evropeizaci však docházelo již od roku 2000, kdy docházelo k harmonizaci české legislativy s evropskou. Například v oblastech technických norem, hygienických a rostlino-lékařských osvědčení, apod. K úplné liberalizaci vzájemného obchodu však došlo až s přistoupením do EU. (Fojtíková, Lebieczik 2008: 106-107)

2 Vývoj vybraných makroekonomických ukazatelů ČR

Dopady vstupu České republiky do Evropské unie nelze přiřadit k určitému datu. Je nutné vzít v úvahu, že přístup ČR do EU vyžadoval dlouhodobý proces harmonizace a konvergence. Proto je v následující kapitole zahrnut dlouhodobý vývoj vybraných makroekonomických ukazatelů. Na základě tohoto dlouhodobého vývoje bude možné následně zhodnotit, jaký dopad měla evropeizace na výkonnost ekonomiky a životní úroveň obyvatel.

2.1 *Hrubý domácí produkt*

Hrubý domácí produkt (HDP) je makroekonomickým ukazatelem, který představuje výkonnost ekonomiky daného státu a je vyjadřován v peněžních jednotkách. HDP reprezentuje celkovou hodnotu statků a služeb, které jsou v dané zemi vytvořené za určité období, zpravidla jeden rok. (Český statistický úřad 2015) Vývoj této veličiny v časové řadě představí, do jaké míry se vstup do EU podílel na ekonomické výkonnosti České republiky. Na základě této podkapitoly bude možné určit, zda měl vstup do EU dopad na tento ukazatel a na životní úroveň obyvatel.

Celkově lze vývoj HDP v kontextu vstupu do EU rozdělit na tři fáze. První fáze, začátek 90. let až rok 2000, byla založena na evropeizaci skrze princip kondicionality. (Grabbe 2002: 2) Druhá fáze probíhala od roku 2000 do roku 2004. V této fázi se Česká republika začala intenzivně připravovat na vstup do EU a byla ovlivněna především harmonizací s unijní legislativou a přílivem přímých zahraničních investic. (Kunešová et al. 2014: 244) Poslední fáze byla započata v roce přistoupení a pokračuje do současnosti. V této fázi je země již evropeizována jako členská a má možnost podílet se na hospodářských politikách EU. (Jano 2013: 66) Graf č. 1 představuje vývoj HDP ČR za všechna tři období.

Vývoj růstu HDP se v počátcích transformačního procesu, tedy v letech 1991-1993, nacházel v recesi. Československá ekonomika však prošla touto etapou poměrně úspěšně a rychle. Již v roce 1993 došlo díky procesu evropeizace k oživení ekonomiky a růst reálného HDP se dostal do kladných čísel. Evropeizace v tomto období byla založena na systémových změnách, mezi které patřily privatizace, liberalizace zahraničního obchodu, cenová liberalizace, atd. (Kunešová et al. 2014: 244)

Výsledkem těchto systémových změn bylo navýšení hrubého domácího produktu o 1,4 p. b v roce 1994. Svého vrcholu toto oživení dosahuje roku 1995, kdy byl zaznamenán meziroční růst HDP na úrovni 6,2 %. V následujícím roce však dochází ke zpomalení. I přesto, že ekonomická transformace země, především díky politické stabilitě, byla hodnocena jako jedna z úspěšných, došlo v roce 1996 ke zpomalení reálného růstu. V této době se začaly projevovat negativní dopady transformace na ekonomiku. Těmito negativními dopady je myšlena zvyšující se vnitřní a vnější nerovnováha, která byla způsobena předstihem růstu domácí poptávky před nabídkou. Z tohoto důvodu byla v roce 1996 zpřísněna monetární politika a došlo k nárůstu úrokové míry. To vedlo k hospodářské recesi. (Pellešová 2009: 221-222)

Rok 1997 přinesl pokles růstu HDP na -0,7 %. O rok později si česká ekonomika vedla o něco lépe a růst HDP se zvýšil na -0,3 %.²⁶ Postupné zaměření se na chyby z první poloviny 90. let a podpora zahraničních investic²⁷ vedly k postupnému opětovnému oživování ekonomiky. Již v roce 1999 byl zaznamenán opět kladný růst HDP. S tímto rokem se také česká ekonomika dostala do fáze intenzivních příprav na přistoupení a ekonomika země se opět vrátila k pozitivnímu vývoji.

V roce 2000 došlo v rámci snižování nesouladu pod tlakem EU k začleňování evropské legislativy do právního řádu České republiky. Vzhledem k tomu, že přistoupení bylo pozitivně diskutovaným tématem, rostl i zájem zahraničních investorů. V letech 2000-2003 bylo průměrné tempo růstu HDP na úrovni 3,15 %. O tento růst se zasloužila hlavně vysoká domácí poptávka a rychlý růst soukromé spotřeby. K navýšení soukromé spotřeby přispěl růst reálných disponibilních důchodů domácností a zároveň nízká míra inflace. (Spěváček 2004: 91)

V roce 2004, tedy v roce, kdy se Česká republika stala členem EU, činil růst reálného HDP 4,9 %. V následujících dvou letech růst dokonce zrychlil na 6,4 % a 6,9 % a dosáhl tak maxima v historii České republiky. Pokud by Česká republika udržela tempo růstu HDP z období 2002-2008, tedy z období, kdy byl zaznamenán nejvyšší růst v historii ČR, dohnala by průměr růstu hrubého domácího produktu západní Evropy

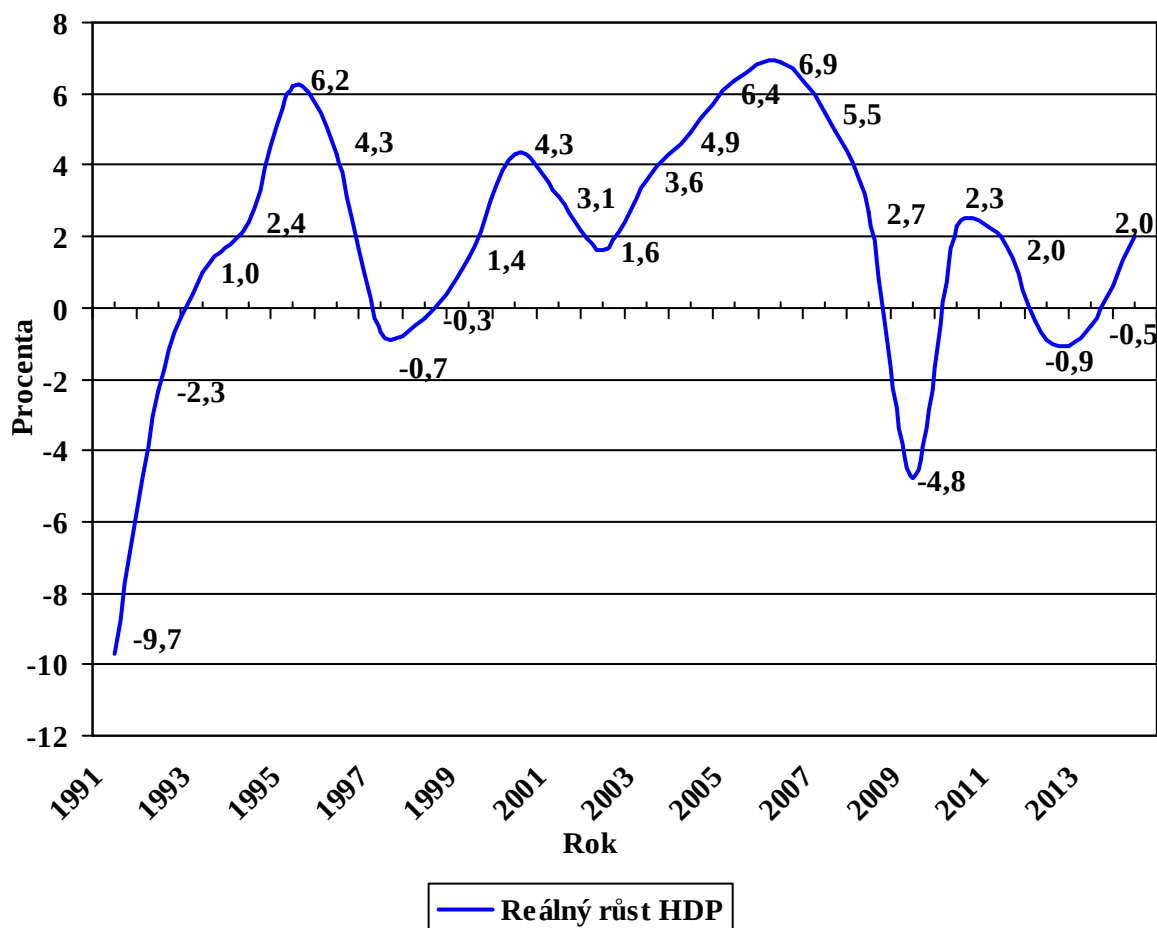
²⁶ Tato opětovná recese se odrážela od špatné hospodářské politiky započaté na začátku transformace. Špatnou hospodářskou politikou je myšlena například opožděná privatizace bankovního sektoru, nedořešené vlastnické vztahy, nedostatečné institucionální ukotvení hospodářského prostoru, atd. (Kunešová et al. 2006: 231-232)

²⁷ ČR zahájila, s přijetím usnesení vlády ČR č. 298 z roku 1998, podporu zahraničních investic v podobě investičních pobídek. (Kavka 2005)

během sedmnácti let.²⁸ V tomto období byl HDP ovlivněn především přílivem přímých zahraničních investic, který do země přišel s předstihem, tedy ještě před samotným vstupem. (Chmelař et al. 2014: 7)

Nicméně v roce 2008 s ekonomickou krizí, která na zemi dopadla mnohem hůře než na okolní země, přichází ke snížení růstu HDP na 2,7 % a Česká republika začíná zaostávat za průměrem EU. Ještě horších výsledků bylo dosaženo v roce 2009, kdy se hodnota růstu snížila na -4,8 %. To bylo způsobeno prudkým propadem investic. Roky 2010 a 2011 byly obdobím ekonomického růstu. Nicméně dynamika nedosahovala ani zdaleka takového tempa růstu, jako tomu bylo v období těsně po přistoupení. V následujících letech došlo opět k poklesu, kdy se v roce 2012 růst HDP snížil na -0,9 % a v roce 2013 na -0,5 %. V roce 2014 došlo k nárůstu reálného HDP o 2 %.

Graf 1 Vývoj růstu reálného HDP

Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

²⁸ Celkově lze brát ekonomický vývoj od pádu komunistického režimu za konvergenční proces se západními zeměmi. V letech 1995-2013 Česká republika konvergovala s průměrem EU15 o 13,6 p. b., s tím, že například Polsko či Slovensko konvergovalo v průměru o 25,65 p. b. O nižší konvergenci se zasloužila právě zmiňovaná období recesí a stagnace v roce 2008. (Chmelař et al. 2014: 16)

Hrubý domácí produkt byl se vstupem přímo ovlivněn možností čerpat finance ze strukturálních fondů EU. Po přistoupení do EU se na hrubém domácím produktu země dlouhodobě podílí evropská kohezní politika. Reálný hrubý domácí produkt České republiky je díky této politice dlouhodobě vyšší. Za zkráceného čerpacího období ČR díky této politice zvýšila HDP o 0,4-0,5 %. V rámci vyšší alokace v následujícím období se HDP zvýšil o 2,5-2,7 %. (Chmelař et al. 2014: 7) V roce 2013 činil hrubý domácí produkt 4 077 mld. Kč v běžných cenách, s tím, že podíl financí ze strukturálního fondu činil přibližně 81,5 mld. Kč. Za šestileté programovací období si tedy Česká republika díky přistoupení přišla na přibližně 489 mld. Kč. (Český statistický úřad 2015)

Celkově lze zhodnotit, že proces evropeizace neměl žádný přímý vliv na vývoj růstu hrubého domácího produktu. Nicméně skrze evropeizaci obchodní politiky a odstranění obchodních bariér došlo k výraznému nárůstu zahraničních investic a kladně se zlepšila bilance zahraničního obchodu. (viz kapitoly 3 a 4) Tím pádem došlo ke zvýšení hrubého domácího produktu a růst tedy byl ovlivněn vstupem do EU nepřímo. Dle výše uvedeného lze vyhodnotit, že dopad vstupu na hrubý domácí produkt byl pozitivní. Na základě této kapitoly byla vyvrácena původní obava obyvatelstva, že se sníží životní úroveň. V rámci konvergence se západními ekonomikami bohužel nedošlo k takovému nárůstu HDP, aby bylo dosaženo průměru EU. Nicméně i tak se ČR alespoň průměru EU přiblížila.²⁹ (Šmídková 2004)

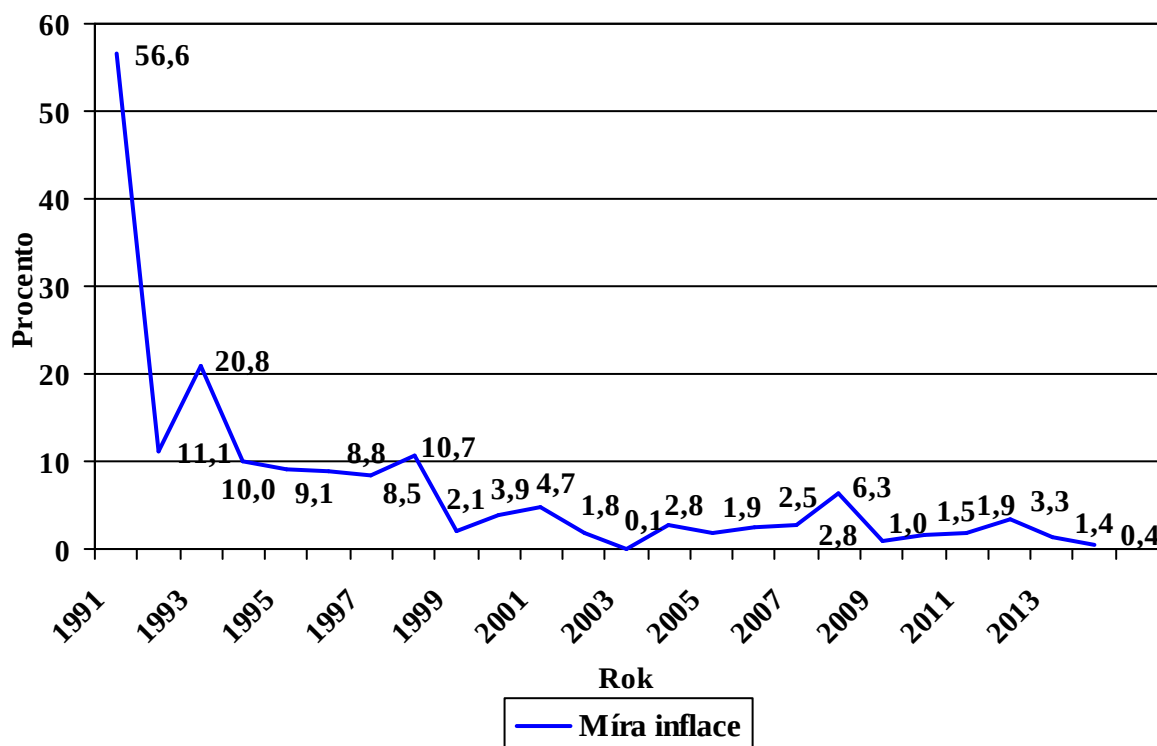
2.2 Inflace

Inflace je makroekonomická veličina, která zaznamenává opakovaný růst většiny cen v ekonomice země. Všeobecně se jedná o oslabení reálné hodnoty vůči zboží či službám, které jsou kupovány spotřebitelem. Jednoduše řečeno, pokud je přítomna inflace spotřebitelských cen, za ten samý nákup zboží a služeb zaplatíme více než v minulém roce. Spotřebitelské ceny zboží a služeb podléhají mnoha různým vlivům, na jejichž základě se mění míra inflace. (ČSÚ 2016) V případě vstupu do EU měla evropeizace negativně ovlivnit tento makroekonomický ukazatel a mělo tak dojít k výraznému navýšení cenové hladiny. Inflace nebyla v době přistoupení předním makroekonomickým problémem, nicméně možnost rapidního nárůstu tvořila obavy

²⁹ Česká republika dosahuje přibližně 60 % průměru HDP na obyvatele v EU. (Šmídková 2004)

široké veřejnosti. Následující kapitola a graf číslo 2 má tedy za cíl potvrdit, či vyvrátit zmiňované obavy.

Graf 2 Vývoj míry inflace

Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

V rámci transformace, stejně jako v případě HDP, byla ČR v oblasti inflace jednou z nejúspěšnějších post-komunistických zemí. Makroekonomická stabilizační politika, která byla ovlivněna procesem evropeizace skrze princip kondicionality, se v roce 1991 zasloužila o snížení transformačního cenového šoku na úroveň 56,6 %. K žádnému tak výraznému nárůstu spotřebitelských cen v historii ČR již nedošlo. K výraznějšímu zvýšení cen došlo v roce 1993, což bylo způsobeno zavedením nové daňové soustavy, nicméně se jednalo „pouze“ o 20,8 %. (Kunešová et al. 2014: 245-246)

V období 1994-1998, tedy v období, kdy přípravy na členství nebyly prozatím nijak výrazné, si míra inflace udržovala hladinu průměrně na hodnotě 9,4 %. K výraznému snížení inflace dochází v roce 1999, kdy hodnota klesla na úroveň 2,1 %. S tímto rokem se přesouváme do období intenzivních příprav na členství. V tomto období se Česká republika snažila v rámci konvergence přiblížit průměru Evropské unie. (ČNB 1999: 2) V souladu s touto harmonizací Česká národní banka v roce 2001

změnila svůj hlavní cíl měnové stability na stabilitu cenovou. (ČNB 2005b) V letech 1999-2004 nepřesáhla míra inflace hranici 4,7 procent a bylo tak dosaženo inflačního cíle stanoveného ČNB.³⁰

V roce 2004 mělo v souladu s procesem evropeizace dojít k několika zásadním změnám, kvůli kterým se obyvatelé ČR obávali rapidního nárůstu cenové hladiny. Tyto obavy plynuly ze třech hlavních oblastí, ve kterých pod tlakem EU došlo v souladu s procesem evropeizace k výrazným změnám. Tyto změny se týkaly harmonizace nepřímých daní a zapojení se do jednotného celního režimu a společné zemědělské politiky. Země byla v těchto případech evropeizována skrze perspektivu *top-down*. Dle kategorizace autorů Dočkala, Fialy, Kanioka a Pitrové Česká republika v těchto případech reagovala na evropeizační výzvu transformací. To znamená, že ČR skutečně přijala výzvu evropeizace a adaptovala se na podněty procesu.

V případě harmonizace nepřímých daní došlo ke zvyšování spotřebních daní. To v první fázi proběhlo u pohonných hmot, LPG, lihovin, vína a cigaret, což mělo dopad na zvýšení spotřebitelských cen o 1 p. b. V květnu následně došlo vlivem evropeizace ke snížení základní sazby DPH z 22 % na 19 %. To mělo dopad na míru inflace ve výši 0,2 p. b. Celkově tedy harmonizace struktury a sazeb nepřímých daní zvýšila cenovou hladinu o 1,2 p.b., což je s původní predikcí zvýšení o 2,5 p. b. téměř o polovinu méně. (Tamtéž) I přesto, že proces evropeizace vyžadoval zvýšení spotřebních daní³¹ na minimální úroveň EU, nedošlo k tak očekávanému výraznému navýšení cenové hladiny.³²

V rámci snižování nesouladu mezi ČR a EU země s přistoupením přijala výše uvedená opatření, která vedla k harmonizaci daní. Po vstupu do EU česká vláda na evropské úrovni již nepodporuje harmonizaci v oblasti přímých daní. Vláda ČR je toho názoru, že daňová politika je stále jedním z klíčových nástrojů státní politiky. Na druhou stranu podporuje mezinárodní úsilí o prohlubování a šíření standardů daňové správy. Současně také s Evropskou unií podporuje potírání agresivního daňového plánování. (Vláda ČR 2013: 9)

Se vstupem do EU a začleněním se do společné zemědělské politiky byla také ohrožena cenová hladina a predikce představovaly zvýšení meziročního růstu cen o 4,6

³⁰ Pro roky 2002-2005 byl stanovený inflační cíl 3-5 %. (ČNB – Cílování inflace v ČR)

³¹ Zvýšení spotřební daně bylo podmínkou k dokončení přístupových jednání. (Česká národní banka 2003: 2)

³² Proces evropeizace nevyžadoval žádné změny v případě daně z přidané hodnoty. (Tamtéž)

p. b. (ČNB 2003: 3) Nicméně díky posílení koruny k euru v polovině roku 2004 a nadprůměrné sklizni v tom samém roce nedošlo k tak výraznému růstu. Jako třetí mělo výrazně míru cenové hladiny ovlivnit zapojení se do jednotného celního režimu EU. Na změny cen měly mít vliv úpravy celních sazeb a další skutečnosti, které jsou spojené se vstupem do EU (dovozy dotovaného zboží, kvóty, atd.). Nicméně ČR na základě dohod o volném obchodu uplatňovala preferenční celní sazby dovozu zboží se zeměmi EU, CEFTA, ESVO a pobaltskými zeměmi již před vstupem do EU, a tak se reálná celní incidence pohybovala na úrovni 0,7 %. (Plchová, Abrhám, Helísek 2009: 52-53) Nový společný celní režim tedy nevedl k vysokému nárůstu hladiny dovozních cen. Navíc zapojením se do jednotného celního režimu došlo k oboustranným pohybům³³ cen a ani v tomto případě nedošlo k navýšení cenové hladiny. Celkově se tedy rapidní nárůst cenové hladiny nekonal a konečná míra inflace byla 2,8 %.

Jak již bylo výše zmíněno, se vstupem do EU se ČR zavázala k přistoupení k eurozóně. Díky tomu, že byl na Českou republiku ze strany Evropské unie vyvíjen tlak na udržování cenové stability nablízku nejlépe hodnocených členských zemí, lze stabilní vývoj cen přiřazovat vstupu do EU. (Vláda ČR, ČNB 2003: 2) Výjimku tvoří rok 2009, kdy míra inflace dosáhla 6,3 %, což významně vyčnívá z téměř klidné křivky grafu č. 2. Tento růst byl způsoben vlivem jednorázových proinflačních nákladových faktorů, které měly za cíl zmírnit dopady světové hospodářské krize, mezi které patří navýšování cen plynu, elektrické energie, zavedení zdravotních poplatků, změny nepřímých daní, atd. (Komerční banka 2009)

Celkově tedy předchozí text vyvrací obavy, které byly spojené s výrazným zvýšením cenové hladiny. Vstup do EU měl minimální vliv na růst míry inflace, nedošlo tak k jejímu očekávanému rapidnímu navýšení. Vyvíjený tlak ze strany EU na ČR v kontextu přijetí společné měny přinesl zemi stabilní vývoj cenové hladiny. I přesto, že ČR neměla možnost podílet se na vytváření podmínek konvergenčních kritérií a musela hodnoty pouze přijmout, lze hodnotit dopad vstupu do EU z tohoto hlediska jako pozitivní.

³³ Vstupem do EU bylo například zrušeno clo na dovoz vína v rámci EU, oproti tomu však země získala dotace na vývoz sýrů mimo EU. (ČNB 2003: 6)

2.3 *Nezaměstnanost*

Nezaměstnanost je ekonomickým fenoménem, jež je jedním z nejdůležitějších makroekonomických ukazatelů. Na jeho základě lze identifikovat výkonnost země. Zvýšení nezaměstnanosti bylo jednou z dalších obav široké veřejnosti spojenou se vstupem do EU. S přistoupením se totiž pro zbylé členské země otevřela možnost získání práce na území České republiky.³⁴ Na základě následující kapitoly bude možné tuto obavu vyvrátit či potvrdit.

Počátky transformačního období vykazovaly poměrně nízkou míru nezaměstnanosti. Do roku 1997 byla míra nezaměstnanosti udržována pod úrovní 4,2 %. Nicméně již od roku 1995 docházelo k jejímu navýšení. Tento nárůst probíhal až do roku 1999. Vývoj nezaměstnanosti byl v tomto období spjat s poklesem hospodářského růstu. Míra nezaměstnanosti v zemi se v letech 1995-1999 rapidně zvýšila o 6,46 %. (Kadlecová 2005) O rok později dochází k mírnému poklesu nezaměstnanosti, nicméně až do roku 2004, tedy do roku přistoupení opět docházelo ke zvyšování počtu nezaměstnaných.³⁵

Průměrná míra nezaměstnanosti v roce 2004 dosahovala 9,9 %. V polovině roku však došlo v rámci procesu evropeizace ke změně metodiky výpočtu nezaměstnanosti a hodnoty se v pololetí lišily. Z důvodu harmonizace vykazování míry nezaměstnanosti s Evropskou unií byl změněn výpočet z podílu počtu registrovaných uchazečů na pracovní síle na podíl počtu dosažitelných uchazečů k pracovní síle. To znamená, že původně ČR vycházela z přesného počtu uchazečů o zaměstnání, tj. občanů, kteří byli vedeni v evidencích úřadu práce a z počtu zaměstnaných v hospodářství s hlavním pracovním poměrem. V rámci nové metodiky ČR eviduje osoby, které mohou okamžitě nastoupit do zaměstnání, nepočítaje osoby ve vazbě, výkonu trestu, civilní službě, pracovní neschopnosti, atd. (Beránková 2004)

K této změně došlo z důvodu možnosti přílivu nových uchazečů o zaměstnání ze zemí Evropského hospodářského prostoru a Švýcarska, které je také nutné zahrnout do možné pracovní síly. V první polovině roku 2004 nezaměstnanost dosahovala hodnoty 10,33 %. (Ministerstvo práce a sociálních věcí 2004: 1) V druhé polovině, po

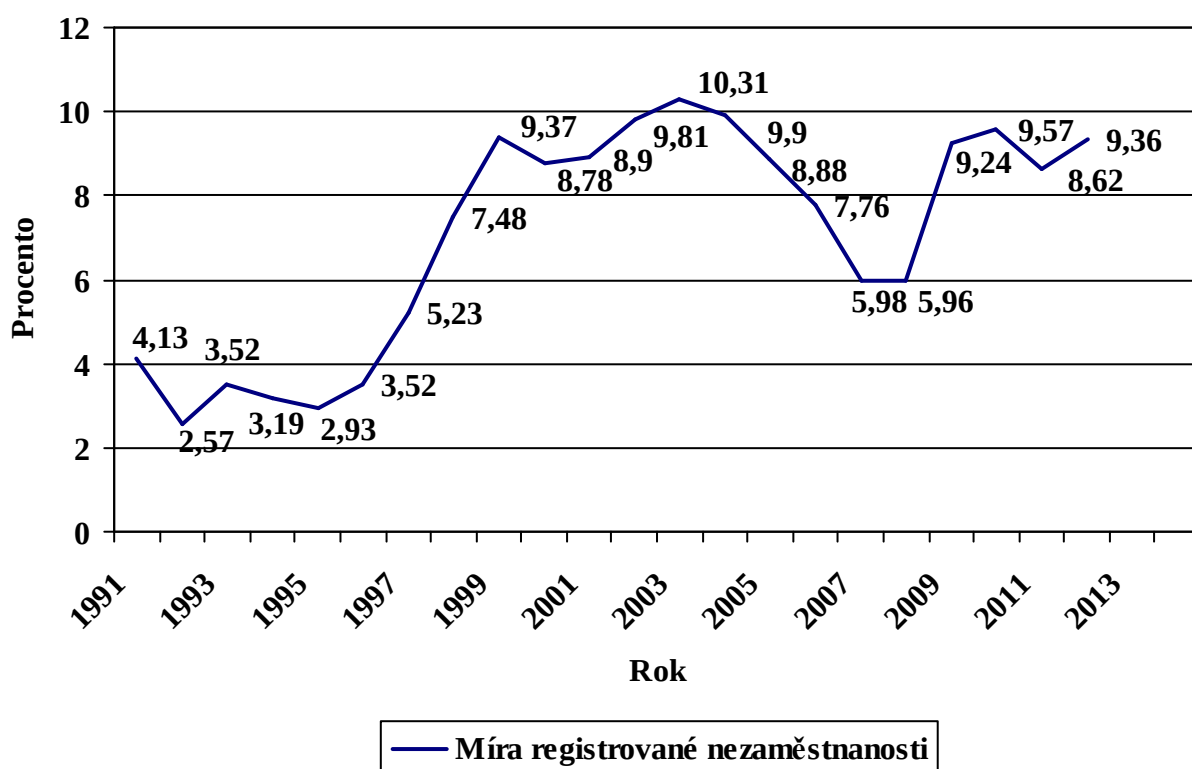
³⁴ Česká republika měla možnost zavést přechodná opatření vůči členským státům, nicméně jich česká vláda nevyužila. (MPSV 2004: 1)

³⁵ V tomto období je ale také nutné zdůraznit, že i přesto, že docházelo k navyšování nezaměstnanosti, se zvýšila produktivita a efektivnost práce, což bylo spjato s dovozem zahraničního kapitálu do ČR. (Holub 2003: 31)

změně metody výpočtu, došlo ke snížení míry nezaměstnanosti o 0,86 p. b., nicméně ke snížení nedošlo zvýšením zaměstnanosti, ale pouze změnou metodiky výpočtu.

V roce 2004 byl s přistoupením do EU otevřen pracovní trh zaměstnancům ze zbylých členských zemí EU a tím pádem mělo dle predikcí dojít k výrazné migraci pracovních sil.³⁶ Následující skutečný vývoj míry nezaměstnanosti však tuto skutečnost vyvrací a naopak demonstruje vývoj opačným směrem. Například situace v obávané oblasti sousedící s Polskem se vyvíjela překvapivě pozitivně. Místo očekávaného nárůstu nezaměstnanosti z důvodu přílivu polských zaměstnanců došlo ke zvýšení zaměstnanosti českého obyvatelstva. (Ministerstvo práce a sociálních věcí 2004: 1-2)

Graf 3 Vývoj míry nezaměstnanosti

Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

V roce 2005, navzdory výše uvedeným negativním predikcím, začalo procento nezaměstnaných klesat. Tento trend si vývoj nezaměstnanosti udržel až do roku 2008, kdy úroveň nezaměstnanosti představovala 5,96 %, což je úroveň zaznamenaná naposledy v roce 1997. V roce 2009 se však míra nezaměstnanosti v důsledku

³⁶ Především obyvatelé žijící v oblastech sousedících s Polskou republikou se obávali o negativní dopad otevření pracovního trhu. (MPSV 2004: 1)

hospodářské krize zvedá a činí 9,24 %. V následujících letech následně nedošlo k žádným výrazným výkyvům. V roce 2010 činila nezaměstnanost 9,57 %, v roce 2011 8,62 % a v roce 2012 činila 9,36 %.

Závěrem, v souladu s evropeizací došlo ke změně metodiky výpočtu míry nezaměstnanosti. Vlivem této skutečnosti se snížila nezaměstnanost v České republice o necelé procento. Pomineme-li tento jednoprocentní pokles celkové míry nezaměstnanosti v roce 2004, nezaměstnanost se v období 2004-2008 snižovala. Tento jev je primárně přiřazován přílivu přímých zahraničních investic, který byl vyvolán vstupem ČR do EU. Agentura CzechInvest zprostředkovala v roce 2004 zahraničních přímých investic v hodnotě 415 mld. korun, s tím, že tato skutečnost podpořila vznik více než 145 000 pracovních míst. (Ministerstvo průmyslu a obchodu 2014: 1) Pokles v letech 2004-2008 všeobecně vyvrací obavu, že s otevřením pracovního trhu členskými zeměmi dojde k výraznému zvýšení nezaměstnanosti obyvatel ČR. Do budoucna lze naopak očekávat z důvodu nízké porodnosti a kvalifikovanosti potřebu zahraničních pracovních sil.

3 Změny v obchodní politice ČR s ohledem na vstup do EU

Obchodní politika České republiky se vstupem do EU prošla významnými změnami.³⁷ Tato politika je velmi zajímavou oblastí, kde lze spatřit dopady vstupu České republiky do EU. V rámci teorie evropeizace je v době vstupu v případě obchodní politiky využíván přístup *top-down*, neboť se ČR přizpůsobovala normám a legislativě EU, aniž by měla možnost nějakým způsobem unijní pravidla upravovat. Od přistoupení do EU se ČR nově může podílet na vytváření pravidel na evropské úrovni a dochází tak k ovlivnění Unie. Od roku 2004 tedy dochází k evropeizaci uvedené politiky ČR skrze perspektivu *bottom-up*. Hlavním nástrojem české politiky při snaze ovlivnit evropskou politiku je od jejího vstupu vytváření zájmových koalic se zeměmi, jež smýšlejí podobně. Zaměřuje se zejména na koalice s menšími či středně velkými státy, neboť samotný hlas ČR v EU nemá nijak významnou váhu. Je tedy nutné spolupracovat se zbylými členskými státy. (Dančák 2006: 80)

První podstatnou změnou je přenesení smyslu pojmu zahraniční obchod, který původně představoval obchod výhradně přes hranice České republiky. Zahraniční obchod před členstvím tedy zahrnoval i výměnu zboží s členskými zeměmi EU. Od přistoupení je tento pojem nově aplikován pouze na země za hranicemi Evropské unie, tedy na třetí země. (Zahradník 2003: 291) Celkově obchod a služby v rámci EU zahrnují dvě legislativně a institucionálně odlišné úrovně spolupráce. První z nich je obchod uskutečňovaný uvnitř samotné unie, tzv. vnitrokomunitární obchod, jež je regulován na základě politiky ochrany hospodářské soutěže. (viz kapitoly 3.3 a 3.3.1) Druhým je tzv. extrakomunitární obchod, jehož proces je regulován společnou obchodní politikou. (viz kapitoly 3.1 a 3.1.1) (Fojtíková, Lebieczik 2008: 65)

Výše uvedené znamená, že proces evropeizace pro Českou republiku znamenal ztrátu suverenity v rámci tvorby vlastní obchodní politiky vůči třetím zemím. Stručně řečeno, země s přistoupením, v souladu se zakládajícími smlouvami, přenesla část zákonodárné rozhodovací pravomoci z Parlamentu ČR na Evropský parlament a Radu a část zákonodárné iniciativy z vlády ČR na Evropskou komisi. Dále se stala součástí smluvních dohod uzavřených Společenstvím se třetími zeměmi a ukončila tak vlastní mezinárodní dohody, jež nebyly v souladu se členstvím v EU. Součástí bylo také

³⁷ Nelze opomenout fakt, že k rozsáhlým změnám nedošlo ze dne na den, ale bylo nutné vyvinout různé adaptační a přípravné aktivity již před květnem 2004.

ukončení aplikace dohod uzavřených se zeměmi Evropské unie.³⁸ V souladu se členstvím také ČR ukončila platnost všech podstatných národních právních předpisů a převzala komunitární obchodně právní předpisy EU. (Plchová, Abrahám, Helísek 2010: 52) Existující nesoulad mezi obchodně právními předpisy ČR a EU činil problémy při přejímání evropské legislativy. Proces zabezpečování souladu České republiky s Evropskou unií se v obchodních otázkách ukázal jako značně složitý a časově náročný. (Cihelková et al. 2007: 270)

Členství v Evropské unii přináší zapojení se do celní unie, s čímž souvisí i dokončení přechodu na jednotný vnitřní trh. Vzhledem k tomu, že drtivá většina zahraničního obchodu České republiky je směřována k členským zemím EU, bylo připojení se k JVT zásadním krokem. Nicméně se vstupem země do Unie nezískala pouze přístup na trh v rámci členských zemí EU, ale dostala příležitost dostat se na vyspělé trhy zemí tvořících pásmo volného obchodu s EU a dalších zemí.³⁹ V následujících podkapitolách bude rozebrán dopad připojení se ke společné obchodní politice a jednotnému vnitřnímu trhu EU, kde v souladu s dopady přistoupení bude zkoumána změna teritoriální struktury obchodu se zeměmi Evropské unie.

3.1 Česká republika jako budoucí člen společné obchodní politiky EU

Obchodní oblast EU je jednou z nejstarších oblastí společného zájmu členských zemí. Společná obchodní politika je politikou, kde členské státy dosáhly nejvyššího stupně spolupráce. To je například zřejmé již kvůli přenesení veškerých pravomocí v obchodních otázkách týkajících se třetích zemí na orgány Unie.⁴⁰ To EU poskytuje možnost jednat se třetími zeměmi jako celek. Nástroje této obchodní politiky jsou v rukou orgánů EU. (Fojtíková, Lebieczik 2008: 65)

Se vstupem České republiky do Evropské unie se pětina zahraničně obchodního obratu země dostala pod pravidla společné obchodní politiky. Pro provádění této politiky je rozhodujícím orgánem Rada EU, která na základě návrhů Evropské komise vydává rozhodnutí. (Fojtíková 2009: 157) Evropská unie má v oblasti společné obchodní politiky výlučnou pravomoc. Dle Vivien Schmidt se z hlediska teorie

³⁸ V rámci WTO, se Česká republika členství nevzdala, nicméně musí respektovat, že je jeho součástí společně se zbylými členskými státy. (Plchová, Abrahám, Helísek 2010: 52)

³⁹ ČR se s přistoupením dostala také na trh vybraných středomořských zemí. (Zahradník 2003: 292)

⁴⁰ K přenesení těchto pravomocí dochází na základě článku 207 Smlouvy o Evropské unii. (Ministerstvo průmyslu a obchodu 2005)

evropeizace v této oblasti jedná o vysoce specifikovaná unijní pravidla, která vyžadují vysokou úroveň jejich dodržování/implementace. Při implementaci a dodržování těchto pravidel byl tedy v této oblasti s přistoupením na ČR Evropskou unií vyvíjený významný tlak. (Zemanová, Druláková 2012: 76) Po vstupu do EU Česká republika využívá v rámci této politiky společné unijní nástroje. Tj. společný celní sazebník, ochranná opatření a preference, opatření k liberalizaci obchodu a smlouvy o obchodu a hospodářské spolupráci. (Zahradník 2003: 291)

Stejně jako ve zbylých případech, začleňování země do společné obchodní politiky bylo dlouhodobým procesem. Nelze proto dopady vstupu do EU přiřazovat k určitému datu. V období před vstupem do EU byla Česká republika evropeizována skrze přístup *top-down* a kondicionalitu. Přístup *bottom-up* nelze v tomto případě využít, neboť kandidátské země nemají možnost EU ovlivnit. Při aplikaci evropeizace v období před vstupem je nutné zdůraznit, že v této fázi Evropská unie na kandidátské státy vyvíjela tlak skrze asymetrickou moc. (Grabbe 2002: 2) V rámci této prvotní evropeizace byla nejprve snižována cla u tzv. méně citlivých komodit a dovozy byly založeny na celních kvótách, jež se navyšovaly až do roku 2000. Již v této fázi evropeizace docházelo k harmonizaci české legislativy s evropskou, a to například v oblastech technických norem, hygienických a rostlino-lékařských osvědčení, apod. (Fojtíková, Lebieczik 2008: 106-107)

Fakt, že se ČR se vstupem do EU vzdala možnosti vytvářet samostatnou obchodní politiku, neznamená, že se vzdala svých zájmů, které ve třetích zemích má. Se vstupem do EU se totiž evropeizace přeměnila z perspektivy *top-down* na *bottom-up*. Česká republika jako členská země totiž může nově ve třetích zemích prosazovat své zájmy právě skrze společnou obchodní politiku, kterou může po vstupu do EU ovlivnit. (Ministerstvo průmyslu a obchodu 2015) Vláda ČR se po vstupu do Unie v rámci SOP zavázala k realizaci aktivní obchodní politiky v rámci EU s cílem zlepšit přístup českých firem na trhy mimo Evropskou unii. Na evropské úrovni tak ČR mimo jiné podporuje úsilí k usnadnění obchodní výměny a vytvoření nových vývozních příležitostí pro unijní podnikatelské subjekty. (Vláda ČR 2013: 8)

Hlavním orgánem obchodní oblasti v ČR, i přes jeho omezené kompetence, zůstalo Ministerstvo průmyslu a obchodu.⁴¹ Úkolem MPO po vstupu do EU je mimo jiné sledovat určitá jednání příslušných orgánů EU. S čímž je spojená následná prezentace výsledné pozice země k projednávaným případům. To dává České republice po vstupu do EU možnosti ovlivnit společnou obchodní politiku EU. Nicméně i přesto, že zemi bylo se vstupem umožněno prezentovat vlastní zájmy, není zaručeno, že vlastní záměr či názor bude Unií realizován.⁴² (Fojtíková 2009: 157-158)

V rámci zajištění souladu mezi legislativou ČR a EU byla českou vládou schválena následující dvě usnesení. Usnesení vlády ze dne 27. ledna 1999 č. 82 a Usnesení vlády ze dne 8. ledna 2003 č. 13. Na základě těchto usnesení mohlo Ministerstvo zahraničních věcí ČR ve spolupráci s ostatními ministerstvy zahájit skutečnou harmonizaci smluvní základny ČR. Na základě prvního z uvedených usnesení došlo k zajištění vypracování přehledu všech bilaterálních mezinárodních smluv ČR s detailní charakteristikou. Díky tomu pak bylo možné přehledně určit, jaké smlouvy je nutné v den přistoupení v souladu s procesem evropeizace vypovědět, či renegociovat.⁴³ Druhé usnesení následně obsahovalo přesný postup a harmonogram prací uvedených v prvním usnesení. (Cihelková et al. 2007: 278)

Společná obchodní politika má sloužit pro usnadnění obchodu mezi členskými státy, nesmí ale vytvářet překážky pro obchod s nečlenskými zeměmi. ČR, jako člen WTO, měla řadu závazků vůči signatářům dohody. Připojením se do jednotného trhu a tudíž přijetím společného celního sazebníku vůči třetím zemím, musela ČR ve smyslu těchto dohod pokračovat. Nicméně, v okamžiku vstupu byla tato povinnost přenesena na Evropskou komisi, která musí možné náhrady škodu určitým způsobem dané zemi kompenzovat. (Plchová, Abrahám, Helísek 2010:53)

Celkově lze shrnout, že nejvýznamnějším dopadem vstupu do EU v této oblasti bylo zmiňované přenesení rozhodovací pravomoci na orgány Unie. Další významnou

⁴¹ Činnost Ministerstva průmyslu a obchodu je výhradně vykonávána v souladu s *aquis communautaire*. (Fojtíková 2009: 158)

⁴² ČR disponuje přibližně 3,5% podílem s celkových 345 hlasů v Radě EU. Samotná země tedy nemá příliš významný vliv na prosazení národních pozic. Proto se Česká republika snaží tvořit neformální aliance se zeměmi názorově blízkými. Pro ČR je to například, Dánsko, Finsko, Nizozemí, atd. (Tamtéž: 160)

⁴³ V rámci odstranění nesouladu mezi legislativami bylo nutné ukončit platnost či renegociovat více než 300 smluvních dokumentů. Z celých 300 dokumentů se 200 týkalo obchodních dohod.(Cihelková et al. 2007: 278)

skutečností bylo v rámci snižování nesouladu přijetí společného celního sazebníku. Níže jsou vysvětlena pozitiva a negativa přijetí tohoto sazebníku a jakých změn bylo v souladu s procesem evropeizace dosaženo v oblasti celní politiky. Současně je zde vybrán jeden nástroj společné obchodní politiky, v rámci kterého došlo v ČR vlivem evropeizace k největším změnám. Pro tuto práci byly zvoleny obchodně politická ochranná opatření. Antidumpingové opatření nebylo zvoleno, neboť se pravidla EU shodují s pravidly Světové obchodní organizace, kterou byla ČR již členem a pravidla tak byla s unijními téměř shodná. (Fojtíková, Lebieczik 2008: 74-75)

3.1.1 Přijetí společného celního sazebníku a změny v celní politice ČR

S přistoupením do Evropské unie se Česká republika připojila k celní unii.⁴⁴ To znamenalo mnohé změny v celní politice, jež se stala součástí evropské společné obchodní politiky. V rámci procesu evropeizace bylo se vstupem do EU nutné přijmout *aquis communautaire*.⁴⁵ (Plchová 2004: 127) Proces evropeizace vyžadoval přijetí základních právních norem Společenství. Mezi ně patřilo například: „*Nařízení Rady (EHS) č. 2913/92, kterým se vydává celní kodex Společenství, ve znění pozdějších předpisů. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 450/2008, kterým se stanoví celní kodex Společenství. Nařízení Rady (EHS) č. 918/83 o systému Společenství pro osvobození od cla.*“ (Fojtíková 2009: 162)

Nejpodstatnějším dopadem evropeizace v rámci celní unie bylo přijetí společného celního sazebníku EU, včetně přijetí dalších opatření, jež jsou součástí společné obchodní politiky vůči třetím zemím. To znamená, že určování výše cel a strategie celní politiky již není výlučně doménou vlády. (Zahradník 2003: 292) Vzhledem k tomu, že Česká republika před vstupem praktikovala vlastní zahraniční politiku vůči třetím zemím, existoval mezi českou a unijní legislativou významný nesoulad. Z hlediska teorie evropeizace došlo k transformaci pravidel, což znamená, že Česká republika přijala evropeizační výzvy a s přijetím společného celního sazebníku se adaptovala na podněty procesu. (Pitrová et al. 2006: 79)

⁴⁴ Evropská unie má v otázkách celní unie výlučnou pravomoc. (Zemanová 2012: 76)

⁴⁵ Celní zákoník EU vešel v platnost v roce 1994 a je prováděn prostřednictvím celních orgánů členských států, podle: „*Nařízení Rady (EHS) č. 2913/92 ze dne 12. října, 1992, kterým se vydává celní zákoník Společenství ve znění pozdějších úprav, Nařízení Komise (EHS) č. 2454/93 z 2. července 1993, obsahující ustanovení k provádění k nařízení Rady (EHS) č. 2913/92 zavádějící Celní zákoník Společenství ve znění pozdějších úprav.*“ (Ministerstvo průmyslu a obchodu 2005: 27)

S přijetím společného celního sazebníku došlo také k omezení příjmu do státního rozpočtu. Pod tlakem vyvinutým Evropskou unií Česká republika přistoupila na podmínku odvádění 90 % zisku ze cla dováženého zboží z třetích zemí Evropské unii. To znamená, že České republice do státního rozpočtu nově putuje pouhých 10 %. (Plchová 2004: 127-128) Ze sta produktů dovážených z třetích zemí se clo se vstupem změnilo u 38 případů. Ve 21 případech došlo ke snížení celní sazby. K tomu došlo například u pneumatik či kompresorů. (Fojtíková 2009: 163) Snížení celní sazby napomohlo k větší otevřenosti českého trhu konkurenci. Ke snížení cla došlo v případech zboží, které je dováženo v malých objemech, dopad na ekonomiku země nebyl tedy v tomto případě nijak zásadní. Ve zbylých případech se clo zvýšilo. Bylo tomu tak například v případech hliníku, tabáku, banánů, atd. Zvýšení cel se vstupem do EU můžeme brát pozitivně z hlediska zvýšení ochrany domácích výrobků. (Plchová 2004: 125-126) Strategické suroviny, jako je ropa, zemní plyn, železná ruda a další, nepodléhaly žádným změnám. V 21 případech došlo ke snížení celní sazby. (Fojtíková 2009: 163)

Se vstupem do EU prošla změnou i struktura Celní správy ČR. Celní politika po vstupu do EU zůstává stále na území státu pod Celní správou ČR a organizačně je zařazena pod Ministerstva financí ČR. Změnou prošlo Generální ředitelství cel, které před vstupem do EU bylo součástí Ministerstva financí. Po roce 2004 však byla Celní správa z MF vyčleněna a stala se samostatným orgánem státní správy. Důsledkem vstupu do EU byl zredukován počet výkonných útvarů celní správy z 237 na 120. Celkově počet původních 91 celních úřadů se po vstupu do EU snížil na 54. (Ministerstvo financí České republiky 2005: 3)

Výše uvedené mělo pozitivní i negativní vliv, jak na podnikatele, tak i na spotřebitele (zákazníky). Jako pozitivum procesu evropeizace lze brát odstranění hraničních kontrol, neboť ČR nesousedí s žádným nečlenským státem, tato povinnost v rámci JVT s přistoupením odpadla. Pozitivní v tomto případě je urychlení dopravy zboží, neboť na hranicích již nedochází k celním kontrolám. Výraznějším pozitivem evropeizace, které vnímají především spotřebitelé, je zlevnění zboží, které dříve podléhalo clu. (Zahradník 2003: 292) Jako pozitivní dopad můžeme brát i zvýšení celní sazby, neboť to může vést k ochraně domácích výrobců. Negativním vlivem však této skutečnosti je navýšení cen na domácím trhu z důvodu zvýšení celní sazby. Dalším

negativem je omezení příjmu do státního rozpočtu. (Fojtíková 2009: 162) V rámci dopadů přijetí společného celního sazebníku lze tedy zhodnotit, že negativa převažují nad pozitivy. I přesto však došlo k vzrůstu zahraničního obchodu, společný celní sazebník tedy netvoří nijak zásadní problém.

3.1.2 Aplikace unijních ochranných opatření v České republice

Česká republika přizpůsobovala českou legislativu unijní v oblasti ochranných opatření týkajících se obchodu již před vstupem do EU. Ochranná opatření v České republice vešla oficiálně v platnost s přijetím zákona číslo 63/2000 Sb., který ochraňoval před dovozem subvencovaných výrobků. Tento zákon nahradil původní zákon č. 252/1997 Sb., který umožňoval aplikaci ochranných opatření pouze na zemědělské výrobky. (Fojtíková 2009: 121)

Dne 1. 5. 2004 se země musela v rámci procesu evropeizace plně podřídit legislativě platné v Evropské unii a musela tak aplikovat například kvantitativní restrikce na textil, obuv, oděvy, cukr a další zemědělské produkty dle legislativy EU. Z hlediska evropeizace opět došlo k transformaci unijních pravidel do legislativy ČR z *top-down* perspektivy. Do roku 2001 země přijala pouze tři ochranná opatření. Jednalo se o opatření týkající se tuzemské produkce cukru a dalších výrobků z cukru a obuvi. (Fojtíková 2009: 121)

Je nutné zdůraznit, že do vstupu do Unie ČR neaplikovala žádná omezení na dovozy například v případě textilu. Po vstupu však Česká republika byla nucená přijmout legislativu EU a určitá ochranná opatření zavedla. Pozitivní dopad mělo bezesporu například přijetí ochranného opatření týkajícího se obuvi.⁴⁶ Dovoz levné obuvi z jihovýchodní Asie v období po transformačním otevření trhů značně poškodil české výrobce obuvi. Od roku 1999 se celková výroba v ČR snížila téměř na polovinu a tržby klesly přibližně o 65 %. Díky tomuto unijnímu ochrannému opatření získaly domácí výrobci určitou formu ochrany a česká výroba obuvi se stabilizovala.⁴⁷ (Plchová 2004: 5)

⁴⁶ V roce 1994 Evropská unie zavedla kvantitativní restrikci na dovoz obuvi ze států jihovýchodní Asie, které zahlcovaly trh levnou obuví. (Plchová 2004: 5)

⁴⁷ Vstupem do EU bylo nařízení vlády č. 400/2003 Sb. o stanovení postupu pro dovoz nahrazeno platným režimem EU. (Ministerstvo průmyslu a obchodu 2006)

Dne 31. 12. 2004 však došlo k ukončení Dohody o textilu a ošacení a ke zrušení množstevních restrikcí na dovoz textilních a oděvních výrobků ze států mimo Evropskou unii. Součástí toho bylo také odstranění platného systému kvót na obuv. (Ministerstvo průmyslu a obchodu 2007) V prvním čtvrtletí roku 2005 došlo v celé Evropské unii k rapidnímu nárůstu dovozu textilního zboží z Číny. To mělo dopad i na Českou republiku, která již před ukončením dohody avizovala, že výměna textilních a oděvních výrobků bez omezení a kvót není možná.⁴⁸ Zde můžeme sledovat nízkou efektivnost ovlivnění Unie ze strany České republiky z perspektivy *bottom-up*, neboť ke zrušení systému kvót došlo i přes nevoli ČR.

Díky rapidnímu nárůstu dovozu došlo k opětovnému zavedení pravidel pro dovoz textilních a oděvních výrobků pro období do roku 2007, které bylo podepsáno dne 10. 6. 2005. V návaznosti na zmiňovanou dohodu vydala Komise Nařízení číslo 1084/2005, které nabylo účinnosti dne 11. 7. 2005. Toto nařízení Česká republika jako členská země aplikovala a dovoz z Číny se opět stabilizoval. (Hospodářské noviny 2007)

V současnosti se ochranná opatření řídí těmito základními unijními předpisy: *Nařízení Rady (ES) č. 260/2009 ze dne 26. února 2009 o společných pravidlech dovozu, Nařízení Rady (ES) č. 625/2009 ze dne 7. července 2009 o společných pravidlech dovozu z některých třetích zemí, Nařízení Rady (ES) č. 427/2003 ze dne 3. 3. 2003 o přechodném ochranném mechanismu pro určité výrobky pocházející z ČRL*. V případě, že ochranná opatření mají podobu množstevních kvót, jejich administrace je podřízena *Nařízením Rady (ES) č. 717/2008 ze dne 17. 7. 2008*. (Ministerstvo průmyslu a obchodu 2013)

3.2 Vývoj zahraničně obchodní politiky ČR s ohledem na vstup do EU

Vstup ČR do EU měl pro zahraniční obchod velký význam. Před členstvím se země musela potýkat s určitými restrikcemi, které vznikaly v důsledku neúčasti v hospodářském prostoru EU. V rámci snižování nesouladu mezi ČR a EU tyto restrikce se vstupem odpadly a pro Českou republiku se zvětšil trh přibližně padesátkrát. Celkově výkonnost české ekonomiky je výrazně závislá na schopnosti prodat vyrobené zboží a

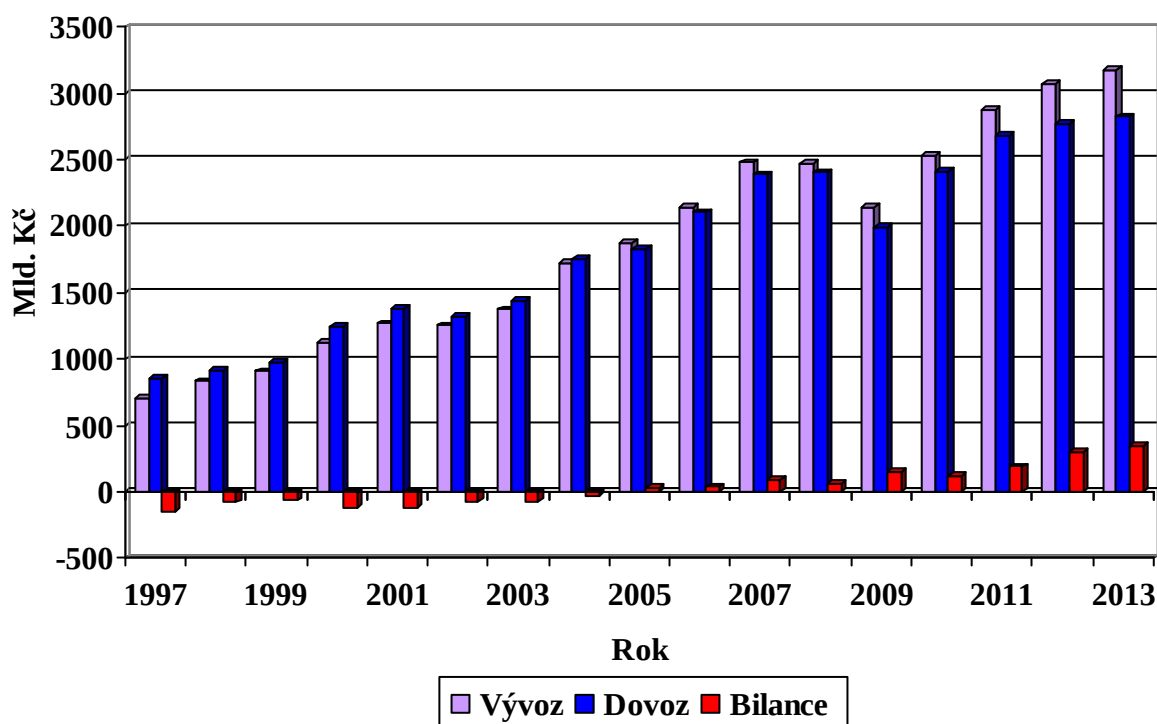
⁴⁸ Dovoz triček do EU se zvýšil o 157 %. V případě pánských kalhot či svetrů byl zaznamenán nárůst o 400 %. Evropská unie v tomto případě využila ochrannou klauzuli, která zmenšila dopad zrušení textilních restrikcí. (Fojtíková, Lebieczik 2008: 75)

produkty za hranice země. V ČR je velmi silně provázána hodnota dovozu a vývozu, neboť používané produkty, polotovary či suroviny jsou dovezeny ze zahraničí a po zpracování či kompletaci jsou vyváženy dál. Výkonnost české ekonomiky je tedy přímo provázána jak s dovozem, tak i s vývozem. (Kučera 2013: 8) Následující podkapitoly představují vývoj bilance zahraničního obchodu a změny v teritoriální struktuře dovozu a vývozu v rámci EU s ohledem na vstup do EU.

3.2.1 Bilance zahraničního obchodu ČR

Zahraníční obchod má od roku 1997 rostoucí tendenci, na čemž mají svoji zásluhu přímé zahraniční investice. Díky těmto investicím docházelo k přenosu kapitálu, zkušeností, kontaktů, atd., což následně vedlo k posílení konkurenceschopnosti zahraničního obchodu. Ve vybraném časovém rozmezí došlo k poklesu objemu dovozu a vývozu v letech 2002 a 2008.

Graf 4 Vývoj bilance zahraničního obchodu

Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

Do roku 2004 docházelo k nárůstu jak vývozu, tak dovozu. Dynamika vývozu však převažovala nad dynamikou dovozu. S tímto vývojem tak došlo k dlouhodobému snižování deficitu zahraničního obchodu. Na základě tohoto trendu v roce přistoupení došlo k zásadní změně a vývoz začal převažovat nad dovozem. V roce 2004 tedy poprvé

od vzniku samostatného státu došlo, díky novým obchodním příležitostem získaným s přistoupením, k přebytku zahraničního obchodu. S přistoupením se totiž vývozcům z České republiky díky odstranění restrikcí výrazně navýšila možnost vyvážet do zahraničí.⁴⁹

K zásadnímu zlomu ve snižování deficitu zahraničního obchodu došlo v roce 2002, kdy se celkově snížil objem zahraničního obchodu. Podstatným však v této skutečnosti byl fakt, že hodnota dovozu klesla o 4,3 %, ⁵⁰ přičemž hodnota vývozu klesla pouze o 1 %. V tomto roce tedy došlo ke zlepšení hodnoty deficitu o 39,7 %. ⁵¹ V roce 2003 tlačil na snížení deficitu opět proces zhodnocování koruny k dolaru. V tomto roce koruna posílila o 13,9 % k dolaru, přičemž k euru došlo k znehodnocení o 3,3 %. To vedlo ke zvýšení vývozu o 9,2 % a dovozu o 8,7 %. (ČSÚ 2013: 8-12)

V roce 2004 došlo k rapidnímu nárůstu vývozu, a to o 25,7 %. Objem dovozu se pak velmi výrazně zvýšil o 21,4 %. ⁵² (viz tabulka č. 1) V tomto roce došlo k nejvyššímu nárůstu vývozu od doby vzniku České republiky. V roce 2004 se na celkovém HDP podílel vývoz zboží 62,3 %. Nejvýraznější dynamika obratu zahraničního obchodu byla zaznamenána v období prvních šesti měsíců od přistoupení. Vývoz přesáhl 30 % a hodnota dovozu se zvýšila přibližně o 26 %. K takovému nárůstu došlo z důvodu pozitivních změn na nabídkové straně, díky čemuž rostla zahraniční poptávka. Důvodem bylo konečné odstranění zbylých celních bariér, což mělo dopad na realizaci odložených transakcí. ⁵³ Celkově se saldo platební bilance se zeměmi EU25 zlepšilo o 85,6 mld. Kč oproti období před vstupem. ⁵⁴ (ČNB 2005)

V rámci vývozu přistoupení přineslo větší uplatnění českých výrobků na trzích třetích zemí. Se zapojením se do SOP získala ČR množství partnerů, se kterými

⁴⁹ Vývoj salda platební bilance byl částečně po vstupu pozitivně ovlivněn předzásobením některých českých firem těsně před vstupem, neboť očekávaly zpřísnění dovozních opatření komodit z některých třetích zemí. (ČNB 2005)

⁵⁰ K celkovému snížení objemu zahraničního obchodu vedl nižší růst poptávky ze zemí eurozóny. (ČSÚ 2013: 9)

⁵¹ K výraznějšímu poklesu dovozu došlo díky zhodnocení koruny k dolaru o 13,9 % oproti zhodnocení k euru (o 9,6 %), což vedlo ke snížení dovozních cen. Ceny vývozu nebyly touto skutečností nijak významně ovlivněny. (ČSÚ 2013: 8)

⁵² V tomto období tempo růstu výrazně převyšovalo průměrný růst v EU. Průměr vývozu v EU 15 vzrostl o 7,2 %. Dovoz se průměrně zvýšil o 9,4 %. Celkově průměr nově přistupujících zemí se v případě vývozu zvýšil 23,3 % a dovoz 18,7 %. (ČSÚ 2005)

⁵³ Se vstupem do EU byly sníženy transakční náklady. (ČSÚ 2005: 1))

⁵⁴ K navýšení kladné bilance vedl větší podíl aktiv s Německem a Slovenskem a přechod z pasiva na aktiva v případě Francie. (Tamtéž: 2)

realizuje preferenční obchod skrze celní unii nebo oblast volného obchodu. Přistoupení však také znamenalo převzetí jednostranných preferencí, které jsou Evropskou unií uplatňovány ve vybraných rozvojových zemích. Díky tomu se zvýšila konkurence a vzrostl tak tlak vysoký na standard produkce. (Fojtíková, Lebieczik 2008: 107)

Tabulka 1: Celkový růst zahraničního obchodu ČR s ohledem na vstup do EU

	Mld. Kč.		Meziroční změna v %	
	Dovoz	Vývoz	Dovoz	Vývoz
2003	1 441	1 370	8,7	9,2
2004	1 749	1 722	21,4	25,7
2005	1 830	1868	4,6	8,25

Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

Ke stabilnímu nárůstu zahraničního obchodu docházelo až do roku 2007. Rok 2008 se značil nepatrným poklesem vývozu (o 0,2 %) a velmi mírným nárůstem dovozu (o 0,6 %), nicméně i přes tuto skutečnost celkový objem zahraničního obchodu vykazoval přebytek. K poklesu však došlo v roce 2009, kdy finanční krize dopadla i na Českou republiku, respektive na země, se kterými ČR obchodovala. Vývozcí v tomto období zaznamenali nižší poptávku, což vedlo ke snížení celkové poptávky po surovinách a polotovarech ke zpracování. (ČSÚ 2013: 8-12) V rámci této návaznosti došlo k poklesu dovozu. Celkově tedy vývoz v roce 2009 poklesl o 13,5 % a dovoz o 17,3 %.⁵⁵

Díky pozitivním výsledkům zahraničního obchodu byl ovlivněn celkový hospodářský růst ČR, což můžeme vidět v grafu č. 1. Celkově lze zhodnotit, že dopad vstupu na bilanci zahraničního obchodu byl v mnoha ohledech významný. Především se ČR zařadila do společenství vyspělých tržních ekonomik, díky čemuž byl zaznamenán přesun výroby ze západní Evropy do České republiky. Tato skutečnost výrazně přispívala ke zlepšování bilance zahraničního obchodu v druhém půlroce od přistoupení. Velmi pozitivně bilanci pak ovlivnil příliv přímých zahraničních investic (viz kapitola 4), jež

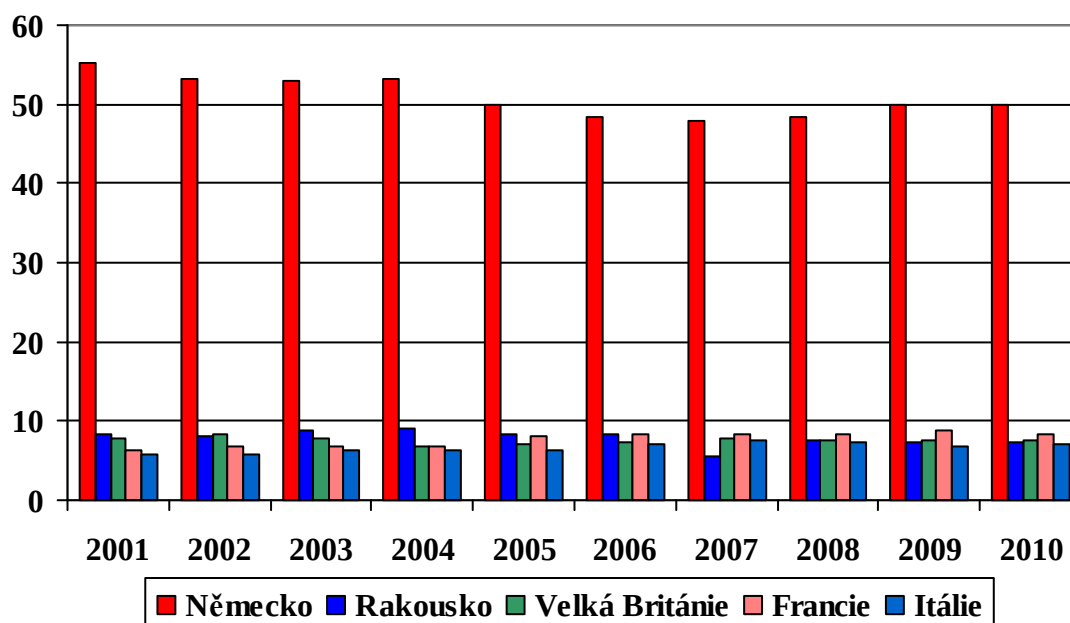
⁵⁵ K této skutečnosti došlo i přes oslabení vůči dolaru. (ČSÚ 2013: 12)

byl přímo spojený s členstvím v EU. (ČNB 2005) Díky vlivu postupné evropeizace také došlo k odstranění restrikcí, což českým vývozcům výrazně navýšilo možnost vyvážet do zahraničí. Tuto skutečnost lze považovat za velmi pozitivní vliv tohoto procesu, neboť díky příležitosti vyvážet do zahraničí se bilance zahraničního obchodu přenesla do kladných čísel.

3.2.2 Teritoriální struktura dovozu ČR uvnitř JVT

Česká republika do EU vyváží více, než z ní dováží. Tento trend je ovlivněn růstem dovozu z mimoevropských států, především z Číny. Nicméně země Evropské unie jsou stále největšími dovozci do ČR. Z celkového dovozu v roce 2005 bylo 74 % realizováno se zeměmi EU25. (Český statistický úřad 2014: 3) Celková dynamika dovozu z členských zemí je velmi rozdílná.

Graf 5 Vývoj teritoriální struktury dovozu ČR - EU15

Zdroj: CzechTrade, vlastní zpracování

Hlavním dovozním partnerem České republiky bylo před vstupem do EU, stejně jako v případě vývozu, Německo. Ani po vstupu do EU nedošlo ke změně. Celkový vývoz do Německa se se vstupem sice snížil o necelé 3 p. b. Nicméně dovoz z této země v rámci EU15 představuje více než 50% podíl dovozu z EU15, není tato pozice tedy žádnou členskou zemí ohrožená. I přesto autoři Ditrych a Kořan vysvětlují tento pokles jako de-evropeizaci obchodních vztahů s Německem. (Ditrych, Kořan 2012: 115)

Z grafu č. 5 je evidentní, že se dovoz do České republiky z EU15 se vstupem do EU nijak výrazně nezměnil. V případě Rakouska, Francie, VB, a Itálie nedošlo v roce 2004 k žádnému rapidnímu zvratu. Ve všech těchto zemích dochází neustále k malým výkyvům, kdy se hodnota dovozu zvětšuje, či snižuje, nicméně hodnoty těchto výkyvů nepřesahují 1,2 %. I přesto byl růst dovozu z Rakouska, Itálie, Německa a Francie po vstupu do EU hodnocen jako podprůměrný. (ČSÚ 2005: 2)

Tabulka 2 Vývoj teritoriální struktury dovozu ČR EU25

	Podíl dovozu ZO ČR v EU (%)						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Německo	44,1	42,2	40,6	39,6	39,9	39,8	40,2
Polsko	6,6	7,0	8,1	8,1	8,7	9,6	10,1
Slovensko	7,5	7,7	7,6	7,6	8,4	8,1	8,1
Itálie	7,3	6,7	6,7	6,7	6,7	6,6	6,2
Francie	6,6	6,4	6,8	6,5	6,1	5,8	5,2

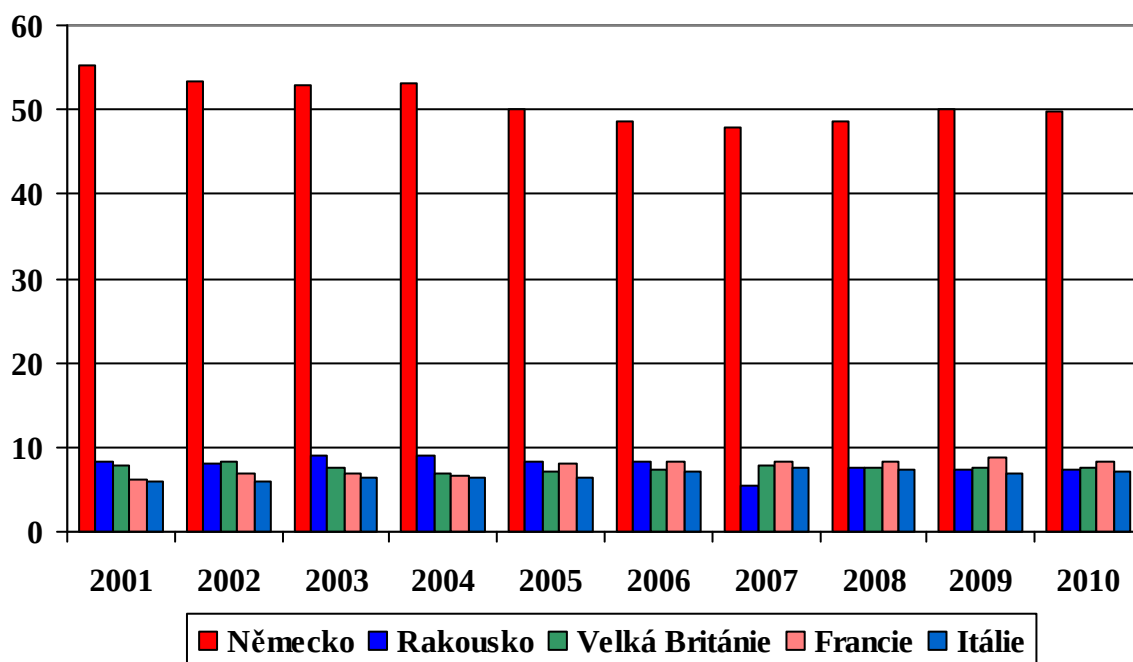
Zdroj: CzechTrade, vlastní zpracování

Oproti dovozu z původních patnácti unijních zemí je viditelná dynamika dovozu v rámci EU25. Hlavním dovozcem EU25 zůstává, i přes procentuální pokles, Německo. V době přistoupení se na druhé dovozní místo stavělo Slovensko, které následovala Itálie. V tomto roce se na pátém místě v dovozu EU25 řadily země Francie a Polsko. Zatímco dovoz z Francie po vstupu do EU slábne, velmi dynamicky se začalo projevovat Polsko, které se díky konstantnímu růstu dostalo na druhé místo z dovozních zemí EU25. Z 6,6 % v roce 2004 se hodnota dovozu ze sousedního Polska vyšplhala na 10,1 %, což je nejvýraznější zaznamenaný růst mezi členskými zeměmi. Celkově lze zhodnotit, že přistoupení do EU České republice přineslo nově neomezené obchodní příležitosti se společně přistupujícími zeměmi. Z tabulky číslo 2 je evidentní, že této skutečnosti Česká republika ihned po vstupu využila, neboť se zahraniční obchod s novými členskými zeměmi dynamicky rozvíjel.

3.2.3 Teritoriální struktura vývozu ČR uvnitř JVT

Největším obchodním partnerem již před vstupem do EU bylo pro Českou republiku Německo. Ani po vstupu tomu nebylo jinak. Nicméně s připojením se k jednotnému vnitřnímu trhu, v roce 2004 rozšířenému o dalších 10 zemí, se tok vývozu České republiky začal měnit. V případě Německa došlo k poklesu vývozu do této země. Nejednalo se o rapidní pokles, nicméně hodnota vývozu tímto směrem od roku 2004 nepřesáhla hodnotu 50 % celkového vývozu ČR do EU15. To bylo způsobeno skutečností, že Česká republika po vstupu do EU rozložila svůj vývoz i mezi nové členské země východního rozšíření. Celkově tak vývoz ČR do Německa poklesl v průměru o 3 %.

Graf 6 Vývoj teritoriální struktury vývozu ČR - EU15

Zdroj: CzechTrade, vlastní zpracování

Změny nastaly také ve vývozu do sousedního Rakouska. Před přistoupením ČR celkem stabilně vyvážela do této země kolem 8-9 % celkového objemu vývozu do EU15. Po roce 2004 se země začala spíše přeorientovávat na francouzský trh a objem vývozu do Rakouska poklesl v průměru o 1,5 p. b. Oproti tomu vývoz do Francie měl již od vstupu rostoucí trend. Z pouhých 6,2 % vývozu v roce 2001 se hodnota vyšplhala až na 8,4 % v roce 2010. Objem vývozu do Itálie se také zvýšil, nicméně nedošlo

k takovému nárůstu jako v případě Francie. I přesto se vývoz do Itálie zvýšil o 0,7 % v roce 2010 oproti roku 2004.

Přidáme-li do hodnocení vývozu po roce 2004 i nově přistupující země, na celkové druhé místo se pak zařadí Slovensko. Třetí místo následně patří Polsku. Tyto dvě země si udržují své pozice od roku 2005 doposud. V případě Slovenska se o zásadní změnu nejedná. Slovensko bylo druhým největším mimo unijním obchodním partnerem již před vstupem do EU. Polsko však na druhou stranu obsazovalo do roku 2004 až šestou příčku celkového vývozu ČR. V roce 2002 bylo dokonce na místě osmém. Po vstupu do EU se však vývoz do Polska zvýšil o přibližně 3 %. Trend růstu vývozu do Polska je udržován a Polsko tak zůstává třetím nejvýraznějším vývozním partnerem České republiky v EU. (Český statistický úřad 2014: 10)

Tabulka 3 Vývoj teritoriální struktury vývozu ČR EU25

	Podíl vývozu ZO ČR v EU (%)						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Německo	42,1	39,7	37,9	36,2	36,1	38,2	38,1
Slovensko	9,9	10,3	10,0	10,3	10,8	10,6	10,5
Polsko	6,1	6,5	6,8	7,0	7,6	6,9	7,3
Francie	6,7	8,0	8,4	6,3	6,3	6,7	6,4
Itálie	6,3	6,4	7,0	7,6	7,3	6,8	7,0

Zdroj: CzechTrade, vlastní zpracování

Jak již bylo několikrát řečeno, ČR byla se vstupem nucená přijmout společnou obchodní politiku Unie. Součástí této unie je celní politika, nicméně oblast proexportní politiky je stále výhradně v rukou státu. Díky tomu není ze strany EU na členskou zemi vyvíjen žádný adaptační tlak a stát si v této oblasti ponechává autonomní postavení. (Schmidt 2002: 897) Nicméně jedním z cílů společné obchodní politiky EU je za pomoci různých opatření a nástrojů podporovat vývoz. To je zakotveno v Nařízení Rady (ES) číslo 2603/69, ve kterém byla přijata *Společná pravidla pro export*. Proto musí ČR po vstupu do EU tyto pravidla respektovat. (Fojtíková 2009: 164)

3.3 Zahraniční obchod ČR v rámci Jednotného vnitřního trhu EU

Jednotný vnitřní trh je řazen mezi největší úspěchy evropské integrace. V rámci tohoto trhu dochází k hranicemi neomezenému obchodu mezi 28 členskými státy, jež čítají přibližně půl miliardy zákazníků. Kdyby ČR stála mimo tento společný trh, existovala by celá řada překážek, kvůli kterým by země přišla o pozitiva vycházející z členství, což by mělo negativní dopady na celkovou ekonomiku země. (Chmelař et al. 2014: 34)

Se vstupem do Evropské unie se Česká republika stala plnohodnotným členem tohoto jednotného vnitřního trhu. V rámci vstupu tak byla odstraněna cla mezi původními členskými zeměmi a nově přistupujícími, což bylo nejvýznamnějším dopadem vstupu z hlediska obchodu uvnitř jednotného trhu. Tato skutečnost měla pro Českou republiku velký význam, protože obchod uvnitř společného trhu představuje více než tři čtvrtiny celkového zahraničního obratu země. (Ministerstvo zahraničních věcí ČR 2005: 273)

Tabulka 4 Zahraniční obchod ČR v rámci JVT

	Procento zahraničního obchodu ČR s EU							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vývoz	86,3	85,9	84,1	83,9	85,3	85,2	84,7	83,8
Dovoz	71,4	71,8	71,00	70,1	70,8	66,9	66,8	63,4
Obrat	78,7	78,8	77,6	77,0	78,2	76,2	76,1	73,8

Zdroj: CzechTrade, vlastní zpracování

Celkově však byla země zvyklá se zeměmi EU obchodovat již od 90. let, byla tedy na plnohodnotný vstup v některých oblastech připravená. Již v období transformace se země v rámci procesu evropeizace zaměřovala na vstup do EU, veškeré normy a předpisy byly tedy upravovány dle standardů EU, včetně smluv se třetími zeměmi, které prakticky kopírovaly zahraniční politiku EU. V rámci jednotného trhu nečinila legislativa se vstupem na společný trh téměř žádný problém. (ČŠÚ 2005)

Z hlediska autorů Dočkala, Fialy, Kanioka a Pitrové adaptační tlak ze strany EU nebyl se vstupem nijak výrazný a jednalo se o absorpci pravidel. To znamená, že Česká republika přijala evropeizační výzvy, ale bez výrazných změn domácích politik. (Pitrová et al. 2006: 79)

S připojením se do vnitřního trhu EU nebyly zaznamenány žádné výrazné změny v zahraničním obchodě ČR. Nejvýznamnějším obchodním partnerem zůstává nadále Unie. Určité změny nastaly v teritoriální struktuře v rámci zemí EU. (viz podkapitoly 3.2.2 a 3.2.3) V případě vývozu došlo k nejvýraznější změně. Vývoz se v rámci členských zemí snížil o necelý procentní bod. Tento pokles vznikl v důsledku zvýšení objemu zahraničního vývozu do rozvojových a tranzitivních ekonomik a zemí SNS.⁵⁶ Nadprůměrný růst vývozu v rámci zemí EU byl se vstupem do EU zaznamenán v Maďarsku, Španělsku, Francii, Polsku, Belgii a Švédsku. V případě dovozu došlo o nepatrné zvýšení, a to o 0,5 procentního bodu, s tím, že se s touto skutečností snížil dovoz z rozvojových ekonomik a zbylých států. Se vstupem došlo k nárůstu dovozu ze Španělska, Nizozemí, Polska, Slovenska, Velké Británie a Švédska. (ČSÚ 2005: 1-2)

Určité změny, které vstup do EU přinesl, se týkaly především administrativní a ekonomické oblasti. Z administrativního hlediska se v rámci jednotného trhu zásadně změnil způsob sběru dat. Ke změně došlo u *„rozhodující části zahraničního obchodu, kde detailně kontrolované údaje s právní platností z předchozích Jednotných celních deklarací byly nahrazeny údaji ze zvláštních administrativních zjišťování (Intrastat). Jejich prostřednictvím jsou přímo od firem (příjemců a odesílatelů zboží) ve vazbě na údaje o DPH získávány zejména údaje o obchodu se státy EU.“*⁵⁷ (ČSÚ 2005)

V rámci evropeizace z perspektivy *bottom-up* Česká republika od přistoupení na evropské úrovni prosazuje zdravý hospodářský růst a stabilitu. K dosažení tohoto cíle země za nejvhodnější nástroj považuje právě funkční vnitřní trh. Prioritou české vlády v Unii v otázkách jednotného trhu je odstranění zbylých bariér a zefektivnění jeho fungování. Například liberalizace v oblasti služeb by usnadnila přeorientování přílivu PZI z průmyslové výroby do sektoru služeb, což by České republice přineslo pozitivní zisky. Česká republika se tak snaží ovlivnit EU, aby dosáhla pozitivních výsledků ve své zemi. (Vláda ČR 2013: 5)

⁵⁶ Celkově se vývoz do nečlenských zemí EU zvýšil především na Ukrajinu, do Ruska a Japonska. Snížil se však v případě Číny. (ČSÚ 2005)

⁵⁷ Zahraničního obchodu se třetími zeměmi podléhá klasickému celnímu řízení. Zdrojem statistických údajů je v tomto případě Extrastat. (Tamtéž)

3.3.1 Harmonizace pravidel ochrany hospodářské soutěže

Existence konkurenčního prostředí vytváří mezi podniky neustálý tlak, aby nabídly co možná největší výběr zboží a to za ceny příznivé pro spotřebitele. V rámci volného trhu je tedy obchod konkurenční soutěží. Nicméně podniky se občas snaží konkurenci omezit a je tedy nutné za pomoci politiky ochrany hospodářské soutěže⁵⁸ předejít zmiňovanému jednání. Tato politika tedy měla již od počátků zabránit takovému chování na společném trhu, jež by vytvářelo obchodní bariéry mezi členskými zeměmi.⁵⁹ (Dvořáková et al. 2010: 91)

Stejně jako v jiných politikách se ČR v případě ochrany hospodářské soutěže snažila před přistoupením přizpůsobovat unijní legislativě. Klíčovým zákonem, který skutečně přiblížil české konkurenční právo unijnímu, byl zákon č. 134/2001 Sb. z 1. července 2001. Komunitární právo bylo se vstupem přímo aplikovatelné, i přesto bylo v rámci České republiky nutné přijmout několik implementačních ustanovení, jež se týkaly procesních a kompetenčních otázek. Bylo tedy nutné v rámci snižování nesouladu mezi ČR a EU vypracovat novelu zmiňovaného zákona zabývajícího se ochranou hospodářské soutěže.

V této oblasti je nutné zdůraznit, že proces evropeizace nevyžadoval harmonizaci s komunitárním právem, nicméně v souvislosti s právní jistotou soutěžitelů bylo na místě, aby k této harmonizaci došlo. (Bednář 2003: 4) Ze strany EU tedy nebyl na Českou republiku vyvíjen žádný adaptační tlak, i přesto došlo k evropeizaci z perspektivy *top-down*. V roce 2004 v souvislosti se vstupem byl následně soutěžní zákon novelizován. (Fibinger 2009: 246).⁶⁰ Tato novela zákona v souladu se vstupem ruší tzv. určovací řízení, což znamená, že Úřad pro ochranu hospodářské soutěže již nepřebírá roli poradenských a advokátních kanceláří v případě porušení HS. Pozitivním dopadem členství v případě hospodářské soutěže je možnost sdílet a získat informace od Komise a soutěžních úřadů členských zemí, včetně důvěrných údajů. (Bednář 2003: 2)

⁵⁸ Lisabonská smlouva zařadila tuto politiku do pravomocí EU.

⁵⁹ Evropská komise má pod kontrolou „*dohody mezi společnostmi omezující hospodářskou soutěž, zneužití dominantního postavení, fúze, úsilí o otevírání trhu konkurenci, finanční pomoc (státní podpora) společnostem, spolupráce s orgány pro hospodářskou soutěž v jednotlivých zemích EU.*“ (Evropská komise 2012)

⁶⁰ Tyto úpravy byly přímo stanovené Nařízením Rady č. 1/2003. (Tamtéž)

K podstatným změnám došlo až se samotným přistoupením, kdy Česká republika převedla velkou část pravomocí na Komisi. Zároveň však došlo k rozšíření pravomocí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže. Nově tedy od vstupu do EU platí české i komunitární právní předpisy týkající se ochrany hospodářské soutěže. Právo hospodářské soutěže je v ČR od roku 2004 přímo aplikovatelné Komisí, Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže, vybranými orgány veřejné správy a českými soudy. (Čekal 2004)

Další změnou prošlo udílení výjimek ze zákazu kartelových dohod. V rámci tzv. kartelových dohod již po vstupu do EU není třeba žádat Úřad pro ochranu hospodářské soutěže o výjimku ze zákazu, neboť díky procesu evropeizace jsou nově od roku 2004 pravidla možných kartelových dohod již stanovena v zákoně a při splnění těchto zákonem stanovených podmínek výjimka platí.⁶¹ (Bednář 2003: 1) V této oblasti nebyla vyjednána žádná přechodná období, proto byla česká legislativa plně kompatibilní s evropskou ihned po vstupu. (Fibinger 2009: 232)

⁶¹ Nové nařízení však ponechává v rukou členského státu pravomoc odejmout výhody této výjimky, pokud by na území členského státu došlo k dopadům neslučitelným s původními články. (Tamtéž)

4 Příliv přímých zahraničních investic do ČR

Zahraniční investice hrají v dnešní globalizované ekonomice velkou roli. Tyto investice totiž mají schopnost zvyšovat produktivitu a exporty, vytvářet zaměstnanost, přenášet technologie a znalosti, atd. Zahraniční investice také přispívají k dlouhodobému ekonomickému rozvoji. V případě české ekonomiky stály právě za vysokým růstem HDP zahraniční podniky, jež poskytovaly zahraniční investice. (Jahn 2008: 77) Se vstupem do Unie se Česká republika díky své výhodné centrální geografické poloze stala v případě získávání zahraničních investic optimálním distribučním místem pro celou EU. (Weidenhofferová 2005: 31)

Výrazný příliv investic byl zaznamenán již v letech 1998-2002, tedy v období intenzivních příprav na členství. Investoři směřovali své investice do české ekonomiky z důvodu politické stability, relativně levné pracovní síly a z důvodu schopnosti srazit míru inflace v důsledku nové měnové politiky. Investory v tomto období také přilákalo zavedení investičních pobídek.⁶² (ČSÚ 2013: 10)

Samotný vstup do EU v roce 2004 znamenal pro Českou republiku novou vlnu přílivu přímých zahraničních investic. V tomto případě se jednalo o zvýšení tzv. investic na zelené louce, které převažovaly ve zpracovatelském, exportně orientovaném průmyslu. V rámci této nové vlny bylo skrze agenturu CzechInvest zprostředkováno zahraničních přímých investic v hodnotě 415 mld. korun, s tím, že tato skutečnost podpořila vznik více než 145 000 pracovních míst., což přímo souvisí s poklesem nezaměstnanosti v období po vstupu do EU, který je evidentní z Grafu č. 3.⁶³ (Ministerstvo průmyslu a obchodu 2014: 1)

V rámci této nové vlny byla Česká republika investory vybírána především z důvodu ceny pracovní síly, včetně její vzdělanosti a kvalifikaci, geografické polohy a investiční pobídky. Nejdůležitějšími faktory byla však makroekonomická a politická stabilita, což jsou podmínky, bez nichž by ČR nebyla vůbec považována za možného kandidáta na umístění investice. (Jahn 2008: 79)

⁶² Přímé zahraniční investice do zpracovatelského průmyslu se díky těmto faktorům zvýšily o 63 % oproti předchozímu období, tedy 1993-1997.

⁶³ Největšími investory v ČR jsou Hyundai, Volkswagen (Škoda auto), Daikang Industrie, a další. (Hospodářské noviny 2014)

Po vstupu do EU byl v roce 2005 zaznamenán rekordní výrazný nárůst objemu zahraničních investic. V tomto roce byl skrze agenturu CzechInvest zaznamenán příliv objemu investic v hodnotě 51,948 mld. Kč, což přineslo 20 400 pracovních míst. V roce 2006 tento objem činil 94,638 mld. Kč s celkovým nárůstem pracovním míst o 29 288. (Hospodářské noviny 2014) V následujících letech dochází k poklesu zahraničních investic. V roce 2006 došlo k poklesu, nicméně v následujícím roce se zase hodnota zahraničních investic téměř o polovinu zvýšila. Tento nárůst je připsán reinvesticím zisku, které se na tomto růstu podílely ze čtyř pěti. Léta 2008-2011 jsou obdobím výrazného poklesu. K největšímu propadu dochází v roce 2009. (ČSÚ 2013: 10)

V tomto roce dochází k dramatickému poklesu přílivu zahraničních investic, což bylo zaviněno nejenom globální finanční krizí,⁶⁴ ale svůj podíl na poklesu také mělo vyčerpání některých příznivých faktorů. Jedním z těchto faktorů byl například fakt, že někteří investoři přesměrovali své investice na atraktivnější Polsko, jež kontinuálně posiluje svojí konkurenceschopnost.⁶⁵ Česká republika se vstupem získala dobré startovní podmínky pro příliv zahraničních investic, nicméně společně se stagnací konvergence vůči EU ztrácí na své atraktivitě pro zahraniční investice. (Ministerstvo průmyslu a obchodu 2014: 1)

Z hlediska legislativy, v roce 2003 došlo v rámci snižování nesouladu s evropskými pravidly k novele zákona o investičních pobídkách. Ta vešla v platnost v den přistoupení do EU. Tato novela upravovala systém investičních pobídek, který bylo nutné novelizovat v rámci procesu evropeizace a harmonizace s evropským prostředím. V rámci tohoto nového zákona proběhla změna investičních pobídek, jež byly jednou z forem veřejné podpory. Se vstupem do EU bylo totiž nutné přenést kompetence týkající se veřejné podpory z Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže na Evropskou komisi. Tuto skutečnost bylo nutné změnit v zákoně týkajícím se investičních pobídek tak, aby mohl zákon bezproblémově fungovat i po přistoupení. Na základě této novely „*je udělená veřejná podpora automaticky považována za kompatibilní veřejnou podporu bez nutnosti individuálního posuzování ze strany Evropské komise.*“ (Kafka 2005)

⁶⁴ Investice v tomto případě klesly z důvodu poklesu poptávky v důsledku krize a následného nejistého vývoje ekonomiky. (ČSÚ 2013: 12)

⁶⁵ Polsko zesílilo svou konkurenceschopnost budováním infrastruktury a reformami, jež vedly ke zlepšení podnikatelského prostředí. (Tamtéž)

S novelizací byl také snížen limit minimální investice z 350 milionů na 200 milionů Kč, byla sjednocená doba slevy na dani z příjmů právnických osob na dobu deseti let, došlo ke změně výše investice a to ze 145 mil. na 100 milionů Kč s tím, že bude-li investice umístěna v regionu s vysokou nezaměstnaností, snižuje se minimální investice na 50 mil. Kč. (Tamtéž)

Z výše uvedeného textu lze přímé investice zahrnout do pozitiv procesu evropeizace, neboť česká ekonomika byla v období transformace především ovlivněna Evropskou unií, která vyžadovala právě makroekonomickou a politickou stabilitu. Právě díky politické a makroekonomické stabilitě byla ČR následně zvolena jako cílová země přímých zahraničních investic. Následně lze také vyhodnotit, že dopady vstupu do EU měly na investice pozitivní vliv, neboť došlo k jejich výraznému nárůstu po roce 2004, což se projevilo i v rámci snižování nezaměstnanosti.

5 Otevření pracovního trhu ČR a migrace pracovních sil

Volný pohyb osob, a s tím spojená svoboda pohybu pracovních sil, je jednou ze čtyř základních svobod EU.⁶⁶ Na základě této svobody je možné v jakémkoliv členském státě EU získat zaměstnání, čímž je zrušena jakákoli diskriminace založená na státní příslušnosti. K omezení této svobody může dojít ze strany členské země z důvodu zajištění veřejného pořádku, bezpečnosti, veřejného zdraví, atd. (Vavrečková 2006: 5)

Volný pohyb pracovních sil, z nově přistupujících členských států do původních, byl velmi ožehavým tématem přístupových jednání. Výsledkem těchto jednání bylo možné omezení volného pohybu pracovních sil po dobu až sedmi let, kterého využila většina původních členských zemí.⁶⁷⁶⁸ Země, které byly výjimkou a otevřely nově přistupujícím zemím svůj pracovní trh, byly Velká Británie, Irsko a Švédsko. (Ministerstvo práce a sociálních věcí 2010)

K prvnímu přezkumu nově přistupujících zemí došlo v roce 2006. Komise na základě šetření zemí s otevřeným trhem zjistila, že pracovníci ze zemí východního rozšíření (včetně ČR) pomohli zaplnit úzkoprofilová místa na tamním trhu práce, přispěli ke snížení nezaměstnanosti a napomáhali ke zlepšení hospodářských výsledků. (Vavrečková 2006: 17) Na základě tohoto vyhodnocení byla postupně omezení vůči České republice rušena. Většina zemí ukončila omezení vůči České republice již v roce 2006, popřípadě do roku 2009. (Ministerstvo práce a sociálních věcí 2010) Od roku 2006 má Česká republika nově přístup na pracovní trh Portugalska, Španělska, Řecka, Finska a Itálie. I přesto, že některé země nezrušily přechodná opatření, výrazně zjednodušily přístup českým občanům na jejich pracovní trh. Takovými zeměmi byla Francie, Dánsko, Nizozemí, Belgie, atd. Tyto země usnadňovaly přístup především v případech nedostatkové profese v konkrétně určených oborech, kterými například bylo stavebnictví, pohostinství, zdravotnictví, atd. (Vavrečková 2006: 21)

Některé země si ale také ponechaly přechodné období vůči ČR po maximální dobu. Mezi tyto země patřilo například Německo, které i přes uvolňování omezení, využilo celých sedmi let. V roce 2007 byl uvolněn pracovní trh pro určené profese a pro

⁶⁶ Svoboda pracovních sil je zakotvena v článku 39 Smlouvy o založení ES. (Vavrečková 2006: 5)

⁶⁷ Mimo Maltu a Kypr. (Šlosarčík 2004: 58)

⁶⁸ Dřívější ukončení opatření umožňuje jeho trojdílná struktura 2+3+2, kdy po prvním obchodí dochází k automatickému přezkumu, který představí dopad stanoveného omezení pohybu pracovních sil na trh práce. V dalších letech musí být prokázáno, že volný pohyb pracovních sil má skutečně negativní dopad (trh práce musí být narušen) na pracovní trh, aby nebylo zrušeno. (Tamtéž)

české absolventy německých vysokých škol. Následně v roce 2009 byl zprovozněn zjednodušený postup pro získávání povolení k zaměstnání pro české absolventy VŠ. Případ Rakouska je srovnatelný s Německem. Rakousko také využívalo omezení až do roku 2011 s tím, že od roku 2008 zavedlo zjednodušený postup pro získání povolení k zaměstnání. (Ministerstvo práce a sociálních věcí 2010) Obě země bránily omezení kvůli zvýšenému podílu cizinců v jejich zemi oproti jiným členským zemím EU. Což bylo spojeno s problémem integrace cizinců mezi rakouské a německé obyvatelstvo a snížením počtu pracovních míst pro občany země. (Vavrečková 2006: 22)

Česká republika byla celkově pro zrušení přechodných období v členských státech EU. ČR pro zrušení argumentovala ekonomickými výhodami, které by neomezený volný pohyb pracovníků přinášel. Výhodami byl především myšlen růst HDP v daných zemích a vznik nových pracovních míst.⁶⁹ Další důvod proč chtěla ČR zrušit toto období, byla obava z rozvoje černého trhu práce, který by mohl omezení způsobit. (Ministerstvo práce a sociálních věcí 2010)

Česká republika se s usnesením z ledna 2004 rozhodla, že se „*předem nezříká možnosti zavést přechodná opatření vůči původním i novým členským státům, a to na základě vyhodnocení aktuální situace na trhu práce.*“ (Ministerstvo práce a sociálních věcí 2004: 1) V praxi to znamená, že ČR recipročně nenavrhla zavést přechodné období na státy, které toto opatření vůči České republice uplatňují. (Vavrečková 2006: 5) Země si pouze ponechala možnost zavedení přechodného období, kdyby ze strany členských států došlo k ohrožení občanů českého trhu práce.⁷⁰ Česká republika tuto možnost zakotvila do nového zákona o zaměstnanosti, který vešel v platnost v říjnu 2004. (Ministerstvo práce a sociálních věcí 2004: 1-2)

Migrační politika před vstupem do EU měla celkem restriktivní povahu. Příčinou byla zvyšující se nezaměstnanost a rostoucí počet nelegálně zaměstnaných cizinců. Dopad evropeizace byl tedy v této oblasti zásadní, protože Česká republika otevřela bez omezení svůj pracovní trh, což byl naprostý opak migrační politiky z druhé poloviny 90. let. (Popová 2009: 7) Další významnou změnou, kterou přinesla evropeizace v oblasti migrace pracovních sil, bylo přijetí zákona č. 435/2004 Sb., který upravuje podmínky zaměstnávání občanů EU v ČR. Tímto krokem došlo ke snižování

⁶⁹ Česká republika vycházela z pozitivních dopadů, které mělo otevření trhů v Irsku, Švédsku a VB. (Ministerstvo práce a sociálních věcí 2010)

⁷⁰ Přechodné období může být uvaleno buď na všechny občany daného státu nebo na jednotlivé profese či regiony. (Ministerstvo práce a sociálních věcí 2004: 1)

nesouladu mezi českou a evropskou legislativou. Pozitivním dopadem vstupu ČR do EU je také nově přístup k systému EURES, který umožňuje rychlé zprostředkování práce mezi členskými státy. (Horáková 2003: 94)

Navíc, pracovní trh České republiky má tři hlavní nedostatky, kterým by v budoucno mohlo členství v Evropské unii významně pomoci. Předním problémem je nízká porodnost a stárnutí populace. S tím souvisí problém číslo dvě. Pracovní trh České republiky se totiž potýká s nedostatečnou flexibilitou vládních politik, kdy zemi činí problém začlenit právě nejmladší a nejstarší obyvatele na pracovní trh. Vzdělávací systém také neodpovídá pracovnímu trhu, proto v budoucnu bude pro Českou republiku důležité získávat určité profese ze zahraničí. Posledním problémem je nízká pracovní motivace spojená se štědrými sociálními dávkami. Z výše uvedených skutečností je evidentní, že ČR bude do budoucna potřebovat stále více cizinců. Některé prognózy totiž předpovídají, že za 25 let bude zemi chybět na 400 tisíc kvalifikovaných pracovníků. Logicky pak řešením této situace bude právě imigrace, která díky členství v EU nebude natolik náročná, jako v případě, když ČR nebyl členskou zemí. (Popová 2009: 9)

Vláda České republiky se v době přistoupení do EU neztotožňovala s obavou obyvatel týkající se nárůstu nezaměstnanosti. Naopak, byla toho názoru, že uzavřenost národních trhů práce představuje překážku pro hospodářský růst. Po vstupu do EU se tedy ČR na evropské úrovni zasazuje o plné využití potenciálu pohybu pracovních sil. Současně se také snaží o zamezení zavádění nových překážek administrativní či právní povahy. Konkrétně se Česká republika z hlediska perspektivy *bottom-up* snaží o rozšíření současného systému pro vzájemné uznávání kvalifikací. Zároveň v Evropské unii usiluje o snižování počtu regulovaných profesí tam, kde existují neodůvodněné překážky pro jejich výkon. (Vláda ČR 2013: 8)

6 Česká republika a harmonizace s HMU

Se vstupem do Evropské unie se ČR stala členem Hospodářské a měnové unie a automaticky se stala účastníkem třetí fáze HMU. Dopady vstupu ČR do EU jsou z tohoto hlediska dlouhodobé a jedná se o obtížný proces. Se vstupem do Evropské unie se Česká republika zavázala k přijetí společné měny a k členství v eurozóně. (Marek, Baun 2010: 106) Kvůli svému závazku se tak ČR snaží dlouhodobě splnit konvergenční kritéria. Dopad vstupu do EU z hlediska hospodářské a měnové unie je tedy nutné sledovat dlouhodobě.

Česká republika se v souladu s procesem evropeizace snaží vyjít vstříc podmínkám Unie již od začátku 90. let. V té době byla ČR evropeizována skrze kondicionalitu, kdy se země snažila pod vidinou vstupu stabilizovat. V současnosti je na Českou republiku Evropskou unií vyvíjen adaptační tlak v oblasti plnění Maastrichtských konvergenčních kritérií, neboť významný nesoulad by v budoucnu mohl případně ohrozit stabilitu v eurozóně. Kvůli implementačním zpožděním v oblasti hospodářských politik od roku 2004 uplatňuje Česká republika na zavedení eura dočasnou výjimku. Zmiňovaná výjimka umožňuje přijmout euro na základě vlastní strategie. Evropská unie nijak časově neomezuje ani neupravuje okamžik zavedení společné měny. (Společný dokument vlády ČR a ČNB 2003: 2)

Hospodářská a měnová unie se dle teorie Vivien Schmidt řadí do skupiny vysoce specifikovaných pravidel EU, která vyžadují vysokou úroveň dodržování/implementace. V případě HMU je tak stát nucen implementovat stanovená pravidla, která vedou ke koordinaci hospodářských politik.⁷¹ (Schmidt 2002: 901) Mezi tyto hospodářské politiky patří měnová a hospodářská politika, která zahrnuje právě cenovou stabilitu a úrokové sazby. Koordinaci také vyžadují určité aspekty fiskální politiky, kde cílem je omezení roční ročních rozpočtových schodků a zadlužení jednotlivých členských států. Primární vodítkem pro zmiňovanou koordinaci jsou zmiňovaná konvergenční kritéria, kterým se Česká republika snaží od vstupu přiblížit. (Evropská komise 2015: 5)

⁷¹ Pravidla nemusí být implementována, pokud jsou v souladu s dlouhodobou politikou státu. V takovém případě se jedná o absorpci stanovených pravidel. (Schmidt 2002: 901)

6.1 Konvergenční kritéria a Česká republika

Pro plné zapojení se do třetí etapy hospodářské a měnové unie jsou stanovena níže uvedená pravidla, která vyžadují dlouhodobou přípravu. Legislativa EU podmiňuje zavedení společné měny členstvím v Unii a splněním podmínek konvergenčních kritérií, včetně slučitelnosti legislativy v oblasti HMU.⁷² (Společný dokument vlády ČR a ČNB 2003: 2) Se vstupem do Evropské unie se Česká republika zavázala k povinnosti přijmout společnou měnu a stát se členem eurozóny, zavázala se tedy i k plnění konvergenčních cílů stanovených Unií. Následující kapitola zhodnotí, jaký dopad mělo přistoupení do HMU na Českou republiku a jak byla ČR ovlivněna plněním zmiňovaných konvergenčních kritérií.

6.1.1 Kritérium udržitelnosti veřejných financí

Kritérium udržitelnosti veřejných financí zahrnuje dvě oblasti. Kritérium veřejného deficitu a kritérium veřejného dluhu. V případě veřejného deficitu Evropská unie požaduje, aby poměr plánovaného nebo reálného deficitu veřejných financí v poměru k hrubému domácímu produktu země nepřesáhl 3 %. Výjimkou je případ, kdy poměr výrazně poklesl či se dlouhodobě snižoval, dokud se nepřiblížil referenční hodnotě. Další výjimku tvoří případ, kdy byla referenční hodnota přesažena pouze výjimečně nebo dočasně a reálná hodnota je stále blízko stanovené hodnotě. (Plchová, Abrahám, Helísek 2010: 180-181)

Tabulka 5 Vývoj veřejného deficitu v ČR (%)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Referenční hodnota	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0
ČR	-6,8	-12,6	-3,0	-3,5	-2,6	-0,7	-2,2	-5,8	-4,8

Zdroj: Dědek 2015a, vlastní zpracování

Díky vstupu se země pod tlakem EU snaží snižovat veřejný deficit. Ve srovnání s roky, které předcházely členství, se tento deficit výrazně snížil a v rámci možností stabilizoval. V letech 2002 a 2003 schodek veřejného deficitu dosahoval -6,8 % a

⁷² Evropská unie nijak časově neomezuje ani neupravuje okamžik zavedení společné měny. (Společný dokument vlády ČR a ČNB 2003: 2)

-12,6 %. Za dob členství pak k vychýlení došlo v letech 2009 a 2010, kdy byla se zemí zahájena výše zmiňovaná procedura. Česká republika v následujících letech usilovala o konsolidaci veřejných rozpočtů, díky čemuž se deficit postupně snižoval a nepřesáhl hodnotu -4 %. (Dědek 2015a)

Evropská unie se veřejnými financemi nezabývá pouze v souvislosti s plněním maastrichtských kritérií. Zabývá se jimi trvale v rámci koordinančních mechanismů stanovených v Paktu stability a růstu. Při porušení těchto pravidel je s členskou zemí vedena procedura při nadměrném schodku. S Českou republikou byla procedura při nadměrném deficitu zahájena po přistoupení a byla ukončena v červnu 2008. Znovu poté byla opět zahájena na konci roku 2009, kdy zemi bylo doporučeno snížit poměr deficitu vládního sektoru k HDP pod 3 %. V letech 2010-2013 přijala ČR opatření, která vedla ke snížení vládního deficitu, což vedlo k ukončení procedury při nadměrném schodku. (Tamtéž) Pod vlivem EU tak dochází ke snižování nadměrného deficitu a dopad vstupu z tohoto hlediska je pozitivní.

Kritérium veřejného dluhu představuje poměr veřejného vládního dluhu k HDP. Hodnota dluhu by neměla překročit 60 % HDP. V tomto případě je výjimkou klesající trend, kdy se hodnota blíží ke stanovené referenční hodnotě. (Plchová, Abrahám, Helísek 2010: 180-181) Toto kritérium České republice nečiní prozatím problémy. Ve srovnání s průměrem EU je zadluženost českého vládního sektoru celkem nízká, nicméně veřejný dluh konstantně stoupá a bez potřebných reforem, které by dlouhodobě udržely nižší veřejný dluh, nebude v budoucnu plnění tohoto kritéria takovou samozřejmostí, jako tomu bylo doposud. Vzhledem k tomu, že doposud nemusela být pod nátlakem EU přijata žádná opatření k plnění tohoto kritéria, neměla Unie na ČR v ohledu plnění kritéria veřejného dluhu žádný vliv. (Dědek 2015b)

Tabulka 6 Vývoj veřejného dluhu ČR (%)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Referenční hodnota	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0
ČR	60,4	29,8	29,6	29,0	28,7	34,3	38,4	41,4	44,7

Zdroj: Dědek 2015b, vlastní zpracování

6.1.2 Kritérium cenové stability

Toto kritérium vyžaduje dlouhodobě udržitelnou cenovou stabilitu a průměrná míra inflace nesmí překročit 1,5 % průměrné míry inflace tří členských zemí EU, jež dosáhly nejlepších hodnot v rámci cenové stability. (Vláda ČR, ČNB 2003: 2) Z tabulky číslo 7 je evidentní, že díky vlivu evropeizace ČR udržuje míru cenové hladiny co nejbližší nejlepším výsledkům třech zemí EU a splňuje tak kritérium cenové stability. K vychýlení došlo pouze v roce 2008, což bylo způsobeno vlivem jednorázových proinflačních nákladových faktorů, které měly za cíl zmírnit dopady světové hospodářské krize, mezi které patří navyšování cen plynu, elektrické energie, zavedení zdravotních poplatků, změny nepřímých daní, atd. (Komerční banka 2009)

Stabilní vývoj tohoto makroekonomického ukazatele lze přiřazovat dopadům vstupu. Česká republika se totiž pod tlakem vyvíjeným EU snaží udržet cenovou hladinu na takové úrovni, aby bylo dosaženo zmiňovaného průměru EU. Pokud se zemi dlouhodobě povede udržet si stabilní vývoj, bude následně odměněna možností podílet se na měnové politice EU. S tím by došlo k přeměně perspektivy evropeizace z *top-down* na *bottom-up*.

Tabulka 7 Vývoj cenové stability v ČR (%)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Referenční hodnota	2,2	2,5	2,9	2,8	4,1	1,5	2,4	3,1	3,1
ČR	2,6	1,6	2,1	3,0	6,3	0,6	1,2	2,1	3,5

Zdroj: Dědek 2015c, vlastní zpracování

6.1.3 Kritérium stability kurzu měny a účasti v ERM II

Kurzové konvergenční kritérium stanovuje hranici minimálně dvou let účasti v mechanismu ERM II. Současně je v rámci tohoto kritéria nutné „*dodržování normálního rozpětí v mechanismu v blízkosti centrální parity alespoň po období dvou let.*“ (Vláda ČR, ČNB 2003: 2) Česká vláda nebere účast v mechanismu ERM II jako optimální formu kurzového režimu pro českou korunu. Česká republika se tedy od

vstupu do EU prozatím nezapojila do ERM II a kritérium stability kurzu nelze hodnotit. (Dědek 2013)

Vzhledem k tomu, že ČR prozatím není součástí mechanismu ERM, neměla v tomto ohledu EU na Českou republiku zásadní vliv. Dle teorie evropeizace je ČR prozatím ve fázi netečnosti, kdy země reaguje a evropeizační výzvy, ale neproběhnou žádné změny. K těmto změnám dojde až po přijetí mechanismu ERM, kdy se ČR přehoupne do fáze transformace, tzn. že země přijme skutečně výzvu evropeizace a adaptuje se na podněty procesu. (Pitrová et al. 2006: 79)

6.1.4 Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb

Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb požaduje, aby průměrná nominální dlouhodobá úroková sazba nepřesahovala 2 % hodnoty průměru úrokové sazby tří členských zemí EU, které dosáhly nejlepších hodnot v rámci cenové stability. Stejně jako v případě cenové stability je Česká republika úspěšná i v plnění úrokového kritéria. Země si má díky bezpečné míře zadluženosti, nízké míře inflace, stabilnímu kurzu a kladné obchodní bilanci dlouhodobou důvěru finančních trhů. Díky těmto faktorům, které se pozitivně vyvíjí díky členství v EU, je tedy dlouhodobě splňováno kritérium dlouhodobých úrokových sazeb. (Dědek 2015d)

Tabulka 8 Vývoj dlouhodobých úrokových sazeb v ČR (%)

	2004	2005	2006	2006	2008	2009	2010	2011	2012
Referenční hodnota	6,3	5,4	6,2	6,4	6,2	5,9	6,0	5,3	5,1
ČR	4,8	3,5	3,8	4,3	4,6	4,8	4,2	3,7	2,8

Zdroj: Dědek 2015d, vlastní zpracování

6.2 Pozitivní a negativní dopady přistoupení k eurozóně

Celkově snaha plnit konvergenční kritéria je pozitivním dopadem vstupu. Vzhledem k tomu, že se vstupem ČR zavázala k přijetí společné měny a tudíž k plnění těchto kritérií, snaží se Česká republika v souladu s procesem evropeizace dosahovat co možná nejlepších hodnot v hodnocených oblastech.

Přijetím eura by došlo k završení procesu integrace ČR do evropských měnových struktur, což znamená, že by bylo dosaženo stanoveného cíle, který byl přislíben již se vstupem do EU. Fakt, že by se země stala členem eurozóny, by měl pozitivní dopad na uskutečňování a formulaci společné měnové a kurzové politiky, na které by se ČR mohla podílet. (Vláda ČR, ČNB 2003: 3) Z hlediska teorie evropeizace by se tak opustilo od perspektivy *top-down* a s možností podílet se na zmiňované politice by se přešlo k perspektivě *bottom-up*. (Schmidt 2002: 897) Zároveň bude zvýšena stabilita finančního sektoru ČR a dojde ke snížení vzniku měnových turbulencí, což je pro malou otevřenou ekonomiku v prostředí liberalizovaných kapitálových toků velkou hrozbou. Vzhledem k tomu, že jsou pro Českou republiku nejvýznamnějšími obchodními partnery země eurozóny, z odstranění kurzového rizika vůči těmto zemím bude profitovat především domácí podnikový sektor. Pro tento sektor to znamená výhodu nejen v podobě zrušení transakčních nákladů, ale bude také snížena investiční nejistota. Proces evropeizace by tak s přijetím společné měny přispěl k vytvoření stabilnějšího prostředí pro podnikání a k efektivnějšímu rozmístění zdrojů, což povede k vyššímu růstu ekonomiky ČR. (Vláda ČR, ČNB 2003: 3)

Nicméně přijetí eura by mělo pro Českou republiku i negativní dopady. Jako nevýhodu lze brát zapojení do Evropského stabilizačního mechanismu (ESM).⁷³ Tato skutečnost by pro ČR představovala vysoké náklady. Pro příklad, pokud by se ČR stala členem tohoto mechanismu v roce 2012, musela by v následujících pěti letech splatit v hotovosti částku ve výši přibližně 32 mld. Kč. Navíc by musela přislíbit kapitál ve výši dalších cca 250 mld. Kč. Celkově by za potencionálních dvanáct let v ESM konečný závazek mohl činit až cca 350 mld. Kč. Nicméně tento mechanismus nelze brát pouze jako negativum, neboť také snižuje pravděpodobnost výskytu krizových situací a posiluje institucionální základy společné evropské měny. (Dědek 2013)

V rámci procesu evropeizace Česká republika s budoucím členstvím v eurozóně prakticky ztrácí vlastní měnovou politiku. Tzn., že země ztratí důležité makroekonomické nástroje, díky kterým lze zmírnit negativní dopady, jež plynou z rozdílného domácího a zahraničního ekonomického vývoje. Tyto nástroje, o které by ČR přišla, také mohou usnadnit ekonomické sbližení. (Vláda ČR, ČNB 2003: 4) Tímto by ČNB ztratila pravomoc provádět autonomní měnovou politiku a tato politika by byla

⁷³ Tento mechanismus byl vytvořen na spolufinancování nápravných programů v členských zemích eurozóny, které byly postiženy zásadními makroekonomickými poruchami. (Dědek 2013)

stanovována rozhodnutími Evropské centrální banky, která musí brát především ohled na stav eurozóny jako celku. Celkově se před vstupem ČR do eurozóny bude muset hospodářská politika zachovat tak, aby byla zajištěna rychlá ekonomická konvergence a vyšší reakční schopnost ekonomiky, což by snižovalo riziko brzdění hospodářského růstu vyvolané působením asymetrických šoků a jejich dopadů. (Dědek 2013)

7 Závěr

Předkládaná diplomová práce se věnovala evropeizaci ekonomické oblasti ČR, která se vstupem do EU prošla mnohými významnými změnami. Evropeizace byla v tomto případě nástrojem dynamických změn, přičemž hlavním principem byl tlak vyvinutý Evropskou unií na provádění nutných změn a reforem daného odvětví. K nutným změnám docházelo z důvodu nesouladu české legislativy s evropskou.

Primárním cílem této diplomové práce bylo za pomoci teorie evropeizace vyhodnotit ekonomické dopady přijetí legislativy EU a shrnout pozitivní a negativní dopady přistoupení. Na základě této diplomové práce bylo možné sledovat změny, ke kterým v kontextu postupné evropeizace došlo. Práce se v ekonomické oblasti věnovala ekonomickému růstu, inflaci, nezaměstnanosti, obchodu, zahraničním investicím, migraci pracovních sil a Evropské měnové a hospodářské unii.

V úvodu diplomové práce byly stanoveny následující výzkumné otázky: *Jakými změnami musela Česká republika v ekonomické oblasti projít kvůli členství v Evropské unii? Jak českou ekonomiku ovlivnilo přijetí legislativy EU? Byl vstup České republiky do Evropské unie pro zemi z ekonomického hlediska přínosem? Byly počáteční obavy spojené se vstupem do EU potvrzeny? Zvýšila se nezaměstnanost? Došlo k nárůstu cen a inflace? Snížila se životní úroveň obyvatel? Změnil se po vstupu do EU směr toku zahraničního obchodu? Zaměřila se ČR více na obchod v rámci členských států? Ovlivnilo přijetí společného celního sazebníku politiku ČR? Jaký má dopad na ČR členství v Hospodářské a měnové unii EU?* Výzkumná část této diplomové práce přinesla následující odpovědi na uvedené otázky.

První kapitola analytické části se věnovala makroekonomickým ukazatelům. Díky jejich analýze bylo možné vypořádat změny, k jakým došlo pod vlivem evropeizace. Cílem této kapitoly bylo v rámci makroekonomických ukazatelů vyvrátit či potvrdit obavy českých obyvatel, jež vycházely z možných dopadů členství. Mezi tyto obavy patřilo snížení životní úrovně, nárůst cenové hladiny a zvýšení nezaměstnanosti.

Na základě vývoje hrubého domácího produktu autor dospěl k závěru, že ke snížení životní úrovně obyvatel vlivem evropeizace nedošlo. V rámci konvergence se západními ekonomikami sice nedošlo k takovému nárůstu HDP, aby bylo dosaženo průměru EU, nicméně i tak se ČR alespoň evropskému průměru na obyvatele přiblížila. Z hlediska evropeizace neměl tento proces na vývoj HDP žádný přímý vliv. Nicméně

skrze evropeizaci obchodní politiky a odstranění obchodních bariér došlo k výraznému nárůstu zahraničních investic a kladně se zlepšila bilance ZO. V důsledku toho se meziročně zvýšil hrubý domácí produkt o necelých pět procent. Proces evropeizace tedy ovlivnil vývoj hrubého domácího produktu nepřímo. Celkově byl dopad vstupu ČR do EU na hrubý domácí produkt pozitivní.

V případě cenové hladiny také došlo k vyvrácení původních obav. Proces evropeizace měl cenovou hladinu ovlivnit především ve třech oblastech. Evropeizace vyžadovala harmonizaci nepřímých daní, připojení se ke společné zemědělské politice a přijetí jednotného celního režimu. Vzhledem k tomu, že k těmto změnám došlo současně se vstupem do EU, nemohla Česká republika evropskou politiku ve výše uvedených případech ovlivnit a změny na domácí úrovni pouze přijímala. Jednalo se tedy o evropeizaci z *top-down* perspektivy.

V rámci cenové hladiny autor dospěl k následujícím závěrům. Díky příznivým zemědělským podmínkám v roce 2004 nedošlo k navýšení cenové hladiny z důvodu připojení se ke společné zemědělské politice. K nárůstu cen nedošlo ani v případě harmonizace nepřímých daní. Původní odhady důsledku této harmonizace předpovídaly nárůst cen o 2,5 p. b. Ve skutečnosti se po přistoupení cenová hladina z důvodu nepřímých daní zvýšila o polovinu predikované hodnoty. V rámci snižování nesouladu mezi ČR a EU země pod tlakem EU přijala taková opatření, která vedla k harmonizaci daní. Po vstupu do EU česká vláda na evropské úrovni obecně nepodporuje harmonizaci v oblasti přímých daní. Vláda ČR je toho názoru, že daňová politika je stále jedním z klíčových nástrojů státní politiky. Na druhou stranu v EU podporuje mezinárodní úsilí o prohlubování a šíření standardů daňové správy. Současně také s Evropskou unií podporuje potírání agresivního daňového plánování. V případě přijetí jednotného celního režimu došlo k oboustranným pohybům cel, a proto ani tato oblast rapidně nenavýšila ceny.

Z tohoto hlediska byl dopad evropeizace na vývoj cenové hladiny nepřímý a minimální, neboť se vstupem do EU nebylo ve vývoji tohoto makroekonomického ukazatele zaznamenáno žádné očekávané významné navýšení. Co však lze považovat za přímý a pozitivní dopad evropeizace je ovlivnění cenové hladiny Unií z důvodu přijetí závazku zavedení společné měny euro. Díky této unijní podmínce se ČR v rámci plnění konvergenčních kritérií snaží dlouhodobě udržet cenovou hladinu nablízku průměru

nejlépe hodnocených zemí EU. Proto od vstupu do EU nedošlo k žádnému rapidnímu nárůstu cenové hladiny a stabilní vývoj inflace tak lze připsat vlivu Evropské unie.

Nezaměstnanost, kterou se práce následně zabývala, je ekonomickým fenoménem a je jedním z nejdůležitějších makroekonomických ukazatelů. S přistoupením do EU se pro zbylé členské země otevřela možnost získat práci na území ČR. Tento fakt vytvářel mezi obyvatelstvem obavu, že dojde k výraznému zvýšení nezaměstnanosti českých obyvatel. V rámci snižování nesouladu mezi EU a ČR došlo ke změně metodiky výpočtu. Vlivem této skutečnosti se snížila nezaměstnanost v ČR o necelé procento. I přesto, že nebudeme počítat tento jednoprocentní pokles, který přinesla pouhá změna výpočtu, se míra nezaměstnanosti po vstupu do EU snižovala. Tato skutečnost byla primárně přiřazována přílivu přímých zahraničních investic, který byl vyvolán právě vstupem ČR do EU. Pokles nezaměstnanosti, ke kterému došlo v období 2004-2008 tedy vyvrací obavu, že se se vstupem do EU rapidně zvýší nezaměstnanost.

Následující kapitoly se zabývaly změnami, které vstup do EU České republiky přinesl ve vybraných oblastech. První samostatná kapitola byla členěna na společnou obchodní politiku, zahraničně obchodní politiku ČR a jednotný vnitřní trh EU. Ve všech třech podkapitolách se autor především zaměřil na změny, ke kterým došlo pod vlivem EU ve spojitosti s členstvím. Z hlediska evropeizace probíhala harmonizace hospodářské politiky s evropskou legislativou již od začátku 90. let. K harmonizaci těchto politik docházelo před vstupem skrze evropeizaci z perspektivy *top-down*, kdy ze strany Unie bylo využíváno asymetrické moci. Česká republika se totiž jako kandidátská země nemohla podílet na tvorbě společných pravidel, musela tedy evropská pravidla pod tlakem EU pouze přijímat.

Od vstupu do EU se ČR může podílet na vytváření pravidel na evropské úrovni a dochází tak k ovlivnění Unie. Od roku 2004 dochází k evropeizaci uvedených politik ČR skrze perspektivu *bottom-up*. Hlavním nástrojem české politiky při snaze ovlivnit evropskou politiku je od jejího vstupu vytváření zájmových koalic se zeměmi, jež smýšlejí podobně. Zaměřuje se zejména na koalice s menšími či středně velkými státy, neboť samotný hlas ČR v EU nemá nijak významnou váhu. Je tedy nutné spolupracovat se zbylými členskými státy. (Dančák 2006: 80)

V rámci podkapitoly společné obchodní politiky se autor zabýval společným celním sazebníkem, celní politikou a obchodně politickým opatřením. V případě společné obchodní politiky bylo významnou změnou přenesení veškerých pravomocí v obchodních otázkách týkajících se třetích zemí na orgány Unie. S přistoupením do Evropské unie se ČR také připojila k celní unii. Evropeizace měla za následek mnohé změny v celní politice, která se stala součástí evropské společné obchodní politiky. Z hlediska perspektivy *bottom-up* se vláda ČR po vstupu do EU v rámci společné obchodní politiky zavázala k realizaci aktivní obchodní politiky v rámci EU s cílem zlepšit přístup českých firem za hranice Evropské unie. Na evropské úrovni tak ČR podporuje úsilí k usnadnění obchodní výměny a vytvoření nových vývozních příležitostí pro unijní podnikatelské subjekty.

Tlak vyvíjený ze strany EU v této oblasti vyžadoval přijetí společného celního sazebníku EU. To znamenalo, že určování výše cel a strategie celní politiky od vstupu do Unie již není výlučně doménou vlády. Tato podkapitola se také zabývala dopadem vstupu na Celní správu ČR a změnou celní sazby ve třetích zemích. Vzhledem k tomu, že Česká republika před vstupem praktikovala vlastní zahraniční politiku vůči třetím zemím, existoval mezi českou a unijní legislativou významný nesoulad. S přijetím veškerých nutných opatření spojených se vstupem se však tento nesoulad snížil na minimum. Z pohledu evropeizace tak došlo v oblasti společné obchodní politiky k transformaci pravidel. To znamená, že Česká republika skutečně přijala evropeizační výzvy a přijetím společné zahraniční politiky se adaptovala na podněty procesu.

Na základě vypracované podkapitoly lze v této oblasti představit následující negativa a pozitiva, které členství přineslo. Pozitivním dopadem evropeizace je odstranění hraničních kontrol, čímž došlo mimo jiné k urychlení dopravy zboží. Přímý pozitivní dopad na obyvatelstvo lze sledovat v případě, kde bylo zlevněno zboží, které dříve podléhalo clu. Oproti tomu je negativem navýšení cen na domácím trhu u výrobků, u kterých bylo clo zvýšeno. Negativní je i omezení příjmu do státního rozpočtu, neboť se zrušením některých cel, došlo k omezení přílivu peněz.

V případě ochranných opatření se země musela 1. 5. 2004 v rámci procesu evropeizace plně podřídit legislativě platné v EU. ČR tak musela aplikovat například kvantitativní restriktce na textil, obuv, oděvy, cukr a další zemědělské produkty dle legislativy EU, přičemž před vstupem ČR žádná ochranná opatření v případě textilu neaplikovala. Pozitivní dopad přijetí těchto unijních opatření se České republice

potvrdil v roce 2005, kdy došlo k ukončení množstevních restrikcí na dovoz textilních a oděvních výrobků ze států mimo EU. V prvním čtvrtletí 2005 tak došlo v ČR k rapidnímu nárůstu dovozu textilního zboží z Číny. V tomto případě z hlediska evropeizace došlo k transformaci unijních pravidel do legislativy ČR z *top-down* perspektivy.

Následující podkapitola se věnovala zahraničně obchodní police ČR. Česká republika se před členstvím musela potýkat s určitými restrikcemi, které vznikaly v důsledku neúčasti v hospodářském prostoru EU. V rámci snižování nesouladu mezi ČR a EU tyto restrikce se vstupem odpadly a pro ČR se zvětšil trh přibližně padesátkrát. Velmi pozitivní dopad vstupu byl zřejmý v případě bilance zahraničního obchodu. Díky postupné evropeizaci zahraniční politiky ČR byl poprvé v historii České republiky dovoz převyšěn vývozem. K tomu došlo především z důvodu nárůstu přílivu přímých zahraničních investic. Díky vlivu evropeizace došlo k odstranění restrikcí, což českým vývozcům výrazně navýšilo možnost vyvážet do zahraničí. Tuto skutečnost lze považovat za velmi pozitivní vliv tohoto procesu, neboť právě díky příležitosti vyvážet do zahraničí se bilance zahraničního obchodu přenesla do kladných čísel. Pozitivní výsledky zahraničního obchodu pak celkově kladně ovlivnily hospodářský růst ČR.

Změnami prošla i teritoriální struktura vývozu a dovozu. V případě dovozu jsou i po vstupu do EU největšími dovozci do ČR evropské státy. I nadále je pak hlavním dovozním partnerem země Německo. Celkový dovoz z této země sice s přistoupením klesl o 3 p. b., nicméně dovoz z této země představuje v rámci EU15 více než 50% podíl dovozu z EU15, není tedy tato pozice žádnou členskou zemí ohrožena. Autoři Kořan a Ditrych popisují oslabení obchodních vztahů s Německem jako proces de-evropeizace. Po vstupu byl celkově dovoz pěti největších dovozců do ČR hodnocen jako podprůměrný. Evropeizace tedy v tomto případě přinesla mírný pokles dovozu z původních členských zemí.

Výrazněji se se vstupem změnila struktura dovozu z EU25. Stejně jako v případě EU15 zůstává hlavním dovozcem Německo. S připojením se k jednotnému trhu se však teritoriální struktura dovozu začíná měnit. Z pomyslné šesté dovozní pozice v roce 2004 se do roku 2010 dostalo Polsko na pozici druhou. Česká republika z této země v současnosti dováží kolem 10 % celkového dovozu ze zemí EU28. Oproti tomu dovoz z Francie po vstupu do EU slábne.

Teritoriální struktura vývozu ČR se také po vstupu do EU změnila. Největším vývozním partnerem zůstalo Německo. Nicméně i u tohoto stálého vývozního partnera ČR došlo ke změně. Česká republika snížila po vstupu vývoz do této země v průměru o 3 p. b. Po připojení se k JVT Česká republika částečně rozprostřela svůj vývoz do nově přístupujících zemí. Změny nastaly také ve vývozu ze sousedního Rakouska, do kterého před přistoupením ČR stabilně vyvážela kolem 8-9 % celkového vývozu do EU15. Po roce 2004 země spíše svůj vývoz přeorientovala na francouzský trh a vývoz do Rakouska poklesl v průměru o 1,5 p. b. Stejně jako v případě dovozu z EU25 se s přistoupením velmi zlepšila hodnota vývozu se sousedním Polskem. Před rokem 2004 země vyvážela do této země přibližně o 3 p. b. méně, než tomu bylo po přistoupení. Se stávající dynamikou vývozu se tak Polsko po vstupu vyšplhalo ze šesté příčky na příčku třetí.

S přijetím SOP se ČR stala součástí celní politiky EU. Oblast proexportní politiky je však stále výhradně v rukou státu. Díky tomu nebyl ze strany EU na členskou zemi v oblasti vývozu vyvíjen žádný adaptační tlak a stát si v této oblasti ponechal autonomní postavení. Nicméně jedním z cílů společné obchodní politiky EU je za pomoci různých opatření a nástrojů podporovat vývoz. To je zakotveno v Nařízení Rady (ES) číslo 2603/69, ve kterém byla přijata *Společná pravidla pro export*. (Fojtíková 2009: 164) Proto ČR po vstupu do EU tyto pravidla přirozeně respektuje.

Jednotný vnitřní trh je řazen mezi největší úspěchy evropské integrace. Tento trh čítá přibližně půl miliardy zákazníků, k nimž se po vstupu do EU může Česká republika dostat bez omezení. Kdyby země stála mimo tento společný trh, existovala by celá řada překážek, kvůli kterým by země přišla o pozitiva vycházející z tohoto členství, což by mělo negativní dopad na ekonomiku země. Nejvýznamnějším dopadem evropeizace z hlediska připojení se k JVT bylo odstranění cel mezi původními členskými zeměmi a nově přístupujícími. To mělo pro ČR pozitivní význam, neboť obchod uvnitř společného trhu představuje více než tři čtvrtiny celkového zahraničního obrátu země. Z hlediska teorie evropeizace nebyl s přistoupením na ČR ze strany EU vytvářen významný adaptační tlak. Standardy a normy v oblasti jednotného vnitřního trhu totiž byly již v souladu s procesem evropeizace upravovány dle standardů EU v 90. letech. Dle autorů Dočkala, Fialy, Kanioka a Pitrové se tedy při vstupu jednalo o absorpci

evropských pravidel, tzn. že evropeizační výzvy byly přijaty, ale bez výrazných změn domácích politik.

V rámci evropeizace z perspektivy *bottom-up* Česká republika od přistoupení na evropské úrovni prosazuje uvnitř JVT zdravý hospodářský růst a stabilitu. K dosažení tohoto cíle země považuje za nejvhodnější nástroj právě funkční vnitřní trh. Prioritou české vlády v Unii v otázkách jednotného trhu je odstranění zbylých bariér a zefektivnění jeho fungování. Dle vlády ČR by například liberalizace v oblasti služeb usnadnila přeorientování přílivu PZI z průmyslové výroby do sektoru služeb, což by pro Českou republiku bylo přínosem. Česká republika se tak snaží ovlivnit EU, aby dosáhla pozitivních výsledků ve své zemi.

Do oddílu jednotného vnitřního trhu byla zahrnuta také podkapitola týkající se ochrany hospodářské soutěže, která se vstupem prošla mnohými změnami. V této oblasti je nutné zdůraznit, že proces evropeizace nevyžadoval harmonizaci s komunitárním právem, nicméně v souvislosti s právní jistotou soutěžitelů bylo na místě, aby k této harmonizaci došlo. Ze strany EU tedy nebyl na Českou republiku vyvíjen žádný adaptační tlak, i přesto došlo k evropeizaci politiky hospodářské soutěže z perspektivy *top-down*.

Kvůli členství byla v souladu s evropskou legislativou vypracována novela původního zákona z roku 2001, která upravovala procesní a kompetenční otázky. Se vstupem a v souladu s procesem evropeizace ČR přenesla část pravomocí na Komisi a zároveň došlo k rozšíření pravomocí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže. Nově tedy od vstupu do EU platí v této oblasti české i komunitární právní předpisy.

Zmiňovaná novela od roku 2004 zrušila tzv. určovací řízení, což znamená, že od vstupu již Úřad pro ochranu hospodářské soutěže nepřebírá roli poradenských a advokátních kanceláří v případě porušení HS. S přistoupením v rámci tzv. kartelových dohod již po vstupu do EU nově není třeba žádat Úřad pro ochranu hospodářské soutěže o výjimku ze zákazu, neboť jsou od roku 2004 pravidla možných kartelových dohod již stanovena v zákoně a při splnění těchto zákonem stanovených podmínek výjimka platí.

Velmi výrazným pozitivním dopadem vstupu do Evropské unie byl v mnoha ohledech příliv přímých zahraničních investic. Vzhledem k tomu, že se ČR díky členství stala pro zahraniční investory atraktivní, začaly do země proudit obrovské objemy investic. Díky své geografické poloze se země stala v případě získávání

zahraničních investic optimálním distribučním místem pro celou EU. Příliv těchto investic poté v zemi napomohl ke kladné bilanci zahraničního obchodu a snižování nezaměstnanosti. Prostřednictvím evropeizace došlo k transformaci českého původně uzavřeného plánovaného hospodářství. Výsledkem tohoto liberalizačního procesu byla následně otevřená ekonomika založená na principech volného trhu. Díky této skutečnosti začaly do země proudit obrovské objemy zahraničních investic, na základě čehož se začala zlepšovat bilance zahraničního obchodu a zvyšoval se hrubý domácí produkt země. Vstup do Evropské unie tak měl pozitivní vliv na ekonomický růst České republiky.

Předposlední kapitola se věnovala migraci pracovních sil, které se částečně věnovala již kapitola nezaměstnanosti. V této kapitole se autor nejprve zaměřil na přechodná období, která pro ČR začala platit v den přistoupení. Současně zde byly vysvětleny změny, ke kterým došlo v rámci legislativy. ČR musela v souladu s procesem evropeizace přijmout zákon č. 435/2004 Sb., který upravuje podmínky zaměstnávání občanů EU v ČR. Pozitivním dopadem vstupu ČR do EU byl také nově přístup k systému EURES, který umožňuje rychlé zprostředkování práce mezi členskými zeměmi. Kapitola také hodnotí demografické problémy ČR a poukazuje na fakt, že v budoucnu bude otevření pracovního trhu napomáhat k získávání pracovníků pro český pracovní trh.

Vláda České republiky se v době přistoupení do EU neztotožňovala s obavou obyvatel týkající se nárůstu nezaměstnanosti. Naopak, byla toho názoru, že uzavřenost národních trhů práce představuje překážku pro hospodářský růst. Po vstupu do EU se tedy ČR na evropské úrovni zasazuje o plné využití potenciálu pohybu pracovních sil. Současně se také snaží o zamezení zavádění nových překážek administrativní či právní povahy. Konkrétně se Česká republika z hlediska perspektivy *bottom-up* snaží o rozšíření současného systému pro vzájemné uznávání kvalifikací. Zároveň v Evropské unii usiluje o snižování počtu regulovaných profesí tam, kde existují neodůvodněné překážky pro jejich výkon.

Nakonec se diplomová práce zabývala hodnocením dopadů vstupu v Hospodářské a měnové unii. Vzhledem k tomu, že se ČR v souladu s procesem evropeizace s přistoupením do EU zavázala k přijetí společné měny, zavázala se i k plnění Maastrichtských konvergenčních kritérií. Maastrichtskými konvergenčními kritérii se Unie snaží dosáhnout určitého souladu mezi členskými zeměmi, aby nedošlo

k ohrožení hospodářské a měnové unie. Proces evropeizace tak České republice přinesl dlouhodobě stabilní vývoj cenové hladiny. Díky tomu, že se ČR pod tlakem EU snaží přiblížit průměru nejlépe hodnocených členských zemí, nedošlo ve vývoji k výrazným cenovým výkyvům. Současně s touto dlouhodobou stabilitou si země získává důvěru finančních trhů, což má pozitivní dopad na ČR. Díky vstupu do EU se země také snaží snižovat veřejný deficit. Ve srovnání s roky, které předcházely členství, se tento deficit výrazně snížil a v rámci možností stabilizoval. Na základě uvedeného lze zhodnotit, že v této oblasti přinesl tlak vyvíjený ze strany EU pozitivní dopady pro českou hospodářskou politiku.

Z hlediska přijetí společné měny. Přijetím eura by došlo k završení procesu integrace ČR do evropských měnových struktur. To znamená, že by bylo dosaženo stanoveného cíle, který byl přislíben již se vstupem do EU. Fakt, že by se země stala členem eurozóny, by měl pozitivní dopad na uskutečňování a formulaci společné měnové a kurzové politiky, na které by se ČR mohla podílet. Z hlediska teorie evropeizace by se tak opustilo od perspektivy *top-down* a s možností podílet se na zmiňované politice by se přešlo k perspektivě *bottom-up*.

Pro ověření stanovené hypotézy byla zvolena jednopřípadová studie, která přinesla možnost podrobného zkoumání kauzálního procesu, který se odehrává v rámci daného případu. V úvodu stanovenou hypotézu: *Se vstupem do Evropské unie došlo k pozitivním ziskům pro českou ekonomiku, jež vyvrátily počáteční obavy spojené s členstvím*, diplomová práce potvrzuje. Analýzou změn vybraných hospodářských odvětví v ČR lze prokázat pozitivní vliv, který členství v Evropské unii přineslo. Na základě toho je možné vyvrátit počáteční obavy obyvatel České republiky.

Vstup do EU nepřinesl pouze pozitiva. Negativně můžeme chápat například přenesení kompetencí na nadnárodní úroveň, či snížení příjmu do rozpočtu kvůli přijetí společného celní sazebníku. Nicméně i přes tyto skutečnosti nebyly ve zkoumané ekonomické oblasti zjištěny žádné zásadní negativní dopady evropeizace, neboť veškeré hodnoty vybraných politik či makroekonomických ukazatelů dosahovaly pozitivních výsledků. Celkově díky procesu evropeizace došlo k harmonizaci pravidel České republiky i Evropské unie, díky čemuž se v mnoha oblastech ekonomická situace v ČR vyvíjela tak pozitivně. Vstup České republiky do Evropské unie byl tak z ekonomického hlediska ve vybraných oblastech přínosem.

8 Seznam literatury a pramenů

Literatura:

Bednář, Josef. 2003. „Některé významné změny v působnosti Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie – Ochrana hospodářské soutěže“ *Informační list Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže* 3 (2003): 1-8. Dostupné z: < <https://www.uohs.cz/download/...listy/.../Infolist2003-04legislativni.pdf>> (11. 10. 2015)

Börzel, Tanja, Risse, Thomas. 2000. „When Europe Hits Home: Europeanization and Domestic Change.“ *European Integration online Papers* 4 (2000). Dostupné z: < <http://eiop.or.at/eiop/pdf/2000-015.pdf>> (20. 8. 2015)

Börzel, Tanja. 2003. „How the European Union Interacts with its Member States.“ *Political Science Series* 93. Dostupné z: < http://www.ihs.ac.at/publications/pol/pw_93.pdf> (26. 8. 2015)

Cihelková, Eva. 2007. *Nový regionalismus: teorie a případová studie (Evropská unie)*. Praha: C. H. Beck.

„Cílování inflace v ČR“ *Česká národní banka*, (online). Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova_politika/cilovani.html#inflacni_cile> (6. 11. 2015)

CzechTrade. 2002. „Základní vývojové trendy zahraničního obchodu České republiky v roce 2001“ *Česká agentura na podporu obchodu*, Květen 2002 (online; pdf). Dostupné z: < http://www.businessinfo.cz/app/content/files/zpravodajstvi-pro-export/zahranicni_obchod_2001.pdf> (30. 11. 2015)

CzechTrade. 2003. „Základní vývojové trendy zahraničního obchodu České republiky v roce 2002“ *Česká agentura na podporu obchodu*, Květen 2003 (online; pdf). Dostupné z: < http://www.businessinfo.cz/app/content/files/zpravodajstvi-pro-export/zahranicni_obchod_2002.pdf> (30. 11. 2015)

CzechTrade. 2004. „Zahraníční obchod České republiky v roce 2003“ *Česká agentura na podporu obchodu*, Březen 2004 (online; pdf). Dostupné z: < http://www.businessinfo.cz/app/content/files/zpravodajstvi-pro-export/zahranicni_obchod_2003.pdf> (30. 11. 2015)

CzechTrade. 2005. „Makroekonomická analýza zahraničního obchodu ČR – rok 2004“ *Česká agentura na podporu obchodu*, Květen 2005 (online; pdf). Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/app/content/files/zpravodajstvi-pro-export/zahranicni_obchod_2004.pdf> (30. 11. 2015)

CzechTrade. 2006. „Hlavní vývojové trendy zahraničního obchodu České republiky v roce 2005“ *Česká agentura na podporu obchodu*, Květen 2006 (online; pdf). Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/app/content/files/zpravodajstvi-pro-export/zahranicni_obchod_2006.pdf> (30. 11. 2015)

CzechTrade. 2007. „Hlavní vývojové trendy zahraničního obchodu České republiky v roce 2006“ *Česká agentura na podporu obchodu*, Květen 2007 (online; pdf). Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/app/content/files/zpravodajstvi-pro-export/zahranicni_obchod_2005.pdf> (30. 11. 2015)

CzechTrade. 2008. „Zahraniční obchod České republiky v roce 2007“ *Česká agentura na podporu obchodu*, Květen 2008 (online; pdf). Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/app/content/files/zpravodajstvi-pro-export/zahranicni_obchod_2007.pdf> (30. 11. 2015)

CzechTrade. 2009. „Zahraniční obchod České republiky v roce 2008“ *Česká agentura na podporu obchodu*, Květen 2009 (online; pdf). Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/app/content/files/zpravodajstvi-pro-export/zahranicni_obchod_2008.pdf> (30. 11. 2015)

CzechTrade. 2010. „Zahraniční obchod České republiky v roce 2009“ *Česká agentura na podporu obchodu*, Květen 2010 (online; pdf). Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/app/content/files/zpravodajstvi-pro-export/zahranicni_obchod_2009.pdf> (30. 11. 2015)

CzechTrade. 2011. „Zahraniční obchod České republiky v roce 2010“ *Česká agentura na podporu obchodu*, Květen 2011 (online; pdf). Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/app/content/files/zpravodajstvi-pro-export/zahranicni_obchod_2010.pdf> (30. 11. 2015)

Česká národní banka. 2005a. „Vývoj zahraničního obchodu v prvním roce po vstupu ČR do EU“ *Česká národní banka*, Červenec 2005 (online). Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2005/2005_cervenec/boxy_a_prilohy/c_05_cervenec_b2.html> (2. 11. 2015)

Český statistický úřad. 2005. „Zahraniční obchod České republiky v prvním roce členství v EU“ *Český statistický úřad*, Červen 2005 (online, doc). Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/ci/zahranicni-obchod-ceske-republiky-v-prvnim-roce-clenstvi-v-evropske-unii-57lb2k9u97>> (21. 10. 2015)

Český statistický úřad. 2012. „Hrubý domácí produkt (HDP) – Metodika“ *Český statistický úřad*, Únor 2012 (online). Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/hruby_domaci_produk_t_-hdp-> (7. 11. 2015)

Český statistický úřad. 2013. „Makroekonomické faktory působící na zahraniční obchod se zbožím“ *Analýza zahraničního obchodu ČR se zbožím v letech 1999-2012*, (online). Dostupné z: <<https://www.czso.cz/documents/10180/20533828/118613a01.pdf/e96f696f-ad35-4d5e-b898-471cee934f43?version=1.0>> (20. 10. 2015)

Český statistický úřad. 2014. „Zahraniční obchod České republiky od jejího vstupu do Evropské unie do roku 2013“ *Odbor statistiky zahraničního obchodu*, (online, pdf). Dostupné z: <<https://www.czso.cz/documents/10180/20542677/241005-14.pdf/1d61ff58-b2df-43f1-adaf-fe5657c7bf72?version=1.0>> (28. 11. 2015)

„Co je politika hospodářské soutěže?“ *Evropská komise*, (online). Dostupné z: <http://ec.europa.eu/competition/consumers/what_cs.html> (15. 10. 2015)

Císař, Ondřej. 2005. „Europeizace a obhajoba zájmů: základy analytického rámce.“ Pp. 54-71 in Dančák, Břetislav, Petr, Fiala, Vít, Hloušek (eds.). *Europeizace. Nové téma politologického výzkumu*. Brno: IIPS.

„CzechInvest: Přímé investice od vstupu do EU jsou 415 miliard a přinesly 145 tisíc míst“ *iHned.cz*, 13. 4. 2014 (online). Dostupné z: <<http://byznys.ihned.cz/c1-62019160-czechinvest-prime-investice-od-vstupu-do-eu-jsou-415-miliard-a-prinesly-145-tisic-mist>> (20. 10. 2015)

Dančák, Břetislav. 2006. „Pozice a zájmy ČR v evropské a transatlantické bezpečnostní dimenzi.“ Pp. 77-88 in Dočkal, Vít, Petr, Fiala, Petr, Kaniok, Markéta Pitrová (eds.). *Česká politika v Evropské unii – Evropský integrační proces a zájmy České republiky*. Brno: IIPS.

Dančák, Břetislav, Petr, Fiala, Vít, Hloušek. 2005. „Evropeizace: pojem a jeho konceptualizace.“ Pp. 11-25 in Dančák, Břetislav, Petr, Fiala, Vít, Hloušek (eds.). *Evropeizace. Nové téma politologického výzkumu*. Brno: IIPS.

Dědek, Oldřich. 2014. „Náklady a rizika“ *Ministerstvo financí České republiky*, 1. 12. 2013 (online). Dostupné z: <<http://www.zavedenieura.cz/cs/euro-a-ceska-republika/vyhody-a-rizika-eura/naklady-a-rizika>> (7. 11. 2015)

Dědek, Oldřich. 2013. „Kritérium směnného kurzu“ *Ministerstvo financí České republiky*, 1. 12. 2013 (online). Dostupné z: <<http://www.zavedenieura.cz/cs/euro-a-ceska-republika/plneni-vstupnich-podminek/kriterium-smenneho-kuru>> (20. 1. 2016)

Dědek, Oldřich. 2015a. „Kritérium veřejného deficitu“ *Ministerstvo financí České republiky*, 28. 12. 2015 (online). Dostupné z: <<http://www.zavedenieura.cz/cs/euro-a-ceska-republika/plneni-vstupnich-podminek/kriterium-verejneho-deficitu>> (20. 1. 2016)

Dědek, Oldřich. 2015b. „Kritérium veřejného dluhu“ *Ministerstvo financí České republiky*, 28. 12. 2015 (online). Dostupné z: <<http://www.zavedenieura.cz/cs/euro-a-ceska-republika/plneni-vstupnich-podminek/kriterium-verejneho-dluhu>> (20. 1. 2016)

Dědek, Oldřich. 2015c. „Kritérium cenové stability“ *Ministerstvo financí České republiky*, 28. 12. 2015 (online). Dostupné z: <<http://www.zavedenieura.cz/cs/euro-a-ceska-republika/plneni-vstupnich-podminek/kriterium-cenove-stability>> (20. 1. 2016)

Dědek, Oldřich. 2015d. „Kritérium úrokových sazeb“ *Ministerstvo financí České republiky*, 28. 12. 2015 (online). Dostupné z: <<http://www.zavedenieura.cz/cs/euro-a-ceska-republika/plneni-vstupnich-podminek/kriterium-urokovych-sazeb>> (20. 1. 2016)

Ditrych, Ondřej, Michal, Kořan. 2012. *Česká zahraniční politika v roce 2011: Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

„Ekonomické přínosy členství ČR v Evropské unii“ *Vláda.cz*, (online). Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/aktualne/ekonomicke-prinosy-clenstvi-cr-v-evropske-unii-118295/>> (22. 11. 2015)

Evropská komise. 2015. „Politiky Evropské unie: Hospodářská a měnová unie a euro“ *Europa.eu*, Listopad 2014 (online; pdf). Dostupné z: <http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/cs/economic_and_monetary_union_and_the_euro_cs.pdf> (21. 1. 2016)

Featherstone, Kevin. 2003. „Introduction: In the Name of Europe.“ Pp. 3-27 in Featherstone, Kevin, Claudio, Radaelli (eds.). *The Politics of Europeanization*. Oxford: OUP Oxford.

Fibinger, Dušan. 2009. „Ochrana hospodářské soutěže v České republice.“ Pp. 227-269 in Sojka, Milan (eds.). *Česká ekonomika v evropských integračních procesech*. Brno: Doplněk.

Fojtíková, Lenka. 2009. *Zahraničně obchodní politika ČR. Historie a současnost*. Praha: C. H. Beck.

Grabbe, Heather. 2006. *The EU's Transformative Power. Europeanization Through Conditionality in Central and Eastern Europe*. Houndmills: Palgrave Macmillan.

Havlíček, David, Tomáš, Králíček. 2007. „EU se dohodla s Čínou na pravidlech dovozu textilu“ *Hospodářské noviny*, 9. 10. 2007 (online). Dostupné z: < <http://byznys.ihned.cz/c1-22186140-eu-se-dohodla-s-cinou-na-pravidlech-dovozu-textilu>> (12. 12. 2015)

Horáková, Milada. 2009. „Mezinárodní migrace a migrace cizí pracovní síly“ *Výzkumný ústav práce a sociálních věcí*, Listopad 2003 (online; pdf). Dostupné z: < <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/mezmigr.pdf>> (30. 11. 2015)

Howell, Kerry. 2004. *Europeanization, European Integration and Financial Services*. New York: Palgrave Macmillan.

Hloušek, Vít, Markéta, Pitrová. 2009. „Pojem evropeizace a jeho konceptualizace.“ Pp. 15-44 in Petra Fiala (ed). *Evropeizace zájmů. Politické strany a zájmové skupiny v České republice*. Brno: IIPS

Chmelař, Aleš, Jan Novotný, Jan Jedlička, Jana Maláčová, Klára Kalíšková, Petr Zahradník, Jiří Šatava, Tomáš Lichard, Zdeněk Kudrna, Andrea Novotná, Zdeněk Holeček. 2014. „Ekonomické vyhodnocení členství České republiky v EU po deseti letech“ *Sekce pro evropské záležitosti Úřadu vlády České republiky*, Květen 2014 (online; pdf). Dostupné z: < [http://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/analyzy-EU/SEZUV-2014-](http://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/analyzy-EU/SEZUV-2014-1_Ekonomicke_vyhodnoceni_clenstvi_Ceske_republiky_v_EU_po_deseti let.pdf)

[1_Ekonomicke_vyhodnoceni_clenstvi_Ceske_republiky_v_EU_po_deseti let.pdf](http://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/analyzy-EU/SEZUV-2014-1_Ekonomicke_vyhodnoceni_clenstvi_Ceske_republiky_v_EU_po_deseti let.pdf)> (5. 12. 2015)

- „Inflace – druhy, definice, tabulky“ *Český statistický úřad*, Březen 2016 (online). Dostupné z: < https://www.czso.cz/csu/czso/mira_inflace > (12. 3. 2016)
- Jahn, Martin. 2008. „Význam zahraničních investic pro českou ekonomiku“ Pp. 77-85 in Loužek, Marek (eds.). *Zahraniční investice. Cíl hospodářské politiky?* Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku.
- Jakš, Jaroslav. 2005. „Europeizace – šance nebo hrozba?“ Pp. 116-124 in Dančák, Břetislav, Petr, Fiala, Vít, Hloušek (eds.). *Evropeizace. Nové téma politologického výzkumu*. Brno: IIPS.
- Kadlecová, Iva. 2005. „Vývoj nezaměstnanosti od roku 1995 do června 2004“ *Ministerstvo práce a sociálních věcí*, (online). Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/vyvoj_do_062004> (5. 3. 2016)
- Kafka, Martin. 2005. „Obecné informace o systému investičních pobídek v ČR“ *Ministerstvo průmyslu a obchodu*, Prosinec 2005 (online). Dostupné z: <<http://www.mpo.cz/dokument879.html>> (19. 10. 2015)
- Kostadinova, Petra. 2007. „Europeanization of Economic Policy in the New Member States“ *Center for European Studies*, Květen 2007 (online; pdf). Dostupné z: <<http://aei.pitt.edu/7942/1/kostadinova-p-05d.pdf>> (1. 12. 2015)
- Kučera, Lukáš. 2013. *Analýza zahraničního obchodu ČR se zbožím v letech 1999-2012*. Praha: Český statistický úřad.
- Kunešová, Hana, Aleš, Kocourek, Pavla, Bednářová, Eva, Cihelková, Miloš, Nový. 2014. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. Praha: C. H. Beck.
- Ladrech, Robert. 1994. „Europeanization of Domestic Politics and Institutions: The Case of France“ *Journal of Common Market Studies* 32 (1): 69-88.
- Lebiedzík, Marian, Lenka, Fojtíková. 2008. *Společné politiky Evropské unie*. Praha: C. H. Beck.
- „Markoekonomický vývoj v roce 2009“ *Výroční zpráva 2009 – Komerční banka*, (online). Dostupné z: < <https://www.kb.cz/file/u/about-bank/investor-relations/annual-reports/annual-report-2009/cz/06-makroekonomicky-vyvoj-v-roce-2009.html> > (8. 11. 2015)

„Míra inflace, vývoj spotřebitelských cen vybraných výrobků v České republice“ Český statistický úřad, (online). Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551237/32018115_0304.pdf/9a442dbe-57ba-4f07-b935-e9f864736420?version=1.0> (4. 11. 2015)

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. 2005. *Zpráva o zahraniční politice České republiky*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí ČR.

Nejvyšší kontrolní úřad. 2015. „Zpráva o finančním řízení prostředků Evropské unie v ČR“ *EU report 2015*, Červenec 2015 (online; pdf). Dostupné z: <<http://www.nku.cz/assets/publikace/eu-report-2015-cz.pdf>> (4. 3. 2016)

Pellešová, Pavlína. 2009. „Trendy ekonomického růstu“ *Nierówności społeczne a wzrost gospodarcy*: 221-232. Dostupné z: <<http://www.ur.edu.pl/pliki/Zeszyt14/17.pdf>> (2. 11. 2015)

Plchová, Božena. 2004. „Dopady změn v zahraničněobchodní politice na českou ekonomiku po našem vstupu do EU“ *Acta Oeconomica Pragensia* 3 (2004): 124-142. Dostupné z: <<http://www.vse.cz/aop/abstrakt.php?IDcl=264>> (10. 10. 2015)

Plchová, Božena, Josef, Abrahám, Mojmír, Helísek. 2010. *Česká republika a EU*. Praha: Krigl.

Popová, Marie. 2009. „Pracovní migrace v České republice po vstupu do Evropské unie“ *Současná Evropa* 2009 2 (2009). Dostupné z: <<http://www.vse.cz/polek/download.php?jnl=se&pdf=53.pdf>> (28. 11. 2015)

„Průzkum: Vstup do EU životní úroveň obyvatel nesnížil“ *Hospodářské noviny*, Červen 2005 (online). Dostupné z: <<http://zahranicni.ihned.cz/c1-16359880-pruzkum-vstup-do-eu-zivotni-uroven-obyvatel-nesnizil>> (4. 3. 2016)

„Přechodné období pro volný pohyb pracovníků“ *Ministerstvo práce a sociálních věcí*, (online). Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/cs/1282>> 2. 12. 2015)

Radaelli, Claudio. 2000. „Whiter Europeanization? Concept stretching and substantive change.“ *European Integration online Papers* 4 (2000). Dostupné z: <<http://eiop.or.at/eiop/pdf/2000-008.pdf>> (24. 8. 2015)

Schimmelfennig, Frank. 2010. „Europeanization beyond the member states“ *Living Reviews in European Governance* 7 (1): 1-24. Dostupné z:

<http://edoc.vifapol.de/opus/volltexte/2014/5275/pdf/lreg_2012_1Color.pdf> (4. 9. 2015)

Schimmelfennig, Frank, Ulrich, Sedelmeier. 2002. „Theorizing EU enlargement: research focus, hypotheses, and the state of research“ *Journal of European Public Policy* 9 (4): 500-528. Dostupné z: <<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.490.1647&rep=rep1&type=pdf>> (8. 9. 2015)

Sedelmeier, Ulrich. 2011. „Europeanisation in new member and candidate states.“ *Living Reviews in European Governance* 6 (1): 1-32. Dostupné z: <http://edoc.vifapol.de/opus/volltexte/2011/3115/pdf/lreg_2011_1Color.pdf> (29. 9. 2015)

Schmidt, Vivien. 2002. „Europeanization and the mechanics of economic policy adjustment.“ *Journal of European Public Policy* 6 (9): 894-912. Dostupné z: <http://docentiold.unimc.it/docenti/andrea-prontera/2011/european-union-institutions-and-policies-2011/reading-list/article-7/at_download/7-Europeanization.pdf> (10. 8. 2015)

Společný dokument vlády ČR a České národní banky. 2003. „Strategie přistoupení České republiky k eurozóně.“ Říjen 2003 (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategie_dokumenty/download/strategie_pristupu_cr_k_eu.pdf> (6. 11. 2015)

Sychra, Zdeněk. 2002. „Evropská unie a rozšíření na východ.“ *Středoevropské Politické Studie* 4 (2-3). Dostupné z: <<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=42>> (26. 8. 2015)

„Systém tvorby obchodní politiky EU vůči třetím zemím“ *Ministerstvo průmyslu a obchodu*, (online). Dostupné z: <<http://www.mpo.cz/dokument38699.html>> (7. 11. 2015)

Šlosarčík, Ivo. 2004. „Přechodná období jako nástroj flexibility při rozšiřování Evropské unie“ *Mezinárodní vztahy* 39 (1): 50-69.

Šmídková, Kateřina. 2004. „Dosažení úrovně EU nepřijde samo“ *Česká národní banka*, (online). Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2004/cl_04_040115.html> (3. 3. 2016)

Vavrečková, Jana. 2006. „Sledování migračního pohybu českých občanů do států EU-15 s důrazem na země s otevřeným trhem práce pro české občany“ *Výzkumný ústav práce a sociálních věcí*, (online; pdf). Dostupné z: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_216.pdf> (1. 12. 2015)

Vrána, Luděk, Daniel, Čekal. 2004. „Soutěžní právo po vstupu České republiky do Evropské unie“ *Epravo.cz*, 8. 12. 2004 (online). Dostupné z: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/soutezni-pravo-po-vstupu-ceske-republiky-do-evropske-unie-29445.html>> (13. 11. 2015)

Weidenhofferová, Iva. 2005. *Zpráva o zahraniční politice České republiky za období od ledna 2004 do prosince 2004*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí ČR.

„Zahraniční obchod České republiky – hledisko teritoriální“ *Český statistický úřad*, (online; pdf). Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551237/32018115_0602.pdf/51d307b9-0353-4023-9ac3-a4e4d0dd681b?version=1.0> (20. 11. 2015)

„Zahraniční obchod České republiky v prvním roce členství v Evropské unii“ *Český statistický úřad*, (online). Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/cris/zahranicni-obchod-ceske-republiky-v-prvnim-roce-clenstvi-v-evropske-unii-571b2k9u97>> (25. 10. 2015)

Zahradník, Petr. 2003. *Vstup do Evropské unie – přínosy a náklady konvergence*. Praha: C. H. Beck.

Zemanová, Štěpánka. 2007. „Výzkum europeizace – aktuální problémy a perspektivy.“ *Mezinárodní vztahy* 42 (4): 29-51.

Zemanová, Štěpánka. Radka, Druláková. 2012. „Europeizace po Lisabonu: Kompetence, governance a domácí změny v kontextu nové úpravy primární legislativy EU.“ *Současná Evropa* 2012 (2): 65-82.

„10 let v Evropské unii“ *Ministerstvo obchodu a průmyslu*, (online). Dostupné z: <download.mpo.cz/get/50358/57125/612002/priloha001.pdf> (15. 10. 2015)

Prameny:

Beránková, Kateřina. 2004. „MPSV harmonizuje vykazování míry nezaměstnanosti s EU“ *Tisková zpráva Ministerstva práce a sociálních věcí*. Červenec 2004 (online; Pdf). Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/272/090804a.pdf>> (5. 11. 2015)

Česká národní banka. 2003. „Strategie přistoupení České republiky k eurozóně“ *Společný dokument vlády ČR a České národní banky*, Říjen 2003 (online). Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2003/2003_rijen/boxy_a_prilohy/mp_zpinflace_prilohy_c_03_rijen_p.html> (6. 11. 2015)

Česká národní banka. 1999. „Dlouhodobá měnová strategie“ *Dokument projednaný v Bankovní radě ČNB*, Duben 1999 (online). Dostupné z: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/d_menova_strategie.pdf> (4. 11. 2015)

Česká národní banka. 2005b. „Vliv vstupu do EU na ceny a inflační očekávání“ *Česká národní banka*, Červenec 2005 (online). Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2005/2005_cervenec/boxy_a_prilohy/c_05_cervenec_b1.html> (3. 11. 2015)

Ministerstvo financí České republiky. 2005. „Informace o činnosti daňové a celní správy České republiky za rok 2004“ *Tisková zpráva Ministerstva financí České republiky*. 2005 (online; pdf). Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Dane_Vyhodnoceni_2004_Informace-o-cinnosti-danove-a-celni-spravy-Ceske-republiky-za-rok-2004.pdf> (8. 11. 2015)

Ministerstvo práce a sociálních věcí. 2004. „Vstup ČR do EU nemá na pohraniční oblasti negativní dopad“ *Tisková zpráva Ministerstva práce a sociálních věcí*. 2004 (online; Pdf). Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/279/280704.pdf>> (5. 11. 2015)

Ministerstvo průmyslu a obchodu. 2006. „Přehled právních předpisů MPO – Sekce obchodní politiky a evropské integrace“ *Přehled právních předpisů MPO*. 2006 (online). Dostupné z: <<http://www.mpo.cz/dokument8432-strana9.html>> (8. 11. 2015)

Ministerstvo průmyslu a obchodu. 2013. „Informace o ochranných opatřeních obchodu přijímaných EU“ *Ochranná opatření (Safeguards) v EU*. 2013 (online). Dostupné z: <<http://www.mpo.cz/dokument18968.html>> (11. 11. 2015)

Vláda České republiky. 2013. „Stabilizace a budoucnost Hmu“ *Příspěvek ČR do evropské debaty*. 2004. (online; pdf). Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/dokumenty/stabilizace-a-budoucnost-hmu--prispevek-cr-do-evropske-debaty-105911/>> (20. 11. 2015)

Vláda České republiky. 2013. „Strategie působení ČR v EU – Aktivní politika pro růst a konkurenceschopnou Evropu“ *Vláda ČR* Květen 2013. (online; pdf). Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Strategie-pusobeni-CR-v-EU.pdf>> (12. 12. 2015)

„Vliv přistoupení ČR k EU na spotřebitelské ceny v České republice“ *Česká národní banka – Materiál k informaci pro vládu*, (online). Dostupné z: <http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/vliv_pristoupeni_cr_eu_ceny.pdf> (1. 11. 2015)

„Zahraniční obchod České republiky“ *Český statistický úřad*, (online). Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551237/32018115_0601.pdf/d4b71f99-4249-4763-8b20-b7ddf50564f6?version=1.0> (21. 10. 2015)

„Základní ukazatele národního hospodářství v České republice“ *Český statistický úřad*, Červenec 2015 (online). Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/33786359/32018115_0401.pdf/880e7682-3000-4348-ac86-fb19c7a4e758?version=1.1> (1. 11. 2015)